

Directa

Desembre 2024

#584

5 €

**A primera
línia de riuada**

EDITA

La Directa SCCL

Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat
Dipòsit legal: B 16982-2016

La *Directa* s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La *Directa* no comparteix necessàriament
les idees expressades als articles d'opinió.

La *Directa* ha rebut enguany una subvenció
de la Generalitat de Catalunya que
representa menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

General

directa@directa.cat
Redacció Catalunya
redaccio@directa.cat
Redacció País Valencià
paisvalencia@directa.cat

Edició

Eloi Latorre
Correcció
Miriam Tijani i Èlia Olivan
Coordinació web
Gemma Garcia, Jesús Rodríguez,
Ester Fayos, Txell Rigol,
Albert Alexandre i Júlia Mas
Coordinació País Valencià
Ester Fayos

Administració i subscripcions

Jordi Vilaró Donat
Coordinació de fotografia
Victor Serri
Coordinació d'art
Pau Fabregat i Maria Conill
Comunicació
Carla Benito
Xarxes socials
Anaïs Borràs
Publicitat i distribució
Míriam Blàzquez
Coordinació d'audiovisuals
Marta Pérez

Coordinacions de la revista:

Sota focus
Jesús Rodríguez
Sobiranes
Guillem Martí i Tere Albero
Fórmules
Gerard Casadevall, Maria Marín
i Vilar i Lluís Pascual
Decreixement
Ester Fayos
Indirecta
Mariana Cantero
Vincles
Ester Fayos
Rebost
Giuseppe Savino, Sara Romero
i Jordi Garcia
La central
Victor Serri
Internacional
Oriol Andrés, Berta Camprubí
i Joan Mas
L'entrevista
Gemma Garcia i Giuseppe Savino
Ideari
Adrián Crespo i Eloi Latorre
Imperdibles
Eloi Latorre
De memòria
Clara Asín i Eloi Latorre
Pensament
Adrián Crespo
Accents
Gemma Garcia i Jesús Rodríguez
Caplletra
Daniel Peralba i Miriam Tijani
Som cooperativa
Carla Benito
L'espina
Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:

Pau Fabregat

Textos:

Tere Albero
Ester Fayos
Jesús Rodríguez
Jorge Mancebo
Victor Serri
Roger Jover Montelegrino
Irene Martínez Almonacid
Irene González Pijuan
Andrea Vides de Dios
Alfons Pérez
Mariana Cantero
Jordi Garcia Miravet
Andrea López-Tomàs
Joan Cabasés Vega
Krzysztof Katkowski
Berta Camprubí
Ivan Alcázar Serrat
Muntsa Fernández Ubiergo
Job Pons Albanell
Mieria Vehí i Cantenys
Manel Aisa Pàmpols
Anaïs Barnolas Soteras
Luz Helena Ramírez Hache

Fotografies:

Victor Serri
Jorge Fabregat
Josep Boada
Andrea López-Tomàs

Il·lustracions:

Maria Conill
Adrià Ramírez
Olga Mollà
Bernardo Bagulho
Tinglado
Anna Gran
Rastros ilustrados
MHW

Projecte gràfic:

Amaia Moran
Andrea Maresch
Gaizka Pagonabarraga
Gerard Casadevall
Pau Fabregat

Quan l'actualitat ho arrossega tot

Ara fa un mes i escaig, a la redacció estàvem atrafegades rubricant l'edició del novembre. Dúiem a portada un treball d'investigació molt treballat i –creiem– molt potent sobre la producció artificial de neu, un tema que –per allò dels interessos econòmics que hi ha darrere– no sol trobar gaire forat a les agendes mediàtiques. Potser, a l'hora de calendaritzar, no vam sintonitzar prou amb els designis climàtics. Cert. Ja fa uns quants anys que, al novembre, l'obertura de les pistes d'esquí és un horitzó llunyà. Però els trasbalsos meteorològics ens tenien preparada una altra ironia. I aquesta sense cap gràcia. Tot just tancàvem el número quan arribaven notícies de carrers i baixos inundats, de cotxes arrossegats, de ponts destruïts, de fang, de morts. I, poc més tard, de mala gestió i de negligència política. I no eren només imatges de noticiaris o de les xarxes socials. Una part significativa de la gent que fa possible el projecte de la *Directa* viu i es mou ben a prop de les zones més colpejades per la riuada del 29 d'octubre. Des d'aquí, l'abraçada i l'escalf per a totes. Tan de pressa com vam poder, vam adaptar l'edició digital al dictamen de la rellevància informativa. Però què passava amb un número que ja teníem a punt per enviar a la rotativa? Ho hem dit sovint: volem fer una revista que no caduqui, que no es deixi marcar per l'agenda sinó al contrari, que la marqui. En l'edició d'aquest mes ho hem fet amb les inundacions a l'horitzó, però aixecant la vista i buscant causes de fons. Normalment planifiquem els reportatges de portada amb mesos d'antelació. Però de tant en tant passen fets d'actualitat que xuclen tot l'interès públic i fan difícil defensar una temàtica diferent. Passa poc, però passa de tant en tant. Esperem que, si torna a passar, sigui per un altre motiu.

Eloi Latorre
Coordinador de l'edició

Construir en zo

A les lleres del Llobregat, el Besòs, el Túria, el Xúquer i el Segura, s'hi preveuen nous projectes urbanístics, que no s'aturen malgrat les veus d'alarma de plataformes veïnals i la comunitat científica pel creixent perill de desbordament en el context d'emergència climàtica

compte enrere

nes inundables,

TEXT:

ESTER FAYOS
TERE ALBERO
JESÚS RODRÍGUEZ

Comparativa del carrer Rubió i Ors de Cornellà de Llobregat. A la dreta, les catastròfiques inundacions del 20 de setembre de 1971 ('La memòria del fang', L'Avenç de Cornellà, 2013). A l'esquerra, la situació actual. A poca distància i a tocar de la llera del Llobregat, ara es pretenen construir desenes d'edificis en zona amb risc d'inundació
| VÍCTOR SERRI

cap al desastre

Després de les tràgiques conseqüències de les pluges torrencials del 29 d'octubre al País Valencià, amb més de 220 persones mortes, s'han encès totes les alarmes. Com és possible que s'hagi permès durant dècades la construcció d'habitatges i equipaments, com escoles i residències de gent gran, en zones amb risc constatat d'inundació? Arran del desastre, els governs de Catalunya, el País Valencià i les Illes, a correuita, han començat a revisar carpetes de projectes urbanístics en marxa que se situen a les lleres i llits fluvials de rius i barrancs, però també a primera línia del litoral. El problema ve de lluny i contraposa les advertències de la comunitat científica amb els interessos de societats promotores urbanístiques i empreses del sector de la construcció. I, entremig, les administracions locals i autonòmiques, que són les encarregades de planificar i autoritzar les obres malgrat els riscos per a la població.

El president de la Generalitat de Catalunya, Salvador Illa, després de la catàstrofe recent de la dana, ha posat el focus en els càmpings situats en zones inundables que "preocupen" al seu Govern. Però els experts en enginyeria, hidrologia i urbanisme alerten d'un problema molt més estructural, que afecta àmplies zones amb edificacions ja construïdes i habitades des de fa anys i noves urbanitzacions que es preveuen construir

a municipis com Guardamar del Segura i Dolores (el Baix Segura), Cullera (la Ribera Baixa), Torreblanca (la Plana Alta), Cornellà de Llobregat (el Baix Llobregat), Mollet del Vallès (el Vallès Oriental), Sant Pere de Ribes (el Garraf) i tot l'entorn del delta del Llobregat. Per ara, el president de la Generalitat Valenciana, Carlos Mazón, sobre qui pesen les primeres accions judicials per via administrativa i penal arran de la seva criticada gestió de les alertes per les riuades de l'octubre, ha eludit entrar en el debat sobre el futur de les construccions en zones amb risc al·legant que ara és moment de centrar-se "en la població afectada, les seves necessitats i la recuperació de la normalitat".

MEMÒRIES DE FANG

En les darreres setmanes, a més, ha retornat a la retina del veïnat que viu als carrers més exposats a les torrentades el que anomenen "la memòria del fang". Fins i tot, en el cas de Cornellà de Llobregat, es van fer una exposició i un llibre amb aquest títol amb fotografies i testimonis de les inundacions de l'any 1971 (firmat per Ramon Rull Badenes i publicat per L'Avenç de Cornellà l'any 2013). Experiències d'inundacions patides en primera persona que han marcat vides i han fet que molta gent afectada defensi amb convicció que no es poden cometre de nou els mateixos errors. És el cas d'Ignasi Doñate, veí d'aquest municipi del Baix Llobregat que, als 76 anys, recorda amb claredat tres inundacions catastròfiques al seu barri pel desbordament del riu homònim i més cabalós de les conques internes de Catalunya. Avui, Doñate

El Pla d'acció territorial sobre prevenció del risc d'inundació a la Comunitat Valenciana (Patricova) avalua riscos però no prohibeix construir en zones negables

Terrenys de Cornellà de Llobregat on es preveu la construcció de 2.500 nous habitatges en zona inundable
| VÍCTOR SERRI

és membre de l'associació contra el pla urbanístic Ribera-Salines, impulsat per l'Ajuntament que presideix Antonio Balmón (PSC) i que preveu alçar 2.500 nous habitatges en zona inundable.

“Veiem les fotografies de Paiporta, Alfafar o Algemesí i no les sabem diferenciar del que vam patir a Cornellà fa 53 anys. Sofàs, armaris, roba i fang apilats enmig dels carrers. El Llobregat es va desbordar a l'altura de Sant Joan Despí i va arrasar quatre barris del nostre municipi. El coneixement del perill no és nou, però cal lluitar contra la desmemòria que provoquen els interessos econòmics”, adverteix Doñate mentre ens acompanya a l'hort de la Bardissa, un símbol de resistència veïnal situat a l'epicentre de la zona agrícola que ara es pretén urbanitzar. El 20 de setembre de 1971, en aquest punt, el Llobregat va disparar el seu cabal fins als 3.000 metres cúbics per segon, una xifra encara inferior al càlcul que ha fet la Confederació Hidrogràfica del Xúquer de l'aigua que arrossegava el barranc de Poio el passat 29 d'octubre a l'altura de Picanya, a l'Horta Sud. I és que l'escalfament global de la temperatura de l'atmosfera i de les aigües a conseqüència del canvi climàtic també està incrementant la freqüència i la intensitat de fenòmens meteorològics com les depressions aïllades en nivells alts (DANA).

Anna Boqué-Ciurana, investigadora postdoctoral al Centre for Climate Change (C3) de la Universitat Rovira i Virgili, adverteix que “les onades de calor excepcionals a la terra i als oceans, les pluges torrencials, les inundacions greus, les sequeres prolongades i els incendis forestals molt destructius són cada cop més comuns i extensos”. En aquest sentit, afegeix que, “a mesura que el diòxid de carboni, el metà i altres gasos s'acumulen, funcionen com una manta que atrapa la calor i escalfa el planeta”. Com a resultat, explica Boqué-Ciurana, “les temperatures de l'aire i els oceans augmenten, fet que altera el cicle de l'aigua, modifica els patrons meteorològics i provoca el desgel dels pols. Tots aquests factors poden agreujar els fenòmens climàtics extrems”, i és per això que ens hem de preguntar si les planificacions urbanístiques i els mapes d'inundabilitat de fa vint o trenta anys ens serveixen en l'actualitat.

Xavier García Acosta, investigador de l'Institut Català de Recerca de l'Aigua i doctor en Ciències Experimentals i Sostenibilitat per la Universitat de Girona, assenyala que “el risc d'inundació pot canviar per dos vectors: el canvi climàtic i els usos del sòl”. Així i tot, considera “poc probable que ara s'inundin llocs que mai s'han inundat. Estan molt ben estudiades les zones amb risc”. García Acosta remarca, però, que no totes les inundacions provoquen els mateixos danys i que la gestió “s'ha de fer a escala de conca hidrogràfica, no de ciutat o del punt on es produeix el dany, sinó aigües amunt”.

MIL HABITATGES A LA DESEMBOCADURA DEL SEGURA

Els exemples de promocions urbanístiques en zones de risc es reiteren al llarg de tota la nostra geografia. L'Ajuntament de Guardamar, a la comarca del Baix Segura, pretén alçar un miler d'habitatges amb capacitat per a 3.000 residents al sector anomenat la Rinconada. Es tracta d'una superfície de 360.000 metres quadrats al costat de la zona humida de la desembocadura del Segura. El risc d'inundabilitat de l'àrea queda palès al Pla d'acció territorial sobre prevenció del risc d'inundació a la Comunitat Valenciana (Patricova). Un total de 40.000 metres quadrats presenten un grau 2 d'inundabilitat, és a dir, que en un període de retorn d'entre 25 i 100 anys existeix la probabilitat que es produeixi, almenys, una inundació, i en 60.000 metres quadrats es detecta una perillositat geomorfològica (de nivell 7) associada a diferents processos morfològics del terreny que, per les seves característiques, actuen com a un indicador de la presència d'inundacions històriques.

El pla de la Rinconada es va aprovar el 2006, tres anys després d'entrar en vigor el Patricova, una normativa que, tal com explica Miguel Ángel Pavón, vicepresident de l'Associació d'Amics dels Aiguamolls del Sud d'Alacant, “avalua els riscos i indica als ajuntaments quines mesures han de prendre per evitar-los, però no prohibeix construir en zones inundables”. L'empresa promotora, El Dorado de Europa SL, i l'Ajuntament de Guardamar proposen “alçar un vial per evitar l'entrada de l'aigua que ►

► circula pel riu”, assenyala Pavón. Però a aquest activista ecològic la mesura no el convenc: “Pluges com les que van caure a València provocarien inundacions de més de dos metres ací”.

Josep Maria Mallarach, geòleg, màster en Ciències Ambientals per la Universitat d'Indiana i doctor en Biologia Ambiental per la Universitat de Navarra, ens recorda que el reglament relatiu a la restauració de la natura de la Unió Europea recomana, sempre que sigui possible, “eliminar les barreres longitudinals i laterals establertes per donar més espai a la dinàmica fluvial, naturalitzar lleres fluvials o eliminar la fixació artificial de la base”. Totes aquestes mesures anirien en direcció contrària a les que s'estan implementant en zones hídriques on es preveuen plans urbanístics, basades en la contenció a força de ciment.

ATURAR L'AIGUA A COP DE FORMIGÓ

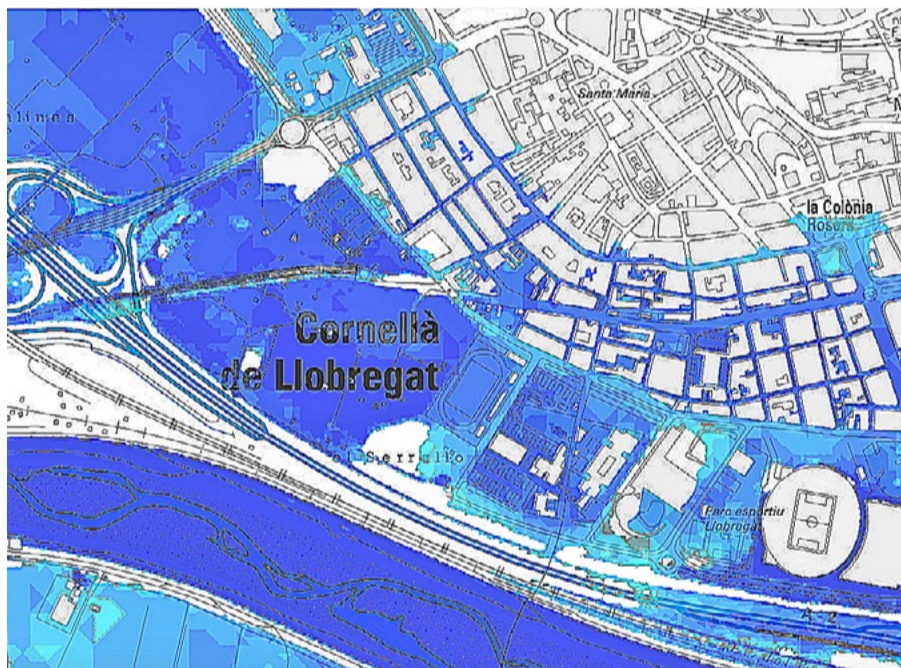
És precisament el que passa al PAI de la Vega-Port, conegut popularment com “el Manhattan de Cullera”. Es tracta d'un macroprojecte urbanístic que es planeja des de fa més de dues dècades en aquest municipi de la Ribera Baixa, amb la construcció de 33 gratacels de 25 altures, dos hotels de quaranta plantes i un port esportiu en plena desembocadura del riu Xúquer. El projecte el va dissenyar l'antic Institut Valencià d'Habitatge sobre 610.000 metres quadrats d'una superfície que, segons el Patricova, presenta un risc d'inundabilitat de grau 7. Així i tot, l'alcalde de Cullera, Jordi Mayor (PSPV), continua interessat a construir-hi, i, a més, compta amb el vistiplau de la justícia. L'any 2022, el Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana donava la raó a l'empresa Valencia Residencial SL i atorgava a l'Ajuntament la responsabilitat de dur a terme les gestions administratives necessàries per executar-lo.

Tal com ens explica l'economista, expert ambiental i membre de la plataforma Xúquer Viu Francesc la Roca mentre ens mostra els terrenys afectats, tot i presentar el nivell més baix de perillositat, la zona “pot veure's afectada per inundacions en casos de fenòmens meteorològics extrems, cada vegada més habituals i intensos per causa del canvi climàtic”. En aquesta línia, postil·la que els rius “són ecosistemes actius, que evolucionen i necessiten espai per a la seua divagació”. I especifica que l'espai d'inundació del Xúquer, en moments de crescuda, és “molt més ample que habitualment”. A més, el macrocomplex s'alçaria a primera línia de platja i, per tant, “pot patir inundacions d'origen marí a conseqüència de la pujada del nivell del mar i la intensificació dels temporals”, afegeix La Roca.

En un altre extrem del país, el tractament conjunt de les conques és un dels arguments que exposa la plataforma Salvem el Calderí per oposar-se a la construcció d'un nou barri per a 4.000 residents a Mollet del Vallès (el Vallès Oriental), encaixat entre les lleres del riu Besòs i de la riera de Caldes. “No només hi haurà un risc potencial per a la nova població local, sinó també per a la que hi ha riu avall, a Montcada i Reixac, Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet o Barcelona, ja que mantenint-lo tal com està és un terreny atenuador d'una riuada del Besòs, però, si s'impermeabilitza, tota l'aigua s'escolarà superficialment, creixerà el cabal i serà exponencialment destructiu quilòmetres avall”, destaca Guifre Bombilà, membre de la plataforma.

Un pas soterrat als terrenys inclosos en el pla Ribera-Salines a Cornellà de Llobregat | **VICTOR SERRI**

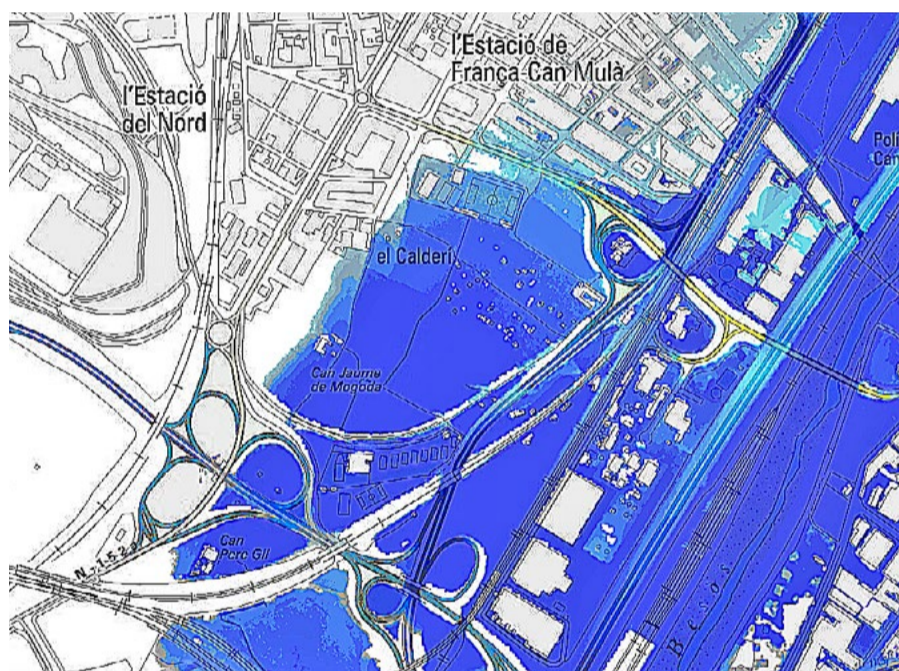
El nucli urbà de Cornellà creix sobre la llera del Llobregat

Els mapes de risc d'inundació elaborats per l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) preveuen que els terrenys del pla Ribera-Salines i quatre barris ja construïts de Cornellà de Llobregat s'inundarien si el riu es desbordés.

Segons el geòleg Josep Maria Mallarach, en comptes d'encaixonar els cursos d'aigua entre ciment, el que cal és “donar més espai a la dinàmica fluvial i naturalitzar les lleres”

CATALUNYA**Superfície total en risc d'inundació en conques fluvials i àrees costaneres (en hectàrees)****166.200****Nombre de municipis amenaçats per risc d'inundació****521****Nombre d'habitants potencialment afectats****705.133****Percentatge de població afectada****9%**

L'Ajuntament de Mollet del Vallès vol construir habitatges als terrenys del Calderí | **VICTOR SERRI**

El Calderí, entre el Besòs i la riera de Caldes

El 90% dels terrenys que haurien d'acollir un nou barri per a 4.000 persones quedaria negat en cas de crecuda històrica del Besòs, segons els mapes d'inundabilitat de l'ACA.

Un altre integrant del col·lectiu, Marc Fernández, ens detalla, mentre passem per la zona agrícola del Calderí, el seu valor de connectivitat biològica per a les espècies que circulen entre la serralada de la Marina, el paratge de Gallecs i els entorns del Farell, la serra de l'Obac i Sant Llorenç del Munt, a la Serralada Prelitoral Catalana. Des de la plataforma es critica l'actuació de l'alcalde molletana, Mireia Dionisio (PSC), i es recela de la postura dels Comuns en el litigi actual, ja que, segons Bombilà, els van "traïr", primer sumant-se a l'oposició i després "acatant el planejament urbanístic". El 13 de novembre, un dia abans d'una concentració a les portes del consistori i en un moment de dolorosa ressaca pels fets de l'Horta Sud de València, l'Ajuntament va anunciar la suspensió del projecte urbanístic actual, a l'espera d'un nou informe sobre el seu risc

d'inundabilitat. En paral·lel, Mollet en Comú Podem va emetre un comunicat en què assegurava que "mai hem baixat del carro de la defensa del Calderí".

Un cert alleugeriment ha arribat també a la comarca del Garraf. Pocs dies després dels desbordaments del riu Magre i del barranc de Poio al País Valencià, el 7 de novembre es va publicar una sentència de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, a instàncies d'un recurs presentat per UM9-CUP-Construïm, Guanyem Sitges i la CUP Vilanova, que s'ha interpretat com una victòria dels moviments socials. Així ho ha manifestat la plataforma contrària a l'Autòdrom de Terramar, un projecte de complex hotel·ler i pàrquing per a 1.500 vehicles previst al municipi de Sant Pere de Ribes. Andreu Bosch, vicepresident de l'Agrupació per ►

► a la Protecció del Medi Ambient del Garraf (APMA Garraf), recorda que “la modificació urbanística que va tramitar l’Ajuntament de Sant Pere de Ribes per requalificar a petició de promotors privats tretze hectàrees de sòl d’alt valor agrícola i paisatgístic i amb funció de connectivitat ecològica propiciava una renúncia a possibles usos públics a favor d’augmentar el benefici dels interessos privats”. Sara Gascón i Jaume Marsé, secretària i president de l’APMA Garraf, respectivament, destaquen que “la sentència tomba la qualificació com a funcionals de zones verdes i espais lliures amb pendent pronunciat, ja que no compleixen els estàndards necessaris i inclouen marges de la riera i zones inundables”. A més, apunten que darrere del projecte ara descartat hi havia el “sector negociós” de l’espai polític convergent, i que l’exconseller de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat Damia Calvet (Junts) el va justificar malgrat que “no representava cap interès general”. Des de l’entitat, creuen que, “després del que ha passat a València, una administració responsable, que protegeix els ciutadans, hauria de revisar el risc d’inundabilitat de tots els plans urbanístics”.

SOLUCIONS BASADES EN LA NATURA

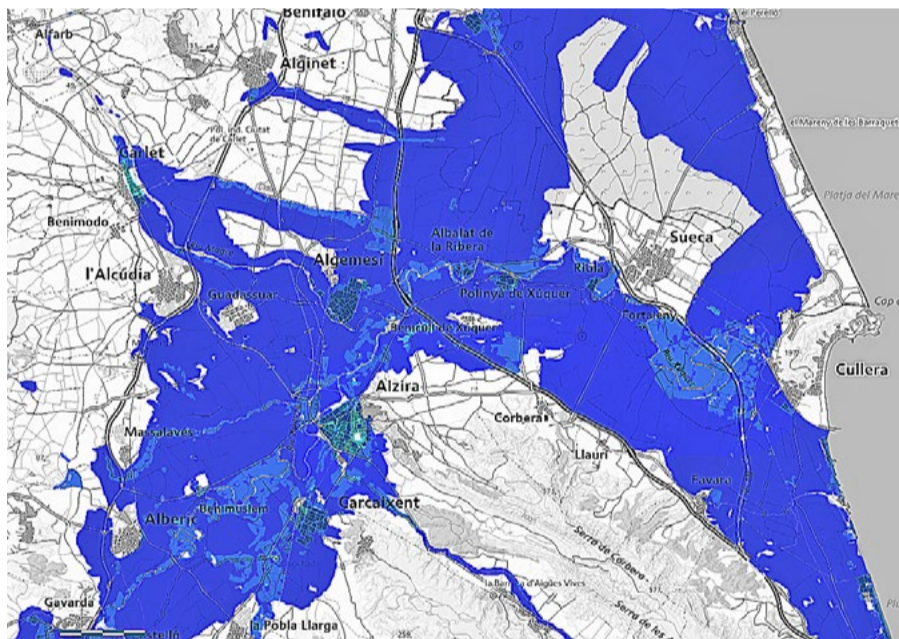
Mariona Ferrándiz, investigadora en ecologia urbana del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), profesora associada a la Universitat Autònoma de Barcelona i cofundadora de l’empresa Replantegem, apunta justament a l’alta concentració de ciment als rius. “Una mica de vegetació en conduccions de ciment farà un tap, però el problema és que el tap el fa la canalització”, raona, i ho complementa amb un símil sobre un esquidador baixant per una pista d’alta dificultat. “La pot baixar en línia recta però amb el risc d’estimar-se, o la pot baixar fent esses, controlant la velocitat i la força. A més, amb un recorregut més llarg, amb meandres, aconseguixes un major grau d’infiltració de l’aigua en els terrenys i en reduïx el potencial d’erosió”, ens il·lustra.

Alhora, aquesta científica explica que les solucions basades en la natura tenen un alt retorn econòmic. “Per cada euro invertit, en recuperes set o vuit a mitjà termini. Menys despesa per a danys a habitatges, infraestructures, vehicles, equipaments i rescats d’emergència. I cal sumar-hi l’impacte en sostenibilitat, ja que crees infraestructures verdes al voltant de planes fluvials que generaran més mobilitat activa de la població, menys malalties cardiovasculars, menys estrès. Suposen ingents beneficis per a la salut pública”, conclou.

El consultor ambiental Josep Maria Mallarach opta per la mateixa recepta i ens recorda que “els impactes que causen els torrents o les revingudes dels rius es poden reduir o atenuar amb actuacions que afavoreixin la infiltració i la laminació aigües amunt”. Comparteix aquesta mirada Joan Olmos, enginyer de Camins, exprofessor a la Universitat Politècnica de València, exdirector general d’Obres Públiques de la Generalitat Valenciana (1983-1988) i avui membre del col·lectiu Terra Crítica: “La renaturalització dels rius és el més important. A l’Horta Sud va ser un error eliminar els arbres i la vegetació per construir-hi habitatges i carreteres. Quan plou molt fort, una part de l’aigua l’absorbeixen l’horta, la terra i els aqüífers. Però, si la conca per on transcorre l’aigua l’has impermeabilitzat amb carreteres, edificis o zones industrials, corre i no es filtra”.

Zona inundable de Cullera, on es preveu la construcció d’un barri de gratascels
| JORGE FABREGAT

Noves negligències després de la dana

El pla urbanístic Vega-Port, conegut popularment com a “Manhattan de Cullera”, s’hauria de construir en uns terrenys que apareixen al mapa del Patricova de la Generalitat Valenciana, que preveu riscos d’inundació.

La investigadora climàtica Anna-Boqué Ciurana alerta que, l’any 2070, l’àrea mediterrània arribarà als 4,5 graus d’increment respecte a l’època preindustrial

PAÍS VALENCIÀ
Superfície total en risc d'inundació en conques fluvials i àrees costaneres (en hectàrees)

144.828

Nombre de municipis amenaçats per risc d'inundació

284

Nombre d'habitants potencialment afectats

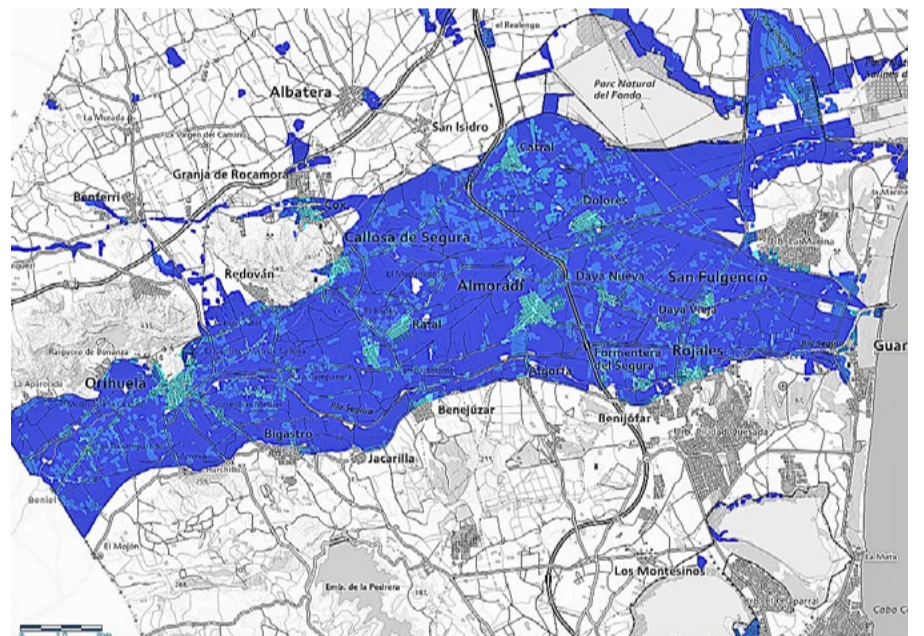
991.788

Percentatge de població afectada

12,6%

Inundacions a Oriola el mes de setembre de 2019
| ARXIU

L'avis de 2019 al Baix Segura

Malgrat les inundacions amb quatre víctimes mortals i 1.500 milions en pèrdues, cinc anys més tard es tornen a preveure edificacions en zones inundables entre Oriola i Guardamar.

Les solucions, a més, s'han d'implementar amb urgència, ja que, tal com recorda la investigadora climàtica Anna Boqué-Ciurana, l'àrea de la Mediterrània s'escalfa més ràpidament que la resta del planeta i, segons alguns models de previsió, l'any 2070 s'hi poden superar els 4,5 graus d'escalfament respecte a l'època preindustrial, un fet que desencadenaria fenòmens encara més extrems. En relació amb això, explica que l'augment de la temperatura del mar fa que l'aigua adquireixi més volum i n'augmenti el nivell, setze centímetres en els últims cent anys, segons un estudi publicat a la revista *Springer Nature*. Aquest fenomen amplificarà els impactes de les inundacions per precipitacions extremes i l'erosió costanera.

BLOCS A PRIMERA LÍNIA DE PLATJA

A quinze quilòmetres del macrocomplex turístic Marina d'Or, l'any 2005, s'aprovava el conveni urbanístic per a l'execució

del programa d'actuació integrada (PAI) Doña Blanca Golf, un macroprojecte d'1,9 milions de metres quadrats que preveu la construcció de més de 4.000 habitatges, tres hotels de luxe, un camp de golf, centres comercials i pistes esportives al litoral de Torreblanca (la Plana Alta). L'execució del projecte es va veure truncada, primer, per l'incompliment de diverses normatives mediambientals, i més endavant per l'esclat de la bombolla immobiliària. Però, en els darrers cinc anys, l'agrupació d'empreses promotores -en què destaca la branca constructora del castellanenc Grupo Gimeno- i el govern municipal han intentat reactivar-lo reiteradament.

El complex es construiria en una zona que, segons el Patricova, presenta graus 3 i 7 de perill d'inundació. El nivell 3 es contempla pel fet que una part del sector (24 hectàrees) s'ubica sobre l'aiguamoll de Tomàs, mentre que el grau 7 s'origina pel fet que el projecte ocuparia la primera línia de platja ►

► -i, per tant, és vulnerable a les inundacions d'origen marí-, i una part se situa molt a prop de la desembocadura del riu Sant Miquel, “que s'inunda periòdicament”, tal com subratlla Juan Barceló, membre de l'associació ecologista veïnal Som Capicorb, i adverteix: “El risc és evident i impossibilita la construcció, perquè l'aiguamoll és una zona inundable protegida on no està permès construir”.

Fa més de cinquanta anys que Barceló viu en una petita alqueria pròxima al riu, que amb la dana d'aquest octubre es va desbordar i l'aigua va inundar desenes de cases i va inutilitzar carreteres. “Les plantes baixes van quedar negades, però ni tan sols després d'aquest temporal devastador l'Administració recapacita”, lamenta. Ara s'està a l'espera que l'Audiència de Castelló es pronunciï sobre la demanda que l'associació veïnal, Ecologistes en Acció i el Grup per a l'Estudi i Conservació dels Espais Naturals van presentar per intentar aturar el pla.

Un altre dels macrocomplexos turístics impulsats en zones inundables i que, després de la passada dana, ha tornat a situar-se en el punt mira és el Dolores Golf, projectat des de fa més de quinze anys en una superfície d'1,6 milions de metres quadrats del municipi de Dolores (el Baix Segura). Preveu més de 2.600 habitatges i un camp de golf, que es construirien sobre uns terrenys que presenten nivell 2 de perillositat d'inundació i formen part de l'horta tradicional de la comarca, vinculada al Parc Natural del Fondo. A més, en les al·legacions presentades per l'Associació d'Amics dels Aiguamolls del Sud d'Alacant es denuncia que 1,2 milions de metres quadrats del sector envaïen l'entorn de protecció de la zona humida dels canyissars d'Elx, integrada en la zona d'especial protecció per a les aus (ZEPA) del Fondo i de la Xarxa Natura 2000.

Sobre la desembocadura del riu Segura ja hi ha pobles que van patir les conseqüències de la dana de l'any 2019, la qual va inundar per complet la superfície on ara es pretén executar el Dolores Golf. “Durant dues setmanes, aquests terrenys es van mantenir inundats”, recorda Miguel Ángel Pavón des de l'Associació d'Amics dels Aiguamolls del Sud d'Alacant. Però ni el risc d'inundació, ni les figures de protecció ni l'alt valor natural i agrícola de l'àrea afectada han frenat el consistori i l'agrupació de propietaris en els seus interessos urbanitzadors.

AEROPORT EN ZONA INUNDABLE

Per acabar d'agreuja la situació, no només les promocions urbanístiques a tocar de llera o de platja es troben en perill per l'emergència climàtica. També cal revisar i repensar grans infraestructures. Un cas paradigmàtic i controvertit és el de l'Aeroport de Barcelona - El Prat. El 12 de novembre, a les xarxes socials del col·lectiu Pla B Urbà 2050, es publicava un vídeo en el qual es qüestionava la fiabilitat dels mapes d'inundabilitat elaborats per l'Agència Catalana de l'Aigua i publicats al web de Protecció Civil de Catalunya. “Veiem línies rectes en el mapa d'inundabilitat! Curiós! Casualment, l'aeroport del Prat no és inundable? Ni tampoc Castelldefels? Ni Gavà?”, es preguntaven aquests missatges. I arribaven a la conclusió que els mapes “no són creïbles” ni “fiabls”. Aquest col·lectiu posa com a exemple la inundació de pistes i instal·lacions per una precipitació

de 150 litres per metre quadrat en tres hores el passat 4 de novembre, i exigeixen una revisió de tots els mapes d'inundabilitat amb escenaris afectats pel canvi climàtic, sense “censura ni *greenwashing*”, elaborada per una entitat independent.

El servei de premsa de l'Agència Catalana de l'Aigua, a preguntes d'aquest mitjà, dona una explicació oficial: “L'aeroport no és inundable per avingudes al riu Llobregat, atès que quan es va fer el desviament ja es va considerar en el seu disseny l'existència de l'aeroport”. I afegeix que “tampoc és inundable per les rieres que travessen el delta al seu àmbit. En el moment de la seva construcció, es van executar les mesures necessàries per interceptar i conduir les rieres aigües amunt de l'àmbit (Riera Roja, Fonollar i Bullidor), fora de l'entorn aeroportuari, cap al sud”. Pel que fa a la pluja caiguda en la vertical de la instal·lació, des de l'ACA s'explica que “per evitar les inundacions existeix una xarxa de canals de drenatge i sistemes de bombament que garanteix el manteniment dels nivells d'aigua per sota de les pistes d'operació”.

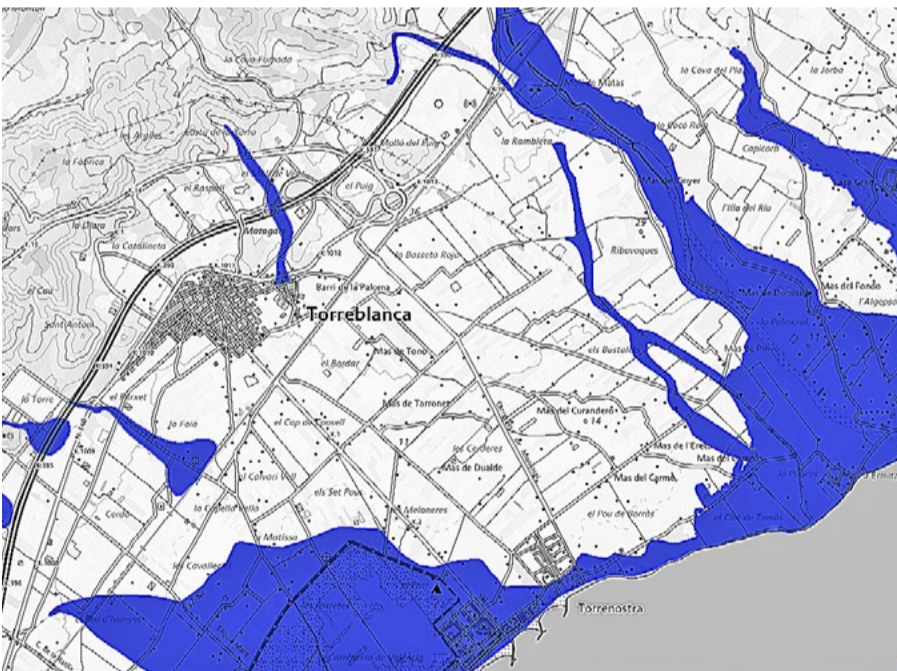
Per a Joan Manel del Llano, portaveu de la plataforma Zeroport, “episodis meteorològics com els viscuts a València o les pluges posteriors que hi va haver al Baix Llobregat haurien de portar a descartar l'ampliació de l'aeroport”. L'activista considera que no fer-ho implicarà “sepultar encara més el delta del Llobregat sota el ciment i comprometre la seva capacitat natural d'atenuar els efectes dels grans temporals”. A més, suma a l'equació el Port de Barcelona, ja que considera que “manté des de fa gairebé trenta anys una croada contra el riu Llobregat i el seu delta, perquè és l'únic espai per on pot créixer”. Del Llano denuncia que l'Autoritat Portuària “està treballant en nous projectes a l'antiga llera i al marge esquerre de la nova: més ciment per encabir-hi autopistes i vies de tren”. També al País Valencià l'ampliació del Port de València queda encara més qüestionada amb inundacions com la d'aquesta tardor: “Provocarà molta més regressió de les platges, que ens protegeixen de les inundacions d'origen marí. En l'actualitat, ja ha començat a evidenciar-se una regressió de la costa en l'entorn del Parc Natural de l'Albufera, fonamental per a la conservació de la riquesa biològica del territori”, rebla Joan Olmos.

José Garcia, membre de Depana i referent de l'activisme ecologista a la comarca del Baix Llobregat, recorda les paraules del geògraf pratenc Jaume Codina en el llibre *Delta del Llobregat: la gent del fang* (1966): “A primers del segle XX, quan el delta s'inundava, l'aigua cobria la plana des de Castelldefels fins a Montjuïc”. A partir d'aquesta fotografia, banyada de realisme, posa la lupa en zones com “el nucli antic del Prat de Llobregat, que ha passat a ser una zona deprimida per sota dels polígons i urbanitzacions que l'envolten”. Garcia recorda que ha succeït el mateix al marge esquerre del riu, amb edificacions com la Residència Bellvitge o Mercabarna, que “han esdevingut inundables després de la construcció del Polígon Industrial Pratenc i de la zona d'activitats logístiques del port”. Amb relació a l'aeroport, Garcia desmenteix les asseveracions de l'ACA i assegura que, “si per desgràcia el Llobregat es desbordés cap al sud, l'aeroport de Barcelona acabaria sent el receptor final d'una gran part de les aigües”. ●

Per a Joan Manel del Llano, membre de Zeroport, l'ampliació de l'aeroport del Prat implicaria “comprometre la capacitat natural del delta del Llobregat d'atenuar els efectes dels temporals”

Zona inundable de Torrealanca, tal com alerta el mapa de risc de temporal costaner | **JORGE FABREGAT**

Urbanitzacions a peu d'inundació

Un dels factors que incrementa el risc d'inundació és la pujada del nivell del mar a conseqüència de l'escalfament global. Tot i així, en municipis com Torrealanca es preveu construir a primera línia de mar.

Periodisme que investiga, va a l'arrel i no oblida

D'aquesta edició de la 'Directa' se n'ha fet un tiratge extra de 200 exemplars gratuïts per a la Xarxa de Suport Mutu Dana

Directa

Fem-nos fortes, subscriu-t'hi

Els 99 SMS d'alerta que Mazón no va enviar mai

El Centre de Coordinació d'Emergències de la Generalitat Valenciana va encarregar en 2023 una "biblioteca" de missatges a un equip multidisciplinari de la Universitat d'Alacant que no es va fer servir durant la dana del 29 d'octubre

TEXT: JORGE MANCEBO
I JESÚS RODRÍGUEZ

“Els valencians tenen el dret a conèixer tot el que va ocórrer, la informació que es va manejar i les decisions que es van prendre en el transcurs d'una emergència per a la qual avui i ara hem de buscar una explicació”. Així s'expressava en les Corts Valencianes el màxim responsable del Consell, Carlos Mazón Guixot (PP), en una compareixença parlamentària encaminada a posar llum a la gestió de la depressió aïllada en nivells alts (DANA) del 29 d'octubre, que va causar la mort de més de 200 persones al País Valencià. Les seues paraules contrasten amb el fet que, inexplicablement, la reunió del Centre de Coordinació Operativa Integrat (Cecopi) convocada per prendre decisions el dia de la tragèdia, que es feia per videoconferència amb el sistema Webex, no es va gravar: ningú va prémer el botó d'enregistrament. Serà impossible reconstruir amb material audiovisual què va passar durant les tres hores decisives de la riuada, el què, el com i el qui va prendre o no va prendre decisions que haurien pogut salvar vides.

Mazón, durant la compareixença, va assegurar que el sistema Es-Alert -la tecnologia per a enviar missatges SMS als mòbils que es troben en una àrea concreta on s'ha de-

cretat l'emergència- “no s'ha utilitzat mai en la Comunitat Valenciana i no estava previst en els plans i protocols”. Són dues afirmacions falses. Es-Alert opera des de fa gairebé dos anys al País Valencià, d'acord amb la Directiva 2018/1972 del Parlament Europeu. Segons ha pogut comprovar la *Directa*, el sistema consta en documents oficials i públics sobre els models de prevenció i gestió de les emergències. A més, en 2023, tal com recull una nota de premsa oficial, Elisa Núñez (Vox), antecessora de Salomé Pradas (PP) al capdavant de la Conselleria de Justícia i Interior, va elogiar aquest sistema davant la possible aplegada d'una dana. I, encara més, en una altra comunicació que figura arxivada al web de la Generalitat Valenciana, es pot comprovar que, en 2022, el govern del Botànic havia fet els primers tests amb el sistema d'enviament d'SMS.

I no només això. Després dels primers assajos, el Centre de Coordinació d'Emergències de la Generalitat Valenciana va encarregar a un equip d'investigació de la Universitat d'Alacant l'elaboració d'una biblioteca d'avisos per a fer front a inundacions, que s'haurien d'utilitzar a través del sistema Es-Alert. L'equip, liderat pel professor Pablo Aznar-Crespo, va prendre com a re-

ferència del seu treball les inundacions del setembre de 2019 a la comarca del Baix Segura, durant les quals van caure 521 litres per metre quadrat segons l'observatori d'Oriola, es van produir quatre víctimes mortals i danys per un valor de 1.500 milions d'euros. La biblioteca, conformada per 99 missatges tipus i destinada a millorar la comunicació amb la ciutadania, fa mesos que està publicada al web de l'Agència de Seguretat i Emergències de la Generalitat Valenciana.

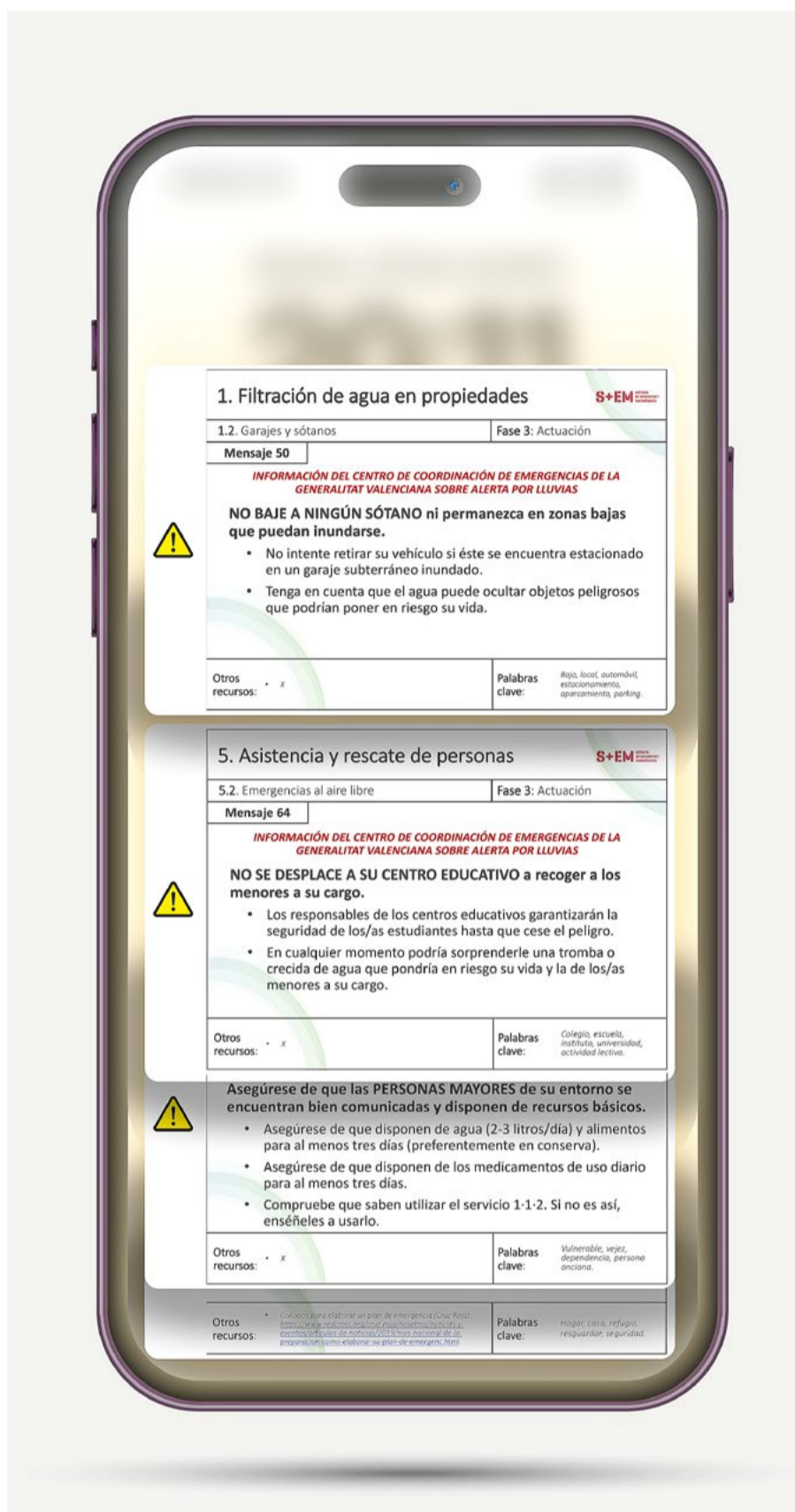
En el document es preveuen quatre fases de les comunicacions: previsió, preparació, actuació i recuperació. Entre d'altres, hi consten missatges com aquests: “Condicione el lloc més alt de la seva llar per romandre-hi en cas d'emergència”, “No intente retirar el seu vehicle si es troba aparcat en un garatge soterrani inundat” o “No es desplace al seu centre educatiu per a recollir menors a càrrec seu”. Tot i estar previstos, cap d'aquests missatges es va enviar el fatídic 29 d'octubre, ni en les hores prèvies ni durant el desenvolupament de la crisi.

La consellera Pradas, destituïda el 20 de novembre per Mazón, no va convocar el Centre de Coordinació Operatiu Integrat (Cecopi) fins a les tres i mitja de la vesprada per tal de fer una reunió a les cinc; així i tot, Carlos

Mazón no hi va arribar fins a les vuit i mitja, quan ja hi havia notícies de morts i poblacions senceres negades. En aquesta reunió transcendental, es va trigar més de tres hores a decidir si s'enviava l'alerta massiva als mòbils via Es-Alert, que finalment va sonar en els terminals a partir de les 20:12 hores. Els dispositius de la població la van anar rebent a partir d'aquell moment, a mesura que tenien cobertura. En aquell missatge, simplement s'alertava de “fortes pluges” i es demanava “evitar desplaçaments per carretera”.

El director del Laboratori de Climatologia de la Universitat d'Alacant (UA), Jorge Olcina, creu que el primer avís de l'Aemet “hauria d'haver-se tingut molt en compte”. De fet, la Universitat de València va suspendre l'activitat acadèmica i la Diputació de València -governada pel PP- va enviar el personal cap a casa arran del “risc alt per a la població”, una decisió que contrasta amb l'actuació de la Generalitat.

En relació amb el sistema Es-Alert, Olcina considera que, “per evitar la bretxa digital”, s'ha de complementar amb “comunicacions continuades en els mitjans de comunicació, un sistema de radiofonia en els municipis amb major risc i avisos de la Policia Local o les agrupacions de Protecció Civil”. Igualment, no creu que hi haja

Alguns dels missatges preparats l'any 2023 per un equip de recerca de la Universitat d'Alacant per encàrrec de la Generalitat Valenciana

Fa un any, l'aleshores consellera Elisa Núñez (Vox) va elogiar el sistema Es-Alert, que ara el Govern nega que estiguera inclòs als protocols

una manca de recursos tècnics i de personal, però pensa que “caldrà modificar el protocol per tal que els avisos de l'Aemet [l'Agència Estatal de Meteorologia espanyola] ja puguin donar peu a mesures cautelars immediates per a la població”.

EL JAPÓ, AVISOS GENERALITZATS
És molt significatiu que, qui sí que va reaccionar immediatament davant dels avisos de l'Aemet en el cas de la darrera dana, fos l'ambaixada japonesa a l'Estat espanyol. Un dia abans de la catàstrofe, va enviar un avís consular a la població del seu país resident a l'Estat espanyol per tal de prevenir riscos. “És un dels països del món més avançats en matèria d'alertes primerenques, en determinar on i quan cal avisar la població, perquè cada minut compta”, explica la valenciana Carmen Grau Vila, experta en gestió de desastres per la Universitat de Waseda (el Japó).

Aquesta investigadora detalla que la població del país nipó està molt organitzada per fer front a les catàstrofes, amb uns mètodes que han anat perfeccionant amb el pas dels anys. “No és que siguin els més intel·ligents del món, és que ja tenen experiència i saben que el més important és salvar vides. Com més ràpid ho faces, més vides salvades”, destaca. Segons apunta, una de les claus del model japonès és

la fluïdesa en la coordinació i la consciència de la ciutadania. “En el Japó el tema de les catàstrofes és una qüestió nacional, abraça tot el país, departaments i municipis, i s'ho prenen molt seriosament”, afegeix.

Un dels aspectes controvertits de les alertes són les garanties jurídiques que duen associades. No és el mateix un avís al mòbil enviat quan la gent ja ha eixit de casa i es troba als llocs de treball o a les escoles, que un decret de Protecció Civil difós amb hores d'antelació i publicat als butlletins oficials. “Al Japó s'entén que, si hi ha un avís, no pots anar a treballar, i no et tiraran de la feina. Estàs protegit jurídicament”, remarca Grau Vila.

El J-Alert japonès compta amb un doble sistema d'enviament: satel·litari i digital terrestre. En paral·lel, però, quan el servei de previsió meteorològica dona l'avís, i un cop totes les autoritats i organismes l'han rebut, els municipis tenen l'obligació d'ajudar. “L'autoritat local ha d'utilitzar els altaveus, connectats a una ràdio local, per tal d'avisar tota la població, també qui no estigui pendent del telèfon mòbil. A banda, els mitjans de comunicació interrompen la programació i informen. És molt difícil que ningú no se n'assabente”, conclou l'experta de la Universitat de Waseda. ●

Sobiranyies

Terrenys agrícoles abandonats prop de Mollerussa, al vessant nord del canal d'Urgell, tancat l'abril del 2023 per la sequera

VIURE SOTA PRESSIÓ ATMOSFÈRICA

TEXT I FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

Les persones que estan més exposades a fenòmens meteorològics extrems causats per la crisi climàtica, com sequeres o pluges torrencials, poden experimentar ansietat, estrès posttraumàtic i depressió per la possibilitat de destrucció del seu entorn i les seves formes de viure

Crits, motxilles i una corredissa que acaba en una abraçada. A poc a poc, diversos infants, acompanyats pels seus pares, s'acumulen davant d'una porta. Les vacances han arribat oficialment a la seva fi: és el primer dia d'escola. Els voltants del centre educatiu són l'únic racó ple de vida del poble que encara respira abans que arribi la calor d'una jornada completament assolada. Mentrestant, qui treballa al camp ja fa hores que s'hi ha posat.

Som a l'oest de Catalunya, a la comarca del Segrià, a allò que en diuen Ponent, com si realment s'hi pogués el sol. Hem recorregut l'A2, deixant enrere la silueta imponent de la Seu Vella de Lleida, i, poc després de passar Alpicat, hem girat a l'esquerra. Hem travessat el castell de Raimat i les seves vinyes interminables que s'estenen fins a l'horitzó, seguides de camps de panís. Al final, un passeig amb plataners a banda i banda ens condueix fins a Gimènells. Aquest serà el punt de partida de la nostra ruta. Passarem per Mollerussa, vorejant el canal d'Urgell, i seguirem fins al pantà de Siurana, per acabar el periple a Barcelona. Un trajecte acompanyat d'una pregunta persistent: la sequera està afectant la salut mental de les persones?

En els últims anys, les psicòlogues han començat a estudiar l'impacte del canvi climàtic en la salut mental. La investigació més àmplia en aquest sentit la va dur a terme la revista *The Lancet* l'any 2021. Sobre una mostra de deu mil joves de deu països del món, tres quartes parts de les respostes van considerar que veien el futur com quelcom "espantós", i la meitat es declarava "trista", "ansiosa", "enfadada" i fins i tot "culpable" de la crisi climàtica. Entre les emocions ambientals més comunes hi ha l'ecoansietat, l'angoixa pel futur de la natura; la solastàlgia, o la nostàlgia que afecta aquells que són testimonis de la degradació del seu entorn, i l'ecoparàlisi, és a dir, la incapacitat d'actuar davant de la deriva planetària. Però també es parla d'un increment de l'eutièria, és a dir, un sentiment de retrobada i unió entre els éssers humans i la natura.

Són, sí, temps de canvi climàtic, però al nostre entorn sempre hi ha hagut sequeres. "Encara que sigui un fenomen definitori del clima mediterrani, amb el canvi climàtic hi ha molta evidència que es converteix en un esdeveniment més extens, més intens, la qual cosa posa en tensió el sistema hídric", afirma Marc Prohom, cap de l'àrea de climatologia del Servei Meteorològic de Catalunya. "De fet, aquesta sequera, respecte a l'última del 2008, es distingeix per ser més aguda i més persistent. A més, hem de pensar que això serà una tònicca sempre més freqüent. Fins i tot hi ha estudis que indiquen com en els pròxims cinquanta anys l'aigua es reduirà un 20% a Catalunya", conclou.

UNA PAGESIA PROJECTADA CAP AL FUTUR

Per entendre què està passant a Catalunya, vam decidir emprendre aquest trajecte. Comencem pel sector que més ha patit les

restriccions per la sequera: l'agricultura. A Gimènells i el Pla de la Font, municipi de partida, ens rep Santi Capdevila, del sindicat Unió de Pagesos. És un home de caràcter fort, però serè, amb el bagatge de tres generacions de pagesia a l'esquena. "L'agricultura a Catalunya està marcada pels canals. Si no fos pel canal, amb aquestes terres tan dures que tenim, amb tanta sal, això seria un desert. De Lleida a Saragossa no hi viuria ningú", explica. Tot i això, insisteix: "El canvi climàtic és una realitat. Però només tens dues opcions: queixar-te cada dia o, com ja van fer els meus pares i els meus avis, adaptar-te als canvis". Quan li preguntem sobre la sequera, respon amb seguretat: "No és un problema de sequera, és un problema de visió curta. Les preocupacions no venen de la sequera en si mateixa, sinó de la falta de planificació de les administracions, que no permeten fer allò que ja hauríem d'estar fent: adaptar-nos mínimament a la situació actual".

Acabada la conversa, pugem al cotxe i continuem cap a Mollerussa (el Pla d'Urgell). Aquí, l'abril de 2023, es va tancar el canal d'Urgell per la manca de pluja, que havia deixat els pantans d'Oliana i Rialb sota mínims. La sequera va obligar la Comunitat General de Regants dels Canals d'Urgell a prendre una decisió dràstica i sense precedents en els 161 anys d'història del canal: tancar l'aixeta. Aquesta mesura va afectar més de 70.000 hectàrees de conreus. "Aquí ningú s'ho creia, pensaven que era un rumor fals, però jo ho veia venir, perquè els embassaments estaven cada vegada pitjor", recorda Francesc Vallvedrú, pagès d'una finca de cereals i fruiters a pocs metres del canal. "O ens modernitzem o ens trobarem un any amb el canal obert i l'altre amb el canal tancat, perquè no hi ha prou aigua per a ruixar totes les hectàrees amb els cultius que tenim. I encara hi ha moltes finques que només depenen del canal, sense cap pou, cap bassa ni reg per degoteig".

Mentre parla, ens mostra la canalització, just al costat de les seves terres, i les pomes, que un cop collides han de ser protegides del sol, ja que, tot i ser setembre, encara les podria cremar. Ens saludem i continuem el camí. La direcció ja va cap a la mar, i passem pel pantà de Siurana (al Priorat), que aquests dies ha baixat per sota del 9 % de la seva capacitat. Un dels replecs del pantà s'ha convertit en un gran prat verd, i al centre emergeixen estructures abans submergides. Costa imaginar com era quan estava ple. Continuem fent via. Quan entrem al Garraf, arribem a Cubelles. Aquí hem quedat amb Ricard Huguet, coordinador nacional de Joves de la Unió de Pagesos. Tanmateix, per causa de la sequera, Huguet és un pagès que no treballa la seva terra. La canalització que hi portava aigua està trencada i no hi pot accedir per arreglar-la. Per això està treballant com a contractat per a altres explotacions. "L'únic que trec són garrofes, perquè el garrofer és l'arbre més adaptat que hi ha. Plogui o no, sempre en fa", afirma, mentre em mostra l'única planta del tros que té fruites. Segons ell, la garrofa serà "la salvació de la fam al món". Seiem i parlem, envoltats dels seus set gossos. Li preguntem si li genera ansietat la sequera. La resposta també és seca: "És clar". Però la crisi climàtica i la manca d'aigua també es lliguen, per ell, amb el

Entre les afectacions més comunes causades per la deriva planetària hi ha la solastàlgia o nostàlgia davant la pèrdua irreversible de l'entorn i l'ecoparàlisi o incapacitat per fer-hi front

Santi Capdevila i un terreny que no ha pogut cultivar en condicions a causa de la sequera. A les terres que conrea ha hagut d'instal·lar sistemes de rec mecanitzat per optimitzar els recursos hídrics

model econòmic. “Ja plourà demà, però el que s’ha de mirar bé és el model econòmic. Això sí que genera ansietat”. I, mirant el seu garrofer, sentència: “Tampoc hi ha un altre lloc que se salvi de tot això. Jo visc aquí. Ens adaptarem aquí”.

Seguim fins a Barcelona. Entre les carreteres serpentejants del nus de la Trinitat i els blocs de Ciutat Meridiana, superem la maquinària que serveix per preparar una nova promoció urbanística i entrem en un espai rural aparentment atrapat entre Barcelona i Santa Coloma de Gramenet. Aquí hi ha la finca coneguda com La Ponderosa, l’última part de sòl agrícola que sobreviu a la ciutat, deixant de banda la muntanya de Collserola. Se n’encarrega Carles Zaragoza, l’últim pagès de Barcelona. Cuida aquestes terres, que, segons diu, pertanyen a la immobiliària Solvia. “A mi la sequera no m’ha afectat gaire perquè sempre hem tingut l’aigua del Rec Comtal. A més, l’any 1984 vaig instal·lar el sistema de reg per degoteig i tothom em deia que estava boig, però jo sabia que l’aigua no seria eterna. I ara tothom en té, i qui no en tenia ja no treballa”, explica amb determinació. “El canvi climàtic? Em preocupa una mica, sí, perquè les plantes ho noten. Però estem acostumats a adaptar-nos”.

“Cal adaptar-se” és una tornada que ressona quan es parla amb la pagesia. “Quan en parlen, s’assemblen molt a la natura.

Tenen el mateix esperit d’adaptació, de resiliència, de respecte silencios i d’acceptació. A més, són plenament conscients de les dificultats que han anat patint al llarg dels anys, de com les seves collites han estat castigades per la calor i la manca d’aigua. Però no es rendeixen, s’adapten i hi troben solucions”, explica Matteo Innocenti, psiquiatre de l’Associació Italiana d’Ansietat pel Canvi Climàtic, que ha dut a terme una anàlisi de les emocions ambientals en el context català per mitjà d’un qüestionari i entrevistes en profunditat per al projecte periodístic *Resilience in the Era of Climate Change*. Aquesta iniciativa confronta el context de la sequera a Catalunya amb el de les inundacions a Itàlia i analitza les reaccions de l’ésser humà davant dels desequilibris hídrics.

“Els efectes sobre la salut mental varien segons el tipus d’esdeveniment climàtic, així com la durada i la manera en què es manifesta”, detalla Innocenti. “A Catalunya, on l’impacte de la sequera és constant i crònic, apareixen símptomes ansiosos-depressius que sovint no arriben al llindar clínic. Però el veritable impacte psicològic del canvi climàtic està relacionat amb un augment dels nivells de solastàlgia, un estat emocional que es manifesta quan una persona percep que el seu entorn natural està canviant irremediablement i perd les característiques que sempre l’han definit. És un sentiment de desolació ►

Francesc Vallvedrú, a la seva finca de prop de Mollerussa, regada pel canal d'Urgell, mostra les marques que l'escassetat d'aigua deixa en les pomes

► que neix de la transformació de l'entorn de vida, dels hàbits quotidians, de la llar i, en general, de tot allò que s'estimava tal com havia estat de sempre”.

UNA CIUTAT MÉS ANGOIXADA

Si al món rural domina la importància d'aclimatar-se, a les ciutats, que els esdeveniments extrems es viuen d'una altra manera, la causa climàtica també es fa sentir. Entrant a l'hort urbà autogestionat La Bardissa, ens acullen Jaume Sánchez i Rosa Pérez, activistes de la Plataforma Ribera-Salines. Aquest espai va ser okupat l'any 2021 com a acció contra el pla urbanístic inclòs en l'àrea residencial estratègica (ARE) Ribera-Salines, que preveu la construcció de fins a 2.497 habitatges en l'última zona no urbana de Cornellà de Llobregat (el Baix Llobregat). Entre les diferents accions reivindicatives de la plataforma contra el projecte urbanístic, es va decidir okupar aquest espai, que estava totalment abandonat i ple d'esbarzers. Ara és un lloc de trobada veïnal, comunitari i autogestionat, i, segons afirmen les nostres amfitriones, “la gent es cura molt en contacte amb la natura. Un cop ha passat per aquí, surt més contenta i més feliç”.

Però, d'altra banda, l'angoixa per la sequera també hi és present: “És clar que fa por, però, a més, si hi ha una agressió mediambiental absoluta, hem de salvar l'últim tros que ens queda”, afirma Rosa Pérez. Jaume Sánchez, que està format en ciències biològiques però ha decidit passar a ser un treballa-

dor assalariat d'una finca agroecològica, matisa: “No tinc por que un dia no tinguem aigua quan obrim l'aixeta; però sí que canviï radicalment el paisatge i hi hagi més incendis o menys menjar de proximitat perquè no hi hagi prou aigua”. Ambdues recalquen que la sequera ha donat més arguments a les seves demandes: “Aquesta és una zona d'aqüífers, i es bombegen fins a la potabilitzadora de Sant Joan Despí. Si a sobre ens la carreguem, encara tindrem menys aigua”, conclou l'activista.

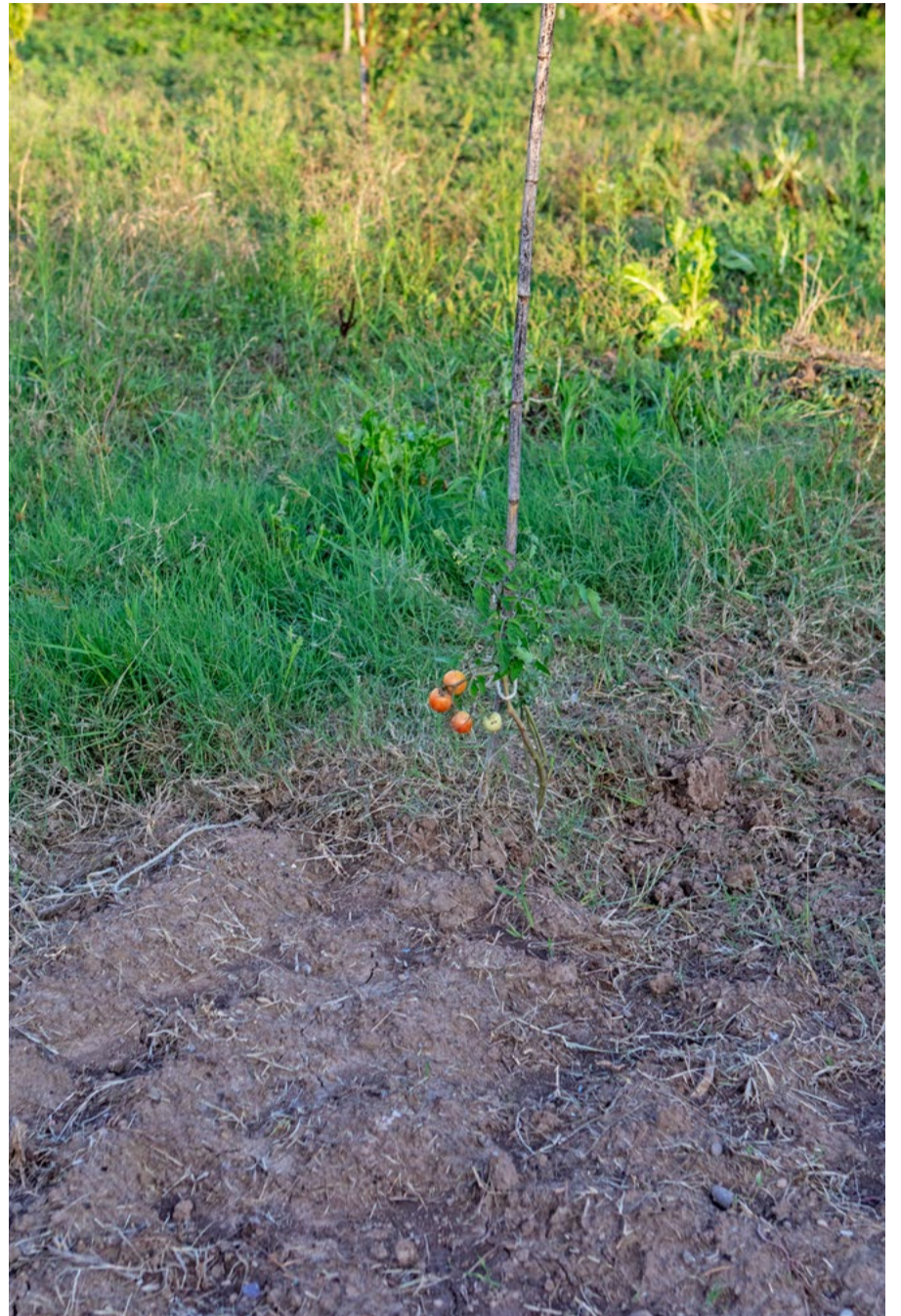
No són les úniques que han patit alguna forma d'estrès climàtic. També és el cas de Sara Santana, activista d'End Fossil, i de Maria Serra, antiga portaveu de Fridays For Future. “Encara que era previsible, quan es van posar les restriccions per sequera sí que em va afectar. Em va preocupar perquè abans de tancar l'aixeta al turisme ho van fer a l'agricultura, que és el nostre menjar”, recalca Serra. “Jo inicialment consumia moltes notícies, mirava contínuament l'estat dels embassaments. I m'angoixava molt. A poc a poc, gairebé m'hi vaig acostumar, perquè la situació no canviava. I em semblava molt fort haver-me acostumat a una sequera”, explica Santana, que recalca un dels efectes de la cronicitat de la sequera.

RECERCA DE SOLUCIONS COL·LECTIVES

Però les causes i els efectes de la sequera no són només ambientals, també tenen una important càrrega política: “Hi ha dues causes d'aquesta sequera: per una banda, la manca de pluges

Carles Zaragoza i el seu hort en un terreny agrícola supervivent a Barcelona, on va instal·lar el rec per degoteig el 1984

i la crisi climàtica, i, per l'altra, com expliquen les companyes d'Aigua és Vida, una gestió hídrica que es nega a admetre que la realitat ha canviat de forma estructural", explica Dani Pardo, portaveu de l'Assemblea de Barris pel Decreixement Turístic de Barcelona, plataforma que s'oposa al model de ciutat centrada en el monocultiu turístic. La seva lluita no és purament mediambiental, però Pardo sí que reconeix que aquest aspecte té una presència notable en el seu discurs: "Inicialment, no incorporàvem l'aspecte climàtic a la crítica que fèiem. Parlàvem de contaminació i emissions. Però de seguida ens vam adonar que sí que hi era, encara que no de forma explícita. I, si m'ho preguntes avui, et diré que és molt important i és un argument de força per canviar aquest model turístic totalment boig". Justament aquí es dirigeix la seva crítica: "Quan es van anunciar les restriccions per sequera, em va afectar molt psicològicament i em vaig cabrejar molt. Era una presa de pèl descaradíssima pels greuges comparatius. T'alliçonaven mentre els pagesos es queixaven, però el turisme era el 'nen consentit' perquè no se li aplicava cap restricció".

Totes aquestes emocions es reflecteixen en l'anàlisi d'Innocenti: "Quan la gent parla, l'emoció central és la solastàlgia: pateixen de manera profunda, existencial i identitària per les modificacions que l'acció humana i el canvi climàtic estan causant en el seu territori". I també les veus expertes i tècniques veuen el seu estat d'ànim alterat per la situació. "Justament,

tinc la sensació que fa deu anys que repetim el mateix i cap dels actors polítics actua de manera clara. Només quan hi ha una emergència, correm-hi tots. És una sensació una mica frustrant", explica Prohom.

"La causa del canvi climàtic és el capitalisme", repeteixen, cadascuna amb matisos diferents però amb la mateixa convicció, diverses persones entrevistades en aquest trajecte de Ponent a Barcelona. I no només això. Dani Pardo, Sara Santana, Maria Serra, Jaume Sánchez i Rosa Pérez coincideixen també en algunes receptes per afrontar aquests malestars i problemàtiques: fer-ho en col·lectivitat. "Fer activisme m'ha permès sentir-me escoltada i compresa"; "crear comunitats, teixir xarxes, buscar alternatives és fer el contrari que el capitalisme, que ens individualitza i aïlla"; "enfrentar-nos als problemes de manera col·lectiva és molt més eficient que fer-ho en solitari". Són arguments que ressonen. Tot això va acompanyat d'una decidida voluntat de romandre al lloc on es viu malgrat la crisi climàtica: "Aquest és l'entorn on m'he criat, i sento que no podria fer el que faig en un altre lloc". D'aquesta manera, entrelaçant solidaritat i arrelament, emergeixen noves formes de resiliència davant el canvi climàtic, que no es conformen a sobreviure, sinó que volen construir un futur més viable per a tothom. ●

Aquest article s'ha elaborat amb el suport de Journalismfund Europe.

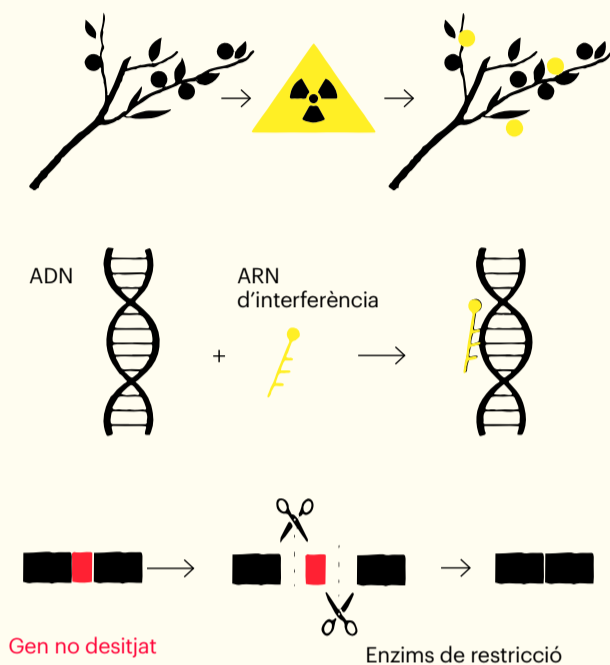

Agricultura hackejada

TEXT: **ROGER JOVER MONTELEGRINO**
 BIOTECNÒLEG
IRENE MARTÍNEZ ALMONACID
 BIÒLOGA
 INFOGRAFIA: **MARIA CONILL**

Els organismes genèticament modificats (OMG), coneguts popularment com a *transgènics*, són una realitat complexa que desperta des d'entusiasme fins a controvèrsia. En aquests organismes s'ha alterat el material genètic per mitjà de tècniques de biotecnologia amb l'objectiu de conferir-los característiques específiques que no tindrien de manera natural, com ara resistència a algunes malalties o més tolerància a condicions ambientals adverses. D'entrada, és important entendre un concepte clau en l'evolució: l'erosió genètica. Aquesta és causada per la fragmentació d'hàbitats, la contaminació o la substitució de varietats primitives per altres de més viables en termes productius. Aquest fenomen condueix a la pèrdua de diversitat genètica i a una homogeneïtzació de la població. Es fa palès en espècies animals i vegetals destinades al consum, on s'ha accelerat aquesta situació per l'arribada dels OMG. Els organismes transgènics són un tipus específic d'OMG que contenen gens d'una altra espècie, que els confereixen característiques específiques d'aquesta altra. Un exemple notable és la soja transgènica 40-3-2 (desenvolupada per la companyia Monsanto, actualment propietat de Bayer), comercialitzada als Estats Units des de 1996, que és resistent a l'herbicida glifosat. La creació d'OMG implica l'ús de tècniques moleculars com els plasmidis, molècules d'ADN circular que es poden modificar per inserir-hi un determinat gen i, més tard, infectar l'organisme receptor. D'aquesta manera, el gen s'integra al seu genoma. Les possibilitats biotecnològiques esdevenen més complexes i precises a mesura que perdem variabilitat natural, les espècies s'extingeixen massivament i els ecosistemes col·lapsen mentre ens qüestionem el rumb que aquesta disciplina hauria de tenir. Mitigar els efectes de l'erosió genètica com a eina de resiliència dels ecosistemes esdevé una prioritat a l'hora de fixar els esforços actuals de la comunitat científica.

PROCÉS DE CREACIÓ D'UN ORGANISME GENÈTICAMENT MODIFICAT

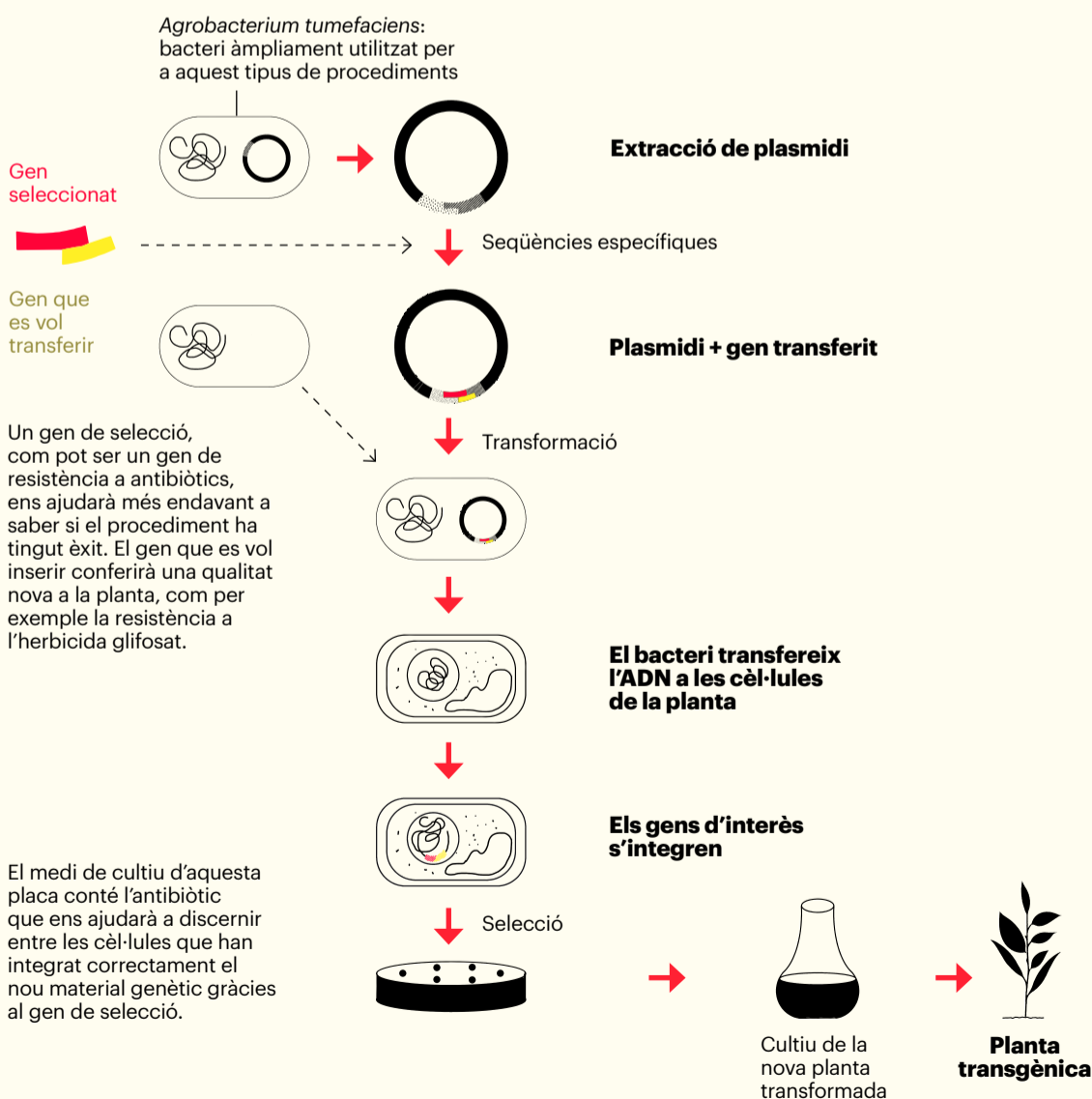

Mutagenesi
 Inducció de canvis genètics aleatoris mitjançant la radiació, que genera plantes amb característiques impredecibles que poden resultar comercialment atractives.

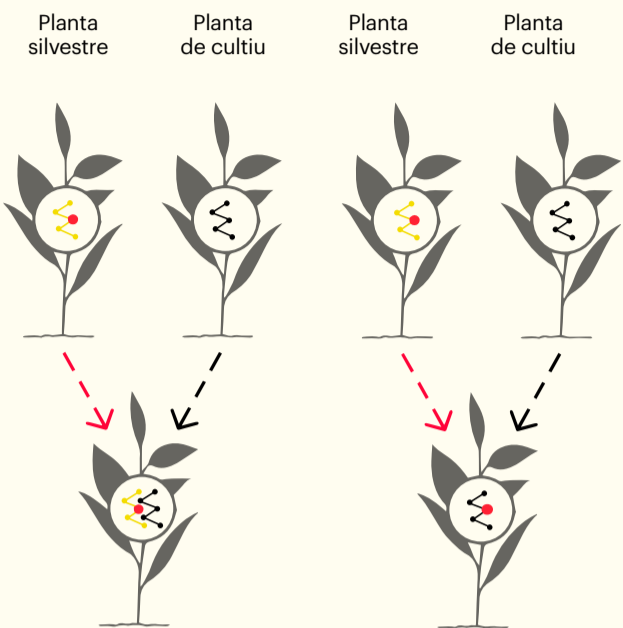
ARN
 Silenciament de gens específics aprofitant l'afinitat d'ADN i ARN (àcid ribonucleic), cosa que provoca canvis més controlats en les característiques de les plantes.

Enzims de restricció
 Eliminació d'un fragment d'ADN mitjançant talls en llocs específics i reparant-los. En tornar a fusionar-los, s'elimina o interromp el gen desitjat, cosa que en modifica l'expressió.

PROCÉS DE CREACIÓ D'UN ORGANISME TRANSGÈNIC

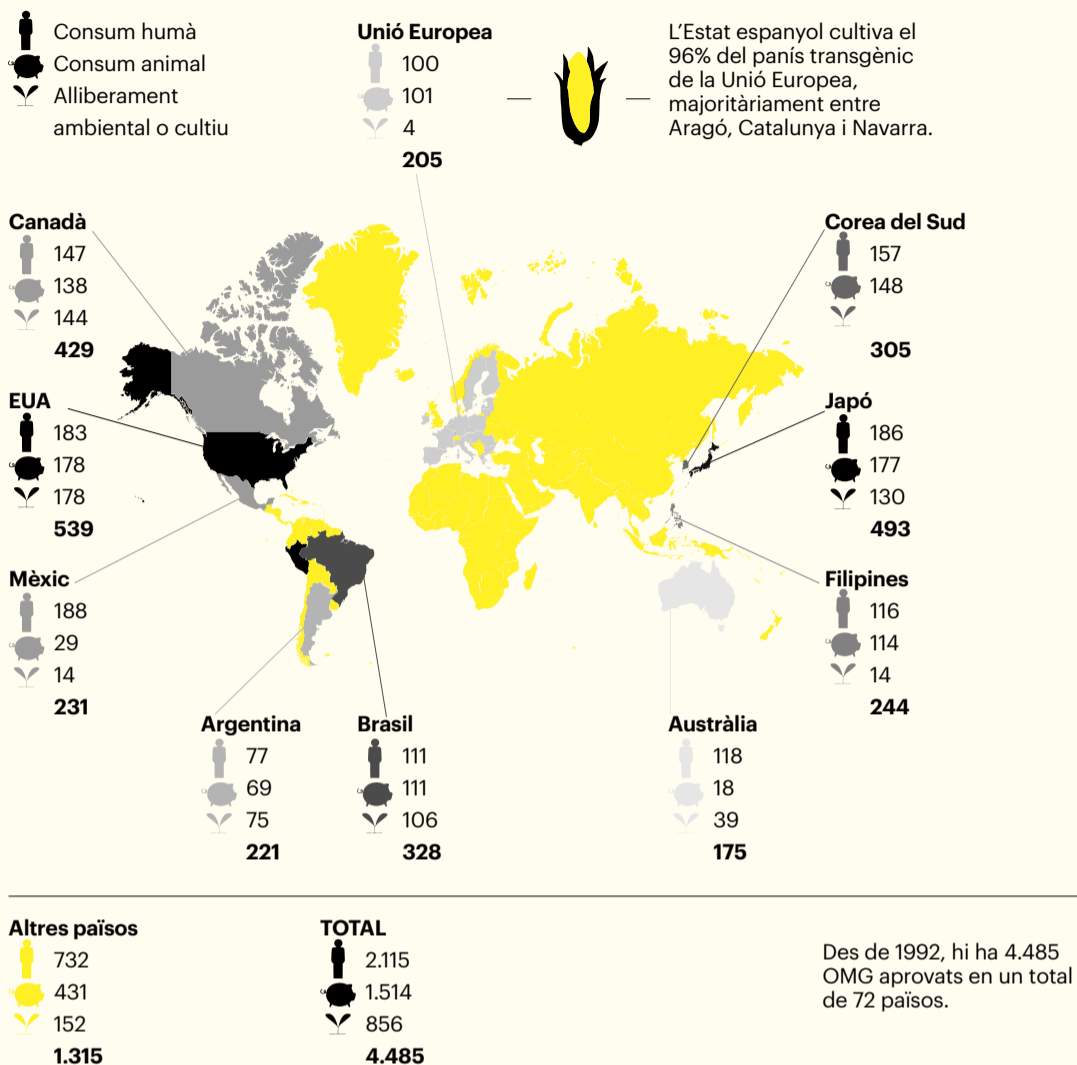
PROCEDIMENTS D'OBTENCIÓ DE NOVES PLANTES

Domesticació tradicional
Obtenció d'una nova planta amb el material genètic recombinat de les dues plantes progenitores. No calen proves de seguretat per alliberar-la al medi.

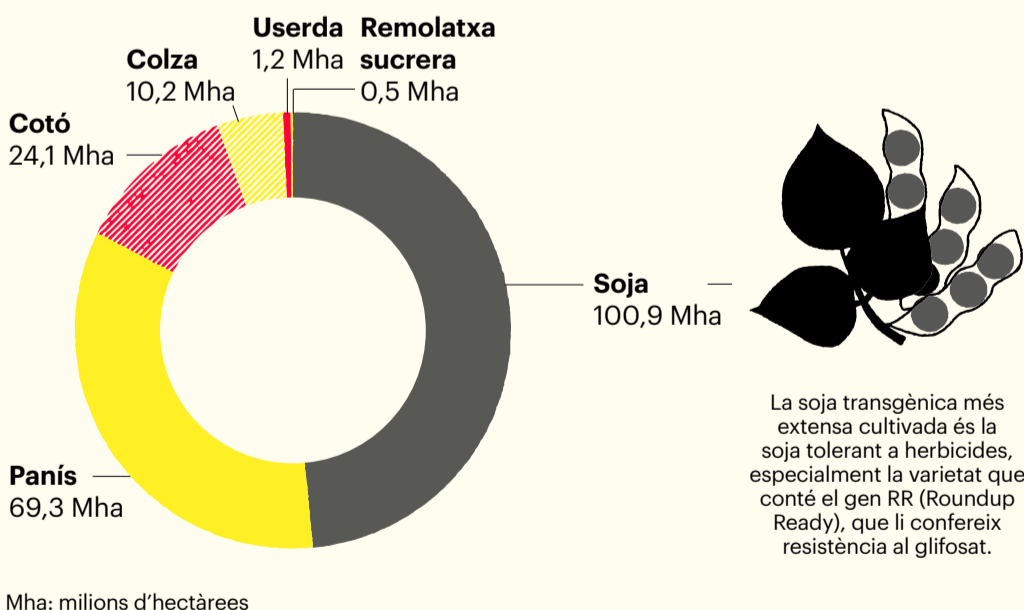
Enginyeria genètica
Gens desitjats d'una espècie silvestre s'inclouen amb alta especificitat al genoma d'una planta cultivada. Calen proves de seguretat per alliberar-la al medi.

TOP 10 DE PAÏSOS AMB MÉS OMG APROVATS

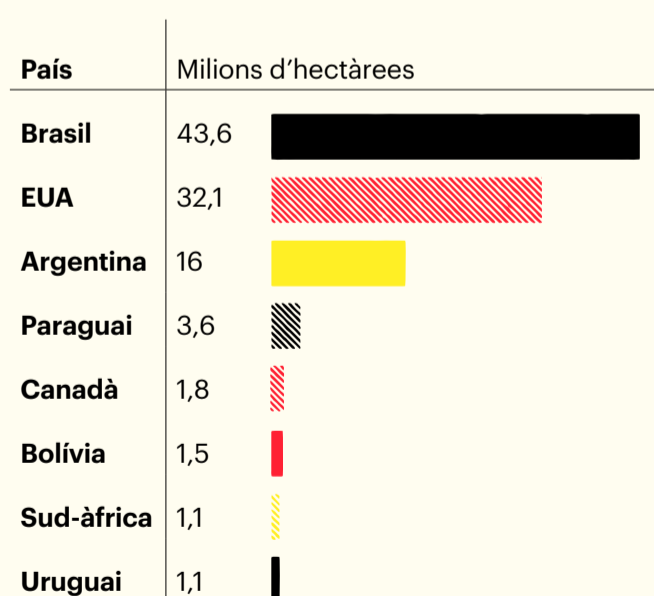

CULTIUS BIOTECNOLÒGICS MAJORITARIS

Varietats transgèniques més cultivades

Superfície destinada al cultiu de soja transgènica

PER SABER-NE MÉS:

ISAAA (International Service for the Acquisition of Agri-biotech Applications) | Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops: 2019 (Brief 55). (2020).

AgbioInvestor | Global GM Crop Area Review. (2023).

Yadav, P. D. et al. | Genetically Modified Organisms (GMOs), Transgenic Crops, and Gene Transfer Techniques. Modern Concepts in Agriculture, Chapter 2, Golden Leaf Publishers (2023).

Aquest article és fruit del treball col·lectiu de científiques de l'àmbit de la biologia, la química i la comunicació científica.

Créixer socialment per decréixer energèticament

El decreixentisme ha d'implicar un replantejament profund de les estructures que generen desigualtats. Només amb un canvi dels hàbits de consum o una aposta per productes més "sostenibles", però més cars, difícilment interpel·larem els sectors de població més precaritzats

TEXT: **IRENE GONZÁLEZ PIJUAN I ANDREA VIDES DE DIOS**
MEMBRES DE LA XARXA PER LA SOBIRANIA ENERGÈTICA
I D'ENGINYERIA SENSE FRONTERES

IL·LUSTRACIÓ: **ADRIÀ RAMÍREZ**

El decreixement energètic és un punt clau, però cal fer que, a la pràctica, sigui socialment just. Ha de comportar una millora efectiva de les condicions de vida, un benestar i un benviure als col·lectius i les persones que es troben en una situació vulnerable o precària. I no són pas grups minoritaris. El 46,5% de la població de Catalunya declarava el 2023 que arribava a final de mes amb dificultats, el 36% que no podia afrontar despeses imprevistes i gairebé el 30% no podia anar de vacances una setmana a l'any (segons dades de l'Idescat).

Totes vivim en un sistema que es manté gràcies a aquestes desigualtats: un model econòmic i productiu que se sosté precisament a partir de l'empobriment de la classe treballadora, alhora que l'explota a canvi del paradigma d'una suposada llibertat individual i d'una fe en la capacitat de prosperar i ser feliç. Aquest relat, íntimament lligat al consum i a activitats energèticament intenses, ens allunya d'altres possibilitats de vida. Mentrestant, és el discurs que fa créixer la riquesa d'una minoria que, en pocs minuts, contribuirà més al canvi climàtic que l'activitat de la majoria de població durant tota la seva vida.

El problema és que s'està acabant el temps disponible per planificar el

decreixement; de fet, això ja està succeint. Són múltiples les veus científiques que ens alerten que, any rere any, sobrepassem les capacitats de regeneració anual del planeta, que s'estan acabant els recursos minerals i petroliers, i que la vida a la Terra canviarà. Si no ens avancem a lluitar per unes regles del joc més justes, serà el mercat qui planificarà el decreixement, i el resultat serà una ampliació de les desigualtats.

D'altra banda, si bé cal que sigui la classe precaritzada qui defineixi els termes d'aquest decreixement, és un concepte conegut per tothom? El concepte *decreixement* sovint només s'utilitza en certs espais d'activisme o de l'acadèmia, i costa que sigui atractiu més enllà d'aquestes bombolles no gaire majoritàries. Així, cal ampliar la base a l'hora de preguntar-nos com el decreixement podrà millorar les nostres vides, si ha de succeir a través d'un canvi d'hàbits personals o a través de campanyes d'incidència per implantar polítiques públiques més efectives, i què vol dir fer polítiques decreixentistes.

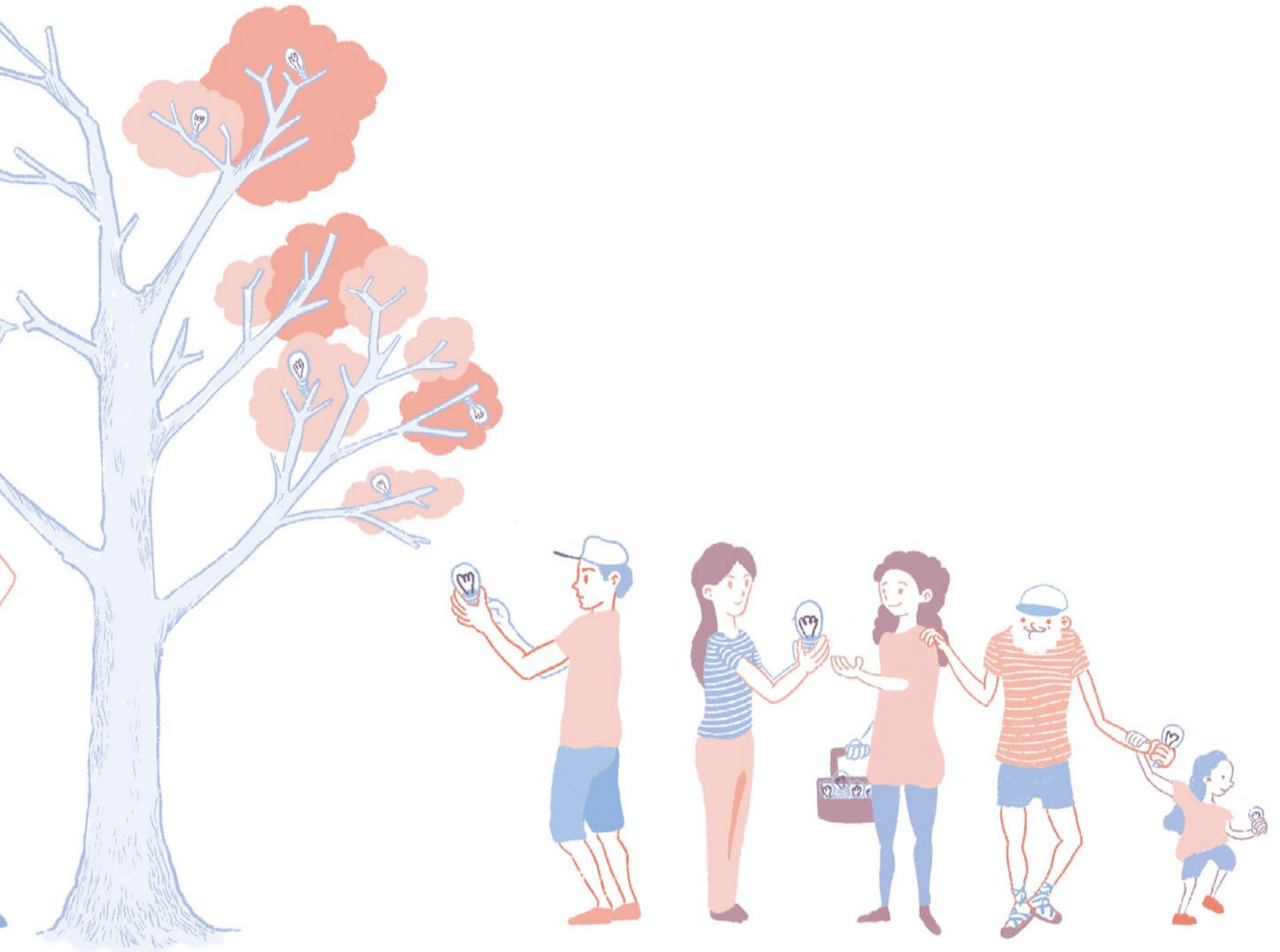
El Baròmetre climàtic de Catalunya, publicat aquest mateix 2024, ens dona una idea de la postura de la població catalana sobre la temàtica. La majoria considera que el canvi climàtic és greu o molt greu

(prop d'un 90% de les persones enquestades) i un 83% entén o creu que haurà de fer (grans) canvis en la seva manera de viure. Però també hi ha un cert optimisme sobre la capacitat d'actuació, ja que un 73% de les persones enquestades opinen que segur que encara hi som a temps o que probablement encara hi som a temps.

De la mateixa manera, nosaltres hem preguntat a persones que conformen col·lectius com l'Aliança contra la Pobresa Energètica què pensen sobre el decreixement i com creuen que aquest decreixement podria tenir efecte o millorar les seves condicions de vida. En la majoria de casos, ens hem trobat amb una afirmació rotunda: el decreixement és necessari. Tanmateix, inclouen un matís important: els estils de vida de la majoria de la gent que formen part de les assemblees d'aquests col·lectius no es pot

Eficiència energètica pot voler dir lluitar contra Endesa i altres empreses de l'oligopoli per socialitzar la generació i distribució d'aquest recurs bàsic

permetre decreïxer ni una mica i, per tant, és una cosa que veuen lluny i de la qual, diuen, els manca informació.

D'aquesta manera, afirmen que els costa saber què han de fer per sumar-se al decreixement. Existeix la sensació que el dia a dia ja és prou complicat i que es troben amb una espècie de nova política consumista del decreixement. Per exemple, amb una oferta d'electrodomèstics més eficients o amb la necessitat d'apostar pel cotxe elèctric. Es tracta de propostes que, de nou, són econòmicament prohibitives per a aquestes persones.

Potser, per ampliar aquesta base, caldria no anteposar hàbits de consum, sinó parlar de com el decreixement, en realitat, el que vol

dir és tenir la capacitat d'anteposar els drets socials i garantir-los. Això exigeix enfortir la capacitat de crear estructures comunitàries que puguin proporcionar de manera col·lectiva tot allò que el consumisme i el capitalisme han arrabassat de les vides de la gent i del seu imaginari de felicitat. Aterrat a l'àmbit energètic, al centre de l'emergència climàtica, decreïxer pot voler dir lluitar contra Endesa i altres empreses de l'oligopoli per socialitzar la generació i distribució d'energia. També pot voler dir aconseguir més competències municipals, continuar prohibint els talls de subministrament i cancel·lar els deutes per impagaments a les persones de rendes baixes.

Decreïxer pot significar promoure comunitats energètiques que no només generin energia, sinó que siguin estructures socials de consum, de mobilitat i de vida. En definitiva, decreïxer ha de ser reconèixer el dret humà a l'energia.

Per interpel·lar totes aquelles persones a qui el sistema actual vulnera els drets, potser el que cal és identificar quines estructures hi ha darrere de les desigualtats i lluitar per transformar-les, generar nous espais on siguin possibles noves vides. Probablement per decreïxer no cal res més que créixer socialment i gaudir de la reciprocitat de la responsabilitat col·lectiva per sobre del plaer fictici de la suposada llibertat individual. ●

Formació i aliances comunitàries davant dels embats climàtics

TEXT: **ALFONS PÉREZ**

INVESTIGADOR DE L'OBSERVATORI DEL DEUTE EN LA GLOBALITZACIÓ (ODG)

IL·LUSTRACIÓ: **OLGA MOLLÀ**

“**N**o s'emportin el cotxe! Encara ha de passar el pèrit!”. El cotxe no tenia solució. El bomber intentava explicar-li a un veí del barri del Raval de Sant Roc, a Algemesí (la Ribera Alta), que havien de treure el vehicle per poder continuar treballant als carrers. L'home semblava aferrar-se al poc que li quedava, deu dies després del dia D.

Multipliqueu aquesta història tantes vegades com vulgueu i apugeu-li el volum al màxim per la pèrdua de vides humanes. Els efectes de la dana, la pèssima gestió preventiva i la pitjor intervenció davant les seves conseqüències han deixat una ferida profunda, amb una població en situació d'indefensió i una desconfiança cap a l'acció institucional que costarà de recosir. Tanmateix, entre les esclatxes d'aquest patiment patent i latent, tenim la tasca de rescatar-ne aprenentatges i propostes de futur, un futur en què els fenòmens meteorològics extrems de l'emergència climàtica apareixeran de manera recurrent. Aquest serà el tauler de joc on es dirimirà la justícia social, climàtica, ambiental, de gènere, global, etcètera.

Escric des de la colpidora experiència d'haver estat fent tasques de voluntariat a Algemesí, gràcies a les brigades organitzades per la Xarxa de Casals i Ateneus dels Països Catalans, en coordinació amb Suport Mutu DANA de València i el Centre Social Terra, i des de la militància en el moviment ecologista, on la diagnosi climàtica està ben apresada, però també ens sentim desbordades per la commovedora realitat. La ciència

En situacions catastròfiques com la de la dana, és vital canalitzar la ràbia en propostes de recuperació pública, cooperativa i col·lectiva de l'economia productiva i reproductiva en la fase de reconstrucció. Serà el millor tallafoc contra els discursos excloents i negacionistes

climàtica fa dècades que adverteix de les conseqüències de la inacció davant de la crisi.

Heus aquí el primer aprenentatge: l'emergència climàtica no és quelcom eteri. Són molècules de CO₂ que s'acumulen allà dalt, a l'atmosfera, i que en un futur faran que passem més calor. Malauradament, es materialitza en fenòmens meteorològics extrems de generació ràpida, com la dana i d'altres de més lents com la sequera o les onades de calor. Fins i tot, com indicava un estudi de l'Institut d'Investigacions Biomèdiques August Pi i Sunyer, en problemes socials i de salut pública com l'augment dels suïcidis. Per això, el delictes del govern Mazón, per la seva prepotència, ignorància, incompetència, incapacitat i negligència galopants en la criminal gestió de la dana, comença molt abans. El seu partit i els que estan més a la dreta del seu són promotors d'un negacionisme que mata. Ara bé, tot i ser-ne els màxims responsables, la cosa abasta gran part d'un arc polític incapaç de prendre mesures que

posin en risc el model de producció i consum capitalista.

El segon aprenentatge, després de travessar València i treballar a Algemesí, és que les institucions han estat de bon tros superades. "El poble salva el poble", sí, però hi ha unes responsabilitats delegades i uns recursos públics que s'haurien de posar en joc en situacions com aquesta. La imprevisió i la coordinació de la intervenció postdana han estat nefastes. "Ja no cal que netegeu ací, aquesta escola té problemes estructurals", ens va etzibar un bomber, obligant un centenar de voluntàries a abandonar un dels espais on ens concentràvem.

La tercera lliçó és el mateix paper del voluntariat i les xarxes de suport mutu. Diria que és certament perillós romantitzar el seu rol com si fossin heroïnes salvadores del desastre. Alhora, és tant o més perillós no valorar que la gent es mobilitzi per ajudar altres persones. Potser no som tan egoïstes i competitius com deien Adam Smith i el darwinisme. La cooperació de Margulis o l'ajuda mútua

de Kropotkin també formen part de nosaltres i ens ho hem de recordar una i mil vegades perquè, malauradament, la memòria, al segle XXI, és material fungible.

Però, com transformem aquests aprenentatges en propostes?

Ara veurem com les institucions estatals, autonòmiques i municipals, en un clar exercici de política de la demanda, comencen a remenar papers a correuita, actualitzar plans, fer formacions, etcètera, per fer visible que hi són. Segurament, les zones inundables es convertiran en un ariet antidesenvolupista i potser aquells megaprojectes que no podíem tombar cauran en una pausa momentània.

De tota manera, la proposta no anava per aquí. La motivació amb la qual començava aquest text era demanar-nos que féssim un pas endavant en dos sentits: per guanyar autonomia d'acció en moments com aquests i per articular una estratègia d'incidència política que ens dugui a aliances públicocomunitàries pel clima.

Per què? Doncs per deixar de ser subjectes passius o reactius i passar a ser actors rellevants en la prevenció dels fenòmens meteorològics extrems. Per una banda, de la mateixa manera que les companyes de la Catalunya central saben d'incendis o les del Pallars de nevades, necessitem formar-nos per conèixer les dinàmiques d'intervenció davant d'una sequera prolongada, d'una onada de calor severa o d'una pluja torrencial. Saber què cal fer i què no fer en cada cas, saber quin és el primer pas, marca una gran diferència i és la millor estratègia d'adaptació a l'emergència climàtica.

Però la cosa no acaba aquí. Necessitem una incidència política adreçada a conformar aliances públicocomunitàries de prevenció i d'intervenció davant els embats de la crisi climàtica. Tenim referents com Cuba i Puerto Rico, on la ciutadania està directament implicada en la gestió dels huracans i les pluges torrencials. També podem prendre exemples més propers com les agrupacions de defensa forestal (ADF), amb la intenció d'emular-les i conformar agrupacions de defensa del clima (ADC), un teixit d'entitats i referents comunitaris amb capacitats instal·lades per informar i intervenir. Potser us sona massa grandiloqüent, però, al cap i a la fi, la fragilitat del clima mediterrani està en joc i, sincerament, crec que val la pena defensar-lo.

Finalment, cal mantenir la flama de la solidaritat amb les persones afectades per la dana. Moltes d'elles, a cop de patiment, han construït una mirada crítica de la realitat que ara els afecta. Per això és important que la fase de reconstrucció contingui propostes de recuperació pública, cooperativa i col·lectiva de l'economia productiva i reproductiva. És vital mostrar que hi ha altres models, amb altres valors i objectius. Canalitzar la ràbia, la desesperació i la frustració que patiran milers de persones al País Valencià cap a aquest tipus de propostes és un antídote i un tallafoc per als discursos excloents i negacionistes de l'extrema dreta.

Sabem que no serà fàcil. Ens tocarà, altra vegada, fer de picapedres. Tanmateix, val la pena prova-ho perquè, sí, "sols el poble organitzat salva el poble". ●

Necessitem formar-nos i conformar mecanismes autoorganitzats per reaccionar de forma ràpida davant d'una onada de calor o d'una pluja torrencial

“Fa uns anys era impensable que
una travesti anés a la universitat”

Claudia Rodríguez (Santiago de Xile, 1968), activista trans, tenia 20 anys quan va acabar la dictadura d'Augusto Pinochet. Tenia problemes amb la família i a l'institut: "Hi havia alguna cosa en mi que necessitava ser, d'alguna manera, compresa". I això la va portar a iniciar una reflexió sobre els drets sexuals i la reivindicació del fet de ser travesti, una realitat encara més perseguida que l'homosexualitat

TEXT: **MARIANA CANTERO**
FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

A principis de la dècada dels noranta, Claudia Rodríguez va entrar a formar part de la primera organització de persones homosexuals de Xile, el Moviment d'Integració i Alliberament Homosexual (Movilh). Era un espai "on hi havia molts joves homosexuals: em vaig adonar que aquests en busquen d'altres que també es perceben com a homes. Jo era molt marieta i sempre m'excloïen de l'amor", relata. Mentrestant, Rodríguez transitava en un entorn en què es parlava de drets humans. Va començar a participar en tallers de formació, sempre amb la il·lusió afegida, que mai es va concretar -confessa-, de trobar una parella. Llavors va néixer la Claudia activista.

Va aprendre l'importància de parlar del dret a la sexualitat i es va capacitar en la prevenció del VIH. Feia activisme en salut, i va començar a fer de monitora entre la comunitat homosexual per a la prevenció de la sida i altres malalties de transmissió sexual. Anava als parcs on se sabia que hi havia trobades sexuals i buscava el que llavors s'anomenaven "grups de risc". "Vaig fer les primeres reflexions. Abans no sabia res d'aquest món, no sabia que tenia drets humans. Em vaig anar adonant que abans havia tingut una existència desclassada, totalment inconscient", assenyala. Va entendre "la im-

"Sobre què hem de parlar les travestis? Només de pits?", es pregunta l'activista. "Jo crec que no. Volem que ens reconeguin com a subjectes i ser partícips de la construcció de la democràcia"

portància de ser activista, de com et marquen els privilegis i també de les possibilitats que té reflexionar per compartir amb la comunitat, una comunitat que té poc temps per pensar perquè la vida és molt difícil. És molt difícil guanyar els diners necessaris per fer front a l'habitatge, l'alimentació, la salut, el vestuari..., tot el que necessites".

Amb el temps, però, va comprendre que formava part de l'última escala d'una estructura, la dels grups d'intel·lectuals i militants d'esquerra, que era vertical, i el que això significava en la seva vida quotidiana. En va anar prenent distància. "Pensava: m'estan capacitant, però jo ho estic veient i no tinc possibilitat de canviar de rol. Es prenen decisions importants, com la distribució dels diners, per exemple, i les persones com jo, al costat de les lesbianes, no teníem accés a aquestes formes de participació més democràtiques. Era molt curiós, perquè volien transformar el món, però ells es mantenien en aquesta mateixa estructura que era el problema, que és el problema fins i tot ara; per tant, llavors em vaig convertir en una mena de pedra a la sabata", recorda.

Claudia Rodríguez va trobar un nou espai al si del feminisme, on es va trobar amb companyes "molt més solidàries i reflexives". La van animar a ingressar a la universitat, un pas que ella d'entrada havia descartat perquè en aquell moment estava fent la transició. "Que una travesti pogués ingressar a la universitat era una cosa impensable, no hi havia precedents i, a partir d'aquesta solidaritat, d'aquest reconeixement de dignitat que van fer les meves companyes, vaig plantejar-me aquesta possibilitat, vaig arriscar-me a veure què passava. Finalment, em vaig adonar que la negació de poder ocupar aquest espai era un fantasma, perquè abans mai m'havien dit que sí que ho podia fer. Les travestis necessitem que ens reconeguin amb dignitat. Tinc 56 anys i encara, com a activista, vaig pel món demostrant que soc capaç i que les travestis som capaces de generar coneixement, de tenir pensament crític, de generar reflexió respecte al que passa a la nostra quotidianitat".

El 2007, Rodríguez es va diplomiar en Estudis de Gènere i després va estudiar Treball Social. Paral·lelament, va començar a descriure el que veia al seu entorn i publicar-ho en fanzins. "Necessitava bolcar-ho per començar a elaborar un registre de la nostra memòria. Veia que l'activisme gai i l'activisme lesbofeminista tenien recursos històrics. Hi havia fotografies i hi havia escrits sobre el fet de ser homosexual, lesbiana... Però hi

havia molt poc registre sobre les travestis". Llavors, va començar, juntament amb les companyes feministes, a plantejar-se com fer aquest registre, aquesta memòria, un instrument que pogués recollir l'expressió de les seves amigues travestis al llarg de la història. També li interessava que fos la mateixa comunitat qui consumís els seus continguts i que sabessin que la seva vida quotidiana podia ser subjecte d'un relat, d'un conte, d'un llibre o d'una novel·la.

Claudia Rodríguez també va treballar per construir el concepte de travesti i dignificar-lo. "Sí, soc travesti, i què? També soc pobra i no he tingut una educació. Saps què significa ser travesti i ser pobra i no tenir educació? No tenir educació i no poder dir quanta violència hi ha en la nostra existència? Tot això calia dir-ho. Perquè ja havia passat l'extermini nazi, havia passat la colonització, havien passat prou coses per no continuar tolerant que es cregués que hi ha existències de menor importància. No he deixat de fer aquestes reflexions i avui em pregunto sobre què hem de parlar les travestis. Només de pits? Crec que no. Volem que ens reconeguin com a subjectes i ser partícips de la construcció de la democràcia". ●

Si a la tardor plou, el rovelló es mou

TEXT: **JORDI GARCIA MIRAVET**

FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

A la tardor, i si les pluges han acompanyat, és comú arreu dels Països Catalans agafar la cistella i un ganivet i escarp-se als boscos a fer bolets. Aquesta pràctica, tot i que en l'actualitat s'ha convertit en una afició per la falta de necessitat, durant molt de temps va representar una manera d'acabar d'omplir el rebost de les cases a cost zero en moments d'escassetat.

Un dels bolets més preuats a casa nostra és, sens dubte, el *Lactarius sanguifluus* (que en català significa 'que té llet' i 'que raja sang'). De la família de les russulàcies, es caracteritza per despendre, quan el tallem, un líquid semblant a la sang o al rovell. És per això que l'anomenem *rovelló* o *esclata-sang*, tot i que també el podem anomenar d'altres maneres, com *pebràs* o *pinenc*.

Si ens decidim a cordar-nos les botes i anar a buscar bolets a la muntanya, hem de tindre en compte alguns consells per a respectar l'entorn i el producte. En primer lloc, en la manera com els collim: cal fer palanca amb un ganivet i traure tot el bolet. D'aquesta manera es protegeix el miceli (els filaments que contenen les espores que els permeten reproduir-se). Cal portar els bolets en una cistella de vímet perquè el bosc torne a recuperar les espores que desprenen. S'han d'agafar aquells que coneixem i

identifiquem com a comestibles, i deixar els que són molt menuts i els que desconexim. A més, és important no remoure la terra amb ferramentes perquè és perjudicial per als bolets i el bosc.

Els rovellons són un producte culinari molt valorat en termes gastronòmics, perquè són molt gustosos i es poden cuinar de moltes maneres, ja siga en arrossos, guisats, com a acompanyament de carns o saltats amb all i julivert. A més, també cal destacar les propietats beneficioses que tenen per a l'organisme, perquè són rics en vitamines A, B, C i D i en minerals com el fòsfor, el potassi, el calci i el magnesi, i no contenen greixos i són baixos en hidrats de carboni.

GENER | FEBRER | MARÇ | ABRIL | MAIG | JUNY | JULIOL | AGOST | **SETEMBRE** | **OCTUBRE** | **NOVEMBRE** | **DESEMBRE**

RISOTTO DE ROVELLONS

INGREDIENTS:

- 3 alls
- 1 manoll d'alls tendres
- 250 g de rovellons
- 1 got de mistela
- 400 g d'arròs
- 50 g de formatge parmesà
- 50 g de mantega
- 1 l de caldo de verdures o de pollastre
- Oli d'oliva verge extra
- Julivert
- Sal

ELABORACIÓ:

1. Talleu els alls, els alls tendres i els rovellons. A continuació, sofregiu-ho tot en una paella.
2. Tot seguit, aboqueu-hi el got de mistela.
3. Quan s'haja reduït la mistela, afegiu-hi l'arròs i remeneu per a integrar-lo al sofregit.
4. Afegiu-hi unes cullerades del caldo calent i remeneu l'arròs fins que estiga quasi fet.
5. Afegiu-hi el formatge, la mantega i el julivert, i rectifiqueu-ho de sal.
6. Deixeu-ho reposar durant uns minuts.

Bossa Directa

14 €

Aconseguiu-la a la botiga en línia directa.cat

Publicitat

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamiloasetas
kamiloasetas@nodo50.org

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

FONS COMUNITARI PER LA DANA:
RESPOSTA COLLECTIVA PER AL PAÍS VALENCIÀ

Fons de Suport al teixit comunitari per l'emergència social i sanitària de la DANA al País Valencià

Impulsada per XES, XEAS PV, REAS Red de redes, entitats comunitàries i de l'ESS

arc
Assegurem compromís

www.arc.coop

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57
serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

ger ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA

C/ del PI 25, Ribes (Garraf), Països Catalans
08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

DEIXA'T MIRAR
ANUNCIA'T A LA DIRECTA!

150.000 visites úniques mensuals al web
Més de 3.500 subscriptores
publicitat@directa.cat

ENTRE EL LAZAR Y LA NECESIDAD
Historia de una vida

Un llibre d'història des de baix escrit per **Daniel Pont Martín i Ignacio González Sánchez** La vida rebel d'un dels fundadors de la COPEL (Coordinadora de Presos en Lluita), testimoni viu de la realitat que la història oficial de la Transició va voler escombrar sota una catifa de silenci.

VIRUSEDITORIAL.NET
VIRUS
V

La Directa utilitza els serveis de

foli verd
gràfiques

foliverd.net
foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44,
Gràcia, 08012
Barcelona

Benvingudes a la comunitat del llibre crític

Fes-te sòcia de la llibreria crítica
La Repartidora des de 50€/curs

Descomptes · Llibres gratis · Assemblea anual de sòcies

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix
Benimaclet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

LA DES KOMUNAL

Menú del dia de dilluns a divendres de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92
ladeskomunal.coop

Apunta't gratis al repte "1 mes, 1 canvi"

Cada 21 dies t'enviem per correu electrònic consells, recursos i informació **per consumir** de manera més **sostenible!**

Escañeja el QR amb el mòbil

OPCIONES

LA CIUTAT 'N'V'S'BLE

LLIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
CATÀLEG DE ROBA
ESTUDIS COOPERATIUS I COMUNALS
GESTORIA I ASSESSORAMENT
ECONOMIES FEMINISTES

Riera d'Escuder, 38 (08028) · 932 989 947 · invisible.coop

Digitalització amb sobirania tecnològica

SomNúvol.coop

- ♥ Som cooperativa
- ♥ Som tecnològica
- ♥ Som programari lliure

hola@somnuvol.coop

FOTOGRAFIA: **JOSEP BOADA**

Barcelona, maig de 2023. El Buddy mira a la càmera durant l'estona de resocialització en un refugi d'animals de Barcelona, una tarda de primavera. Abans de ser rescatat, l'octubre de 2022, vivia en una llar que no li proporcionava l'atenció deguda, cosa que li provocava ansietat i por de sortir i relacionar-se.

El Líban

Més de 500.000 persones, la majoria sirianes, han abandonat el Líban per la frontera amb Síria. L'exèrcit israelià va bombardejar el pas fronterer de Masnaa, cosa que ha provocat un cràter que obliga a travessar-lo a peu

DANYAR POBLACIÓ CIVIL, UNA ARMA DE GUERRA AL LÍBAN

La ràtzia militar d'Israel utilitza la destrucció premeditada d'habitatges i els desplaçaments forçats per minar la popularitat de Hezbol·là. La milícia xiïta es vanta de fer servir la mateixa tàctica a l'altra banda de la frontera

TEXT: **ANDREA LÓPEZ-TOMÀS**

I **JOAN CABASÉS VEGA**

BEIRUT I TAANAYEL (EL LÍBAN)

FOTOGRAFIA: ANDREA LÓPEZ-TOMÀS

Cadascun dels dinou quilòmetres que separen Nidal Dirane de casa seva recorren les seves galtes en forma de llàgrimes. Però, tot i els ulls envermellits, Dirane somriu. “Hi ha lloc per a l'esperança que aviat arribi la pau”, diu aquesta dona de 49 anys de Qasarnaba, un poble al districte de Baalbek, a l'est del Líban. Abans que es pugui entregar al plor, els voluntaris del Socors Popular Libanès la recullen amb petons a les galtes mullades. “Aquí estem fora de perill”, intenta autoconvèncer-se. Nidal Dirane, com un centenar més de persones vingudes de tots els racons del país dels cedres, fa dos mesos que viu refugiada en un centre de l'organització a Taanayel, a la mateixa vall de la Becà on hi ha casa seva i on els avions de guerra israelians llancen bombes sense aturador.

“A Qasarnaba tot està destrossat”, explica desolada. “No podem tornar a les nostres llars. Encara que la guerra acabés, no podríem tornar a la nostra terra”, reconeix aquesta mestressa de casa, mare d'un jove de 28 anys i d'una noia de 18. “És la casa que estimo, on vaig créixer i en la qual he treballat per

fer-la tal com és. Com pot ser que el lloc on has viscut i que has anat construint al llarg de tota la vida sigui enderrocat en qüestió de segons per un míssil?”, es pregunta amb frustració. Ningú l'hi sap respondre. “Només demanem pau, és tot el que demanem”, repeteix, aferrada al record d'una llar que no sap -ni tampoc pot saber- si segueix dempeus després de dos mesos d'incessants bombardejos.

L'escalada bèl·lica de l'exèrcit israelià ja ha causat la mort de gairebé 3.000 persones des del 23 de setembre. Històries com la de Dirane no paren de repetir-se. Almenys 1,2 milions d'éssers humans han hagut d'abandonar les seves llars en un intent de salvar la vida. Tot i que els atacs israelians s'han concentrat al sud i a l'est del Líban, en zones densament poblades on Hezbol·là té presència, la violència israeliana cada cop arriba a més regions del país. Les tropes israelianes bombardegen edificis on es refugiava població desplaçada a territoris sense presència de la milícia xiïta. Hi ha qui creu que es tracta d'una estratègia per avivar les tensions sectàries entre les comunitats d'acollida, en bona part cristianes, i les persones novingudes, sovint musulmanes xiïtes.

El desplaçament massiu de la població civil al Líban va començar l'endemà que Hamàs atacés el sud d'Israel. El mateix 7 d'octubre, l'exèrcit israelià va respondre amb una guerra ferotge contra la Franja de Gaza, que ha matat més de 44.000 persones. Al seu temps, Hezbol·là va començar a llançar projectils des del Líban cap a territori de domini israelià. Segons la milícia libanesa, els bombardejos eren una mostra de solidaritat amb el patiment de la població de l'enclavament palestí. L'exèrcit israelià va reaccionar atacant el Líban amb una violència multiplicada. Durant gairebé un any d'hostilitats latents, els enfrontaments transfronterers han provocat el desplaçament de 160.000 persones als pobles de la zona fronterera, 60.000 de ciutadania israeliana i 100.000 a la part libanesa.

Tant Israel com Hezbol·là conceben aquestes crisis al territori enemic com un intent d'incrementar la factura ►

Durant gairebé un any d'hostilitats latents, els enfrontaments han fet marxar de casa seva 60.000 persones de ciutadania israeliana i 100.000 a la part libanesa

► bèl·lica de l'actor rival per procurar que l'opinió pública se li giri en contra. Aquest plantejament va de bracet de la suposada estratègia tradicional de Tel-Aviv d'intentar vèncer Hezbollah, igual que ho està fent amb Hamàs, a través de dues vies: la directa -limitant directament les capacitats militars de la milícia- i la indirecta -provocant el dolor en la població civil perquè la lluita armada contra Israel perdi popularitat. Tampoc és la primera vegada que ambdós actors utilitzen el desplaçament massiu com a arma de guerra. La guerra del 2006, que va durar tan sols 34 dies, va impulsar la mobilització d'un milió de libaneses i entre 300.000 i 500.000 israelianes lluny de les seves llars.

“Després del 2006, vam tornar a casa nostra per reconstruir-la i viure-hi una vida normal”, reconeix Hassan, un pare de família que demana no explicitar el seu nom complet. Originari del poble de Hula, a la frontera entre el Líban i Israel, ara també es refugia al centre de Taanayel. “Desafortunadament, la guerra ha arribat; no sé com, però la guerra és una realitat i és dolorosa per a nosaltres”, afirma, mentre de fons una colla dels infants més menuts del centre assagen, tot cantant i ballant, un espectacle per celebrar el Dia de la Independència del Líban. “Volem que la guerra acabi per poder tornar a casa, perquè a ningú no li agrada la guerra”, conclou, convencent-se que pobles com el seu no tenen per què veure's immersos en un conflicte amb Israel.

L'ESTRATÈGIA DE L'URBICIDI

Des de finals de setembre, quan l'intercanvi d'hostilitats entre l'exèrcit d'Israel i Hezbollah va derivar en guerra oberta, els avions de guerra israelians s'han centrat en els territoris on la milícia libanesa té més suport, castigant no només les capacitats militars de Hezbollah, sinó també la població civil d'aquestes zones, bona part de la qual no té cap relació amb el grup armat.

Els suburbis de Beirut en són l'exemple. Els barris que conformen aquest cinturó, un veritable pulmó demogràfic de la capital, són la llar de 700.000 persones. En les vuit setmanes

posteriors al fatídic 23 de setembre, els portaveus de les tropes israelianes van emetre 186 ordres d'evacuació contra edificis ubicats a la zona, que van anar seguides de bombardejos. Quan això passa, la població civil té pocs minuts per abandonar casa seva abans que caiguin els míssils. Israel també va firmar altres bombardejos contra la perifèria beirutina sense avis previ. En conjunt, els míssils israelians han destruït almenys 262 edificis de la zona en menys de dos mesos. El grup d'investigació Beirut Urban Lab calcula que el punt àlgid de l'ofensiva contra els suburbis va ser durant el mes de novembre, quan les tropes comandades pel general Herzi Halevi, cap de l'Estat Major de les Forces de Defensa d'Israel, van llançar una mitjana de deu bombardejos al dia.

Des de Beirut Urban Lab es considera que la pluja d'artilleria que cau des del setembre als suburbis de Beirut -i en altres punts del país- és conseqüència d'una estratègia militar israeliana coneguda com la *doctrina Dahiya*. Aquesta metodologia deu el seu nom als durs bombardejos que Israel va llançar contra aquests mateixos barris de Beirut (en àrab, *Dahiya* vol dir 'suburbi') l'any 2006, durant la darrera guerra oberta contra Hezbollah. Segons aquest observatori, la doctrina Dahiya implica “aniquilar la possibilitat de vida al municipi i causar el desplaçament civil de manera forçada i duradora”.

L'ofensiva israeliana contra el Dahiya -tal com s'apunta des d'aquest grup d'investigació- està provocant un urbicidi, un procés que descriuen com “la destrucció deliberada d'edificis i d'infraestructures fins al punt de fracturar el teixit social, econòmic i cultural, desplaçant la població d'un territori i eliminant-ne la memòria col·lectiva”. La mateixa ofensiva desproporcionada que pateix el Dahiya també la pateixen múltiples regions a les muntanyes de la Becà i al sud del Líban. De fet, Israel ha emès “ordres d'evacuació” contra centenars de barris i municipis ubicats en el terç sud del país. La població local les considera “ordres d'expulsió”.

Les autoritats israelianes justifiquen l'ofensiva contra el Líban apuntant de manera general -i sovint sense proves- contra

Treballadores de la llar migrades de Sierra Leone descansen en un refugi improvisat a Beirut

Els serveis de rescat busquen desaparegudes sota la runa després d'un atac israelià contra un edifici residencial al barri de Basta, al centre de Beirut

membres de Hezbol·là o recalçant que s'envien missatges d'advertència abans d'atacar. Així i tot, les operacions israelianes al país inclouen accions legalment discutibles. Ramzi Kaiss, investigador de Human Rights Watch al Líban, detalla per a la *Directa* que ni tan sols la presència d'un membre destacat de la milícia fa necessàriament legal un bombardeig contra un barri residencial: "Un atac contra un objectiu militar pot ser il·legal si s'espera que causi uns danys civils desproporcionats respecte al benefici militar de l'atac", remarca Kaiss. A finals de setembre, un bombardeig va acabar amb l'aleshores líder de Hezbol·là, Hassan Nasral·là. El cap de l'organització es trobava en un búnquer sota edificis residencials al Dahiya. Israel hi va disparar míssils antibúnquer, que exploten un cop són sota terra. L'atac va fer volar pels aires diversos edificis residencials on hi havia centenars de civils.

Fer un avís, adverteix Ramzi Kaiss, tampoc converteix en legal un bombardeig: "Un avís d'evacuació publicat a les xarxes socials [de l'exèrcit israelià], de matinada i només quinze minuts abans de l'atac contra una zona densament poblada no és un avís efectiu, és una burla". Des de Human Rights Watch es recorda que la població civil que en cas d'atac militar decideixi quedar-se a casa seva sense seguir les ordres d'evacuació ha de ser tractada sota els preceptes del dret humanitari internacional i no pas com a potencials combatents, una confusió interessada que les tropes israelianes han posat sovint en pràctica tant a la Franja de Gaza com al Líban.

EXILI QUE MIRA CAP A CASA

Naim Qassem, nou secretari general de Hezbol·là, també reivindica obertament que la milícia s'esforça a mantenir desplaçades desenes de civils del nord d'Israel com a part d'una estratègia de guerra. Les autoritats de Tel-Aviv, en canvi, asseguren que es tracta d'un desplaçament per motius de seguretat mentre les seves tropes ataquen Hezbol·là.

Però hi ha analistes que ho posen en dubte. "Israel sempre diu que llança atacs per eliminar capacitats militars

de Hezbol·là", assenyala David Wood, investigador del Grup Internacional Crisi, "però això no explica com pot ser que moltes de les seves operacions acabin amb territoris sencers inhabitables". Segons Wood, "això suggereix que Israel percep que hi ha un benefici en el fet d'empènyer la població cap a una situació de desplaçament" i fer que no hi hagi manera que puguin tornar a casa de manera segura aviat.

El bombardeig contra el mercat de la ciutat de Nabatieh, al sud del Líban, el 12 d'octubre, n'és un exemple. "Aquell mercat té un gran valor històric i és un punt de trobada per a tothom a la ciutat. Que Israel el destrueixi indica que les seves tropes tenen altres objectius més enllà de la mera eliminació de Hezbol·là i de la seva infraestructura", afirma Wood.

Les ordres d'evacuació i els bombardejos poden interrompre el funcionament logístic d'un municipi o fins i tot la fàbrica social d'un barri, però són incapaços d'acabar amb el sentiment de pertinença d'un col·lectiu cap a un territori. Tant a Nabatieh com a tot el sud del Líban hi ha milers de llars buides a les quals civils desplaçats a altres punts del país esperen poder tornar aviat.

Hassan, ara refugiat al centre del Socors Popular Libanès a Taanayel, és un d'ells. Desconeix l'estat actual de la seva llar, a Houla, a tocar de la frontera amb Israel. Creu que la casa té poques opcions de seguir dempeus. "El nostre poble està enderrocat en un 90% -lamenta. Cases, botigues, espais culturals. Tot ha estat destruït". Des de la regió muntanyosa de la Becà, Hassan afirma convençut que Israel "té la intenció" de destruir el sud del Líban "i no deixar-nos-hi tornar", però anuncia que les persones residents de la zona tenen la voluntat de tornar-hi tan aviat com arribi l'alto el foc. "Hi tornarem i construirem el nostre país des de zero", defensa amb tranquil·litat i orgull. "Arribarà un dia en què tornaré al meu poble, hi viuré com volia viure i hi veuré els meus fills créixer. Tot ésser humà vol viure a casa seva. I nosaltres, malgrat les dificultats, volem viure al nostre territori i demostrar que aquesta terra és nostra", expressa. ●

Europa de l'Est, de l'internacionalisme al nacionalisme egoista

La convulsa història del segle XX ha forjat un paisatge a l'antic 'bloc comunista' marcat pel patriotisme reaccionari i un suport acrític a l'ONU i la política exterior dels Estats Units i la UE, fins i tot entre sectors d'esquerra i no polititzats, que avui es plasma en el silenciament del genocidi de Gaza

TEXT: KRZYSZTOF KATKOWSKI
PERIODISTA I SOCIÒLEG

Es veuen moltes més banderes palestines en ciutats catalanes que en països de l'Europa central i oriental. Abans d'entendre per què, però, cal fer un breu intent de definir aquest concepte geogràfic. Per exemple, comencem per la República Txeca. Praga és probablement la ciutat més popular dels països eslaus. Cada mes hi arriben milers de visitants, als quals a Catalunya anomenaríem *guiris* i que en aquesta regió no tenen un malnom perquè sovint preval el mite que el turisme és positiu. A la capital txeca, els preus de l'habitatge també puguen, però per a la majoria de la població és més important parlar de la història i dels traumes nacionals que de classe i de gènere. Passa quelcom semblant en molts països de l'antic bloc de l'Est, des de Bulgària i l'antiga Iugoslàvia fins a Ucraïna, Bielorússia i les repúbliques bàltiques.

A la mateixa Praga hi ha moltes banderes als carrers. En les darreres dècades, han proliferat les de l'OTAN, les de la Unió Europea i les de la mateixa República Txeca. Per què hi ha un sentiment d'afinitat tan fort cap a l'aliança militar atlàntica i, de retruc, cap als Estats Units? Segurament té a veure amb el fet que, no fa gaire, Petr Pavel -excap del Comitè Militar de l'OTAN (2015-2018)- va ser elegit president del país. Pot ser que les banderes de l'organització multilateral hagin desaparegut en altres països, però aquí

el sentiment roman de la mateixa manera que ho fa a Alemanya -també a Berlín- o a Polònia. En aquests països les commemoracions de la victòria de "l'Oest" sobre "l'Est" en la guerra freda es fan sovint paleses als centres de les principals ciutats. A Varsòvia, irònicament, hi ha un monument que commemora el moviment obrer del sindicat Solidaritat on es reproduïxen cites sobre la "llibertat" extretes de discursos de Joan Pau II i Ronald Reagan.

Vist des d'una perspectiva purament política, la simpatia per l'OTAN i pel simbolisme dels EUA aquí té una certa lògica. Com va dir un militant d'esquerra una vegada, "prefereixo tenir els americans al cap que els tancs russos sota casa". Per exemple, a Ucraïna, el suport popular a l'OTAN només va augmentar després de la invasió de Rússia ordenada per Vladímir Putin a principis de 2022, però, abans d'això, la majoria de la població ucraïnesa era més aviat partidària de la neutralitat.

No obstant això, enfront de la presència d'estàtues de presidents estatunidencs a les principals ciutats de l'antic bloc de l'Est o davant de les referències a les aliances occidentals, també preval força l'apatia. Entre els ambients del periodisme crític i d'esquerra, sol ser habitual sentir que, com en molts altres països europeus, són les úniques veus que no repeteixen acríticament la propaganda del govern israelià. Però tota l'Europa oriental (o, com en diuen els neoliberals polonesos o txecs, l'Europa

central) i, de fet, tota la zona post-soviètica són grans desconegudes per al conjunt d'Europa. A la regió hi plana una pregunta recurrent formulada per algú que no la coneix, sobre la qual han fet broma generacions i generacions. Ens diuen si tothom parla rus o si s'escriu en alfabet ciríl·lic.

Però potser sí que és una bona idea no preguntar als eslaus de quina nacionalitat són. Després de la Segona Guerra Mundial, es van produir reassentaments, la creació d'estats nacionals per la força i l'assassinat de milions d'habitants, sobretot d'origen jueu i romaní. Com a resultat de les obsessions nacionalistes de Stalin, els països es van dividir. Així, per exemple, la família de qui escriu procedeix dels territoris que avui formen part de Lituània, Bielorússia, Rússia i Polònia; parla una mescla de les llengües d'aquests indrets i alguns dels seus membres afirmen que van anar a parar al seu lloc de residència "per accident".

I el que Stalin no va poder culminar, es va fer als anys noranta -com es va viure tràgicament a Iugoslàvia- amb una sagnant i genocida guerra civil. Per això, alguns activistes i intel·lectuals de la regió, com Srećko Horvat, parlen de tornar al concepte d'una Iugoslàvia unida. És una idea que ja no sols ressona des de sectors estalinistes, sinó pràcticament des de tot l'espectre polític de la regió.

Certament, *nació* és una paraula clau en aquesta part d'Europa. Les nacions "sempre han existit". I "han de" ser, per principi, tradicio-

nals i conservadores. A Catalunya és habitual que, des d'entorns polítics independentistes d'esquerra, es parli de *cultura nacional*. Per a algú vingut de l'est d'Europa pot sorprendre que la idea de cultura nacional no tingui vincles amb la xenofòbia, el racisme agressiu o l'etnicisme.

En el cas de l'Europa oriental, el nacionalisme condueix a l'apatia i a l'egoisme. Quan Putin va conquerir Crimea, Luhansk i Donetsk, les manifestacions als altres països de la regió van ser modestes en un primer moment. Les grans mobilitzacions del 2022 només van tenir lloc quan l'amenaça d'una invasió sobrevolava els membres veïns de l'OTAN. Aleshores va aparèixer la guerra als mitjans de comunicació i es van produir enormes demostracions de poder de convocatòria als carrers. De sobte, es va oblidar el menyspreu que els habitants de les principals ciutats de l'anomenat grup de Visegrad (club format per la República Txeca, Eslovàquia, Polònia i Hongria) sentien pels "treballadors pobres" d'Ucraïna "que no van arribar a Occident". Es va donar suport a la guerra defensiva no perquè hi morís gent -inclosos civils- i se segrestessin critatures. Es va donar suport a la guerra no tant per empatia amb les víctimes civils o infantils, sinó aplicant el principi segons el qual "Ucraïna ens defensarà de la invasió russa".

Aquella resposta de fa dos anys és molt lluny de la indiferència davant del genocidi de Gaza. Sí que hi ha manifestacions, però no

Una concentració a Brno (República Txeca) en solidaritat amb el poble palestí arran de l'atac israelià a Gaza | **BRNO FOR PALESTINE**

de la dimensió de les proucraineses. Les banderes palestines només són visibles ocasionalment a la via pública, i en algunes ciutats, com Praga, amb prou feines se'n veuen. En una regió que fa anys basava la seva identitat en l'internacionalisme -la sobirania dels països de l'Europa oriental va ser guanyada en gairebé tots els casos per partits pertanyents o associats a la Primera o la Segona Internacional-, la cultura nacional, i fins i tot la local, s'ha convertit en sinònim d'egoisme.

Una pel·lícula polonesa de l'any 1976, titulada *Jaroslav Dabrowski* i absolutament oblidada a Polònia, explica la història del socialista polonès que li dona títol, un antic oficial de l'exèrcit tsarista que escapa a França i es converteix en un dels comandants de la Comuna de París. Anys més tard, aquest soldat donarà nom al batalló Dombrowski, que formava part de les Brigades Internacionals durant la Guerra Civil Espanyola.

En el film, resulta simbòlica l'escena de l'atac final de les tropes comandades per Dabrowski contra les posicions de les forces governamentals franceses. Els seus soldats canten primer "La Marsellesa" i després l'actual himne polonès. No obstant això, els dos himnes no encarnen aquí la mateixa manifestació d'egoisme. Els guionistes feien referència amb aquesta escena a l'eslògan de 1831, molt popular a l'Europa de l'Est de l'època, que va guiar bona part del moviment socialista: "Per la nostra llibertat i per la vostra".

Avui, la dreta, tant l'extrema com la neoliberal, s'entronitza en la història regional i fetitxitzava la cultura de "la Nació" que existeix com una entitat separada i aïllada

La idea era ajudar només els països pròxims entre si (segons aquest principi, durant l'anomenada Primavera de les Nacions de 1848, hi va haver un gran intercanvi d'activistes d'esquerres entre els països de l'Europa oriental i occidental). No obstant això, un element important va ser la participació d'activistes de l'aleshores Imperi Rus en regions de fora d'Europa. Des de la mateixa Polònia va marxar gent a participar en lluites anticolonials en països àrabs o en el que avui és l'Iran. També va ser interessant la figura de Karol Roloff-Mialowski, independentista polonès que més tard va treballar estretament amb José Martí i va construir els fonaments de la nova estatalitat cubana.

Aquests vincles van tenir continuïtat durant la Segona Guerra Mundial, i els migrants de la regió van trobar refugi a l'Índia, entre altres llocs. Per això, quan les autoritats poloneses van decidir enviar un contingent de soldats a l'Afganistan, en les manifestacions per acomiadar-los va reaparèixer l'eslògan que acabem d'esmentar.

Avui, la dreta -tant l'extrema com la conservadora i neoliberal- s'entronitza encara més en la història regional i fetitxitzava la cultura de "la Nació" que existeix com una entitat separada i aïllada (igual que la dreta catalana amb les onades migratòries des del sud peninsular o els països del Magreb). L'internacionalisme que se suposava que comportaria la creació de

la Unió Europea va resultar ser encara més fictici que el que oferia la difunta URSS. Per descomptat, els estats nació descansen en els seus fonaments, però paga la pena revisar aquestes tradicions. És l'única manera de colpejar el sentit comú hegemònic. La lluita de classes, la lluita interseccional i la lluita per l'internacionalisme també són una lluita per la història.

Per descomptat, la indiferència davant del genocidi de Gaza no només té a veure amb el fet que no hi hagi banderes ni multituds a les manifestacions. És, sobretot, una qüestió de cobertura mediàtica. La propaganda israeliana és difosa pels mitjans de comunicació d'empreses periodístiques amb capital alemany o estatunidenc, entre d'altres. Hi ha excepcions mediàtiques, certament, com l'*Spilne* ucraïnès (*Commons*, la versió en anglès), el *dVersiamaq* búlgar, el *Novi Plamen* balcànic iugoslau, el *Kapital noviny* eslovac i el *Deník Alarm* txec. També n'hi ha altres exemples, com la carta oberta de l'esquerra ucraïnesa fent costat a Palestina signada per prop de 500 activistes, acadèmics i escriptors.

No obstant això, la idea de les lluites "per la nostra llibertat i la vostra" són més aviat una anècdota a la qual només es refereix una petita part de l'esquerra dels països eslaus. Amb tot, continua sent un possible punt de partida ideològic quan es tracta de plantejar un diàleg entre les perifèries de l'Europa de l'Est i les altres regions, com el sud d'Europa, el món àrab o l'Amèrica Llatina. ●

Vandana Shiva

física, filòsofa i
activista ecofeminista

“Els grups de poder ens
empenyen al col·lapse
per crear un nou mercat”

Vandana Shiva (Dehradun, Índia, 1952) és doctora en Física, Quàntica per la Universitat d'Ontario Occidental; amb la seva expertesa, sempre ha fugit de l'eurocentrisme i la racionalitat occidental. La seva principal tasca ha orbitat al voltant de la defensa de la vida, les llavors, les tradicions i els sabers populars. I, més en concret, ha lluitat contra l'enginyeria genètica de multinacionals com Monsanto. Recentment, la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona li ha atorgat un doctorat honoris causa pel seu activisme en defensa de la no-violència i la seva lluita feminista cap a una transició ecosocial

TEXT: **BERTA CAMPRUBÍ**

FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

Vivim un moment de la història força crític tenint en compte el nombre de guerres en curs i, sobretot, el genocidi televisat a Palestina. Tu què hi veus, a Gaza?

El que veig a Gaza és un experiment genocida violent. Si els poders se'n surten sense conseqüències, es podrà tractar així qualsevol altre lloc del món. Perquè, què hi ha a Palestina? Hi ha la població originària del territori i hi ha una gent enviada allà fa setanta anys, després que, a través d'una carta dirigida als polítics britànics, es demanés un tros de terra i se'ls entregués un Israel ja cuinat. Nosaltres sabem tot el que s'hi ha patit perquè els britànics, abans, ja van intentar dibuixar una línia per dividir el Pakistan i l'Índia. I hem resistit a Monsanto intentant reclamar la propietat intel·lectual de les nostres llavors, una altra línia que pretenien dibuixar. Pretenen fer línies que els converteixin en propietaris de la terra, però la terra pertany a la terra, no a cap individu.

Palestina ja vivia la violència del colonialisme. Què ha canviat a partir del 7 d'octubre de 2023?

Ara el que volen és aconseguir que aquest lloc anomenat Israel inclogui tot el territori palestí, i és una manera de dir que tot el món i tots els recursos poden ser posseïts d'aquesta manera. És una manera d'expressar que el 99% de la humanitat és descartable per ells, pels poders. Crearan nous mecanismes de descartabilitat de les persones, i Gaza n'és l'experiment. Si et mantens en silenci sobre Gaza, bàsicament estàs dient que la descartabilitat del 99% de la humanitat és acceptable.

A Gaza el colonialisme és molt obvi. Al món, en quina fase del colonialisme estem? Quin és el rol d'Europa en aquesta fase?

Tots els territoris del colonialisme estan presents avui a Gaza. Quan els britànics van venir a l'Índia, van dir molt clarament "tenim una espasa a una mà", com a instrument de violència i guerra, "i un metre a l'altra", per mesurar i posseir, mesurar i posseir... Ara seguim tenint programes digitals a escala internacional que fan la mateixa tasca: mapar. El colonialisme va crear grans crisis de fam a l'Índia, amb més de 60 milions de persones assassinades, i a Gaza també s'està deixant que la gent mori de fam deliberadament, violant totes les condicions dels drets humans. I, vinculada a la violència contra la gent de Gaza, hi ha la violència que va liderar Adolf Hitler. I després d'aquella violència es van crear les Nacions Unides, la Declaració dels Drets Humans i tota mena d'institucions, com el Tribunal Internacional de Justícia, per prevenir aquest tipus de situacions. Però el que diuen els que avui estan perpetrant els crims és: "Tot això no ens importa, acabarem amb les Nacions Unides". Així que Gaza representa quelcom molt significant, no només per als palestins, sinó per a tota la humanitat.

Ja has mencionat la teva lluita per les llavors, que són l'origen de tot, d'alguna manera. Com pot ser que actualment siguin il·legals a molts països? Com a humanitat, com hem permès que les multinacionals siguin propietàries de les patents de les llavors?

Literalment, les llavors pertanyen a sis companyies, que jo les anomeno "el còctel enverinador". Van començar fent verí i ara estan aconseguint posseir les llavors. No poden fer les llavors perquè les llavors es fan a si mateixes; ells adapten les llavors, però no les creen. Les llavors són la base de la nostra llibertat fundacional com a part de la Terra, i entregar-les amb tota la tranquil·litat seria molt estúpid.

Des de la urbanitat de vegades tot això queda massa lluny. Explica'ns per què és important seguir tenint llavors tradicionals o criolles lliures.

Hi ha tres raons. La primera és aquesta que et deia, que són la base de la nostra existència a la Terra. La segona raó és que només aquelles llavors que són natives ressalten per la seva qualitat, pel seu gust, pels seus valors nutricionals. Acabem de fer un estudi i hem pogut observar 4.000 varietats d'arròs i centenars de milers d'altres cultius, i hem comprovat que les llavors natives solen tenir una productivitat més baixa, però una aportació nutricional molt més alta: tenen més calci, més

ferro..., i les que tenen una productivitat alta són les varietats modernes, que no són nutritives. S'ha dit que som uns primitius pel fet de defensar les llavors natives, però això no s'havia comprovat mai. Si vols menjar aliments amb nutrients, és millor que mengis aliments de veritat. Els organismes genèticament modificats són falsos. I hi ha una tercera raó: en aquestes llavors hi ha la versió de la resiliència. Ja ho hem vist amb el tsunami i amb les inundacions: les llavors que resisteixen són les natives. Ja poden ser inundades amb dos metres d'aigua, ja poden ser inundades amb aigua salada del mar, però seguiran creixent. Amb el panorama actual d'emergència climàtica, necessitarem les llavors més resilientes.

A qualsevol supermercat dels Països Catalans podem trobar arròs basmati. Què hi ha darrere d'aquest arròs? D'on ve?

Ve de Mandali, que és la regió famosa per l'arròs basmati, però va ser patentada als Estats Units. És un cas paradigmàtic de biopirateria. Als Estats Units en diuen *stick rice* (arròs de pal) i assumeixen que el van inventar, però a mi, quan tenia sis anys, la meua àvia em va ensenyar a cuinar-lo. Ens han pres tres grans patents: mongetes, arròs i herbes. Monsanto va registrar la patent d'una herba índia i els Estats Units la de les mongetes. Jo d'això en dic *biopirateria*.

“Es crearan nous mecanismes de descartabilitat i Gaza n'és l'experiment. És una manera d'expressar que el 99% de la humanitat és descartable per ells, pels poders”

Parlem de la situació d'emergència climàtica, de la pèrdua de biodiversitat, dels límits biofísics sobrepassats. Tu fas servir el terme *col·lapse*?

Crec que estem permetent als grups poderosos empènyer-nos cap a un col·lapse, sí. I el col·lapse a ells els serveix per crear un nou mercat. La Terra, per si mateixa, no col·lapsa. Ha viscut mons amb dinosaures, sense dinosaures, eres càlides, eres glaçades... Ha passat el 99,9% del seu temps sense humans. Això d'ara és una crisi de l'estructura humana, no de la Terra. Ella canviarà cap a noves formes, diverses. La crisi climàtica real és la crisi de l'ambició i de la irresponsabilitat. Els estats formats per illes petites, que es veuen amenaçats per l'emergència climàtica, s'han coaligat i estan prenent decisions tenint en compte la llei del mar. Saben que l'1% més ric és responsable de la seva situació de vulnerabilitat i passaran a l'acció. Cal tenir en compte que l'1% més ric contamina un 60% de la Terra, però el que s'està fent és crear nous mercats de geoenginyeria, d'enginyeria genètica, de menjar fals, de vehicles elèctrics, etcètera. I destruiran el que calgui per extreure el liti, per extreure el cobalt, per extreure els minerals amb una disfressa verda. Hem de tenir força i valentia per demostrar que el seu *green* és *greenwashing*. El verd real és el verd de la natura. I qualsevol cosa que vagi més enllà de les lleis de l'ecologia és propaganda.

Què podem fer per no caure en aquests nous mercats? Hem de decreïxer?

Tota la qüestió del creixement és recent. És un terme que neix amb les guerres mundials, quan els Estats Units van voler mobilitzar més recursos per finançar el món i els seus avions de guerra. Van crear la categoria de creixement, que en realitat vol dir extreure de la societat. En qualsevol sistema viu, les coses circulen. A la natura tot circula, l'aigua i l'aire circulen. En una societat, podem sembrar i fer circular els fruits. Però el creixement és extracció, és treure quelcom de la societat, de la natura. És una mesura equivocada perquè l'economia no va de creixement. L'economia sencera avui s'està morint. El flux dels diners va ser inicialment per a l'armament i ara és purament per a l'enriquiment d'uns quants. Així que el concepte de decreixement vol dir sortir de la via de l'extracció, abandonar el profit de la globalització per part d'uns quants. Jo d'això en dic "l'economia de l'1%". Decreixement és veure i donar importància a allò que realment creix: els boscos, les fàbriques antigues reconstruïdes com a espais socials... Això és decreixement. El decreixement, avui, és el creixement real. Aquest altre creixement, el del PIB, és un creixement fals. Va de mesurar els diners, però els diners no són la divisa real de la vida: la divisa real de la vida és la vida.

“A la natura tot circula: l'aigua, l'aire... En societat, podem sembrar i fer circular els fruits. Però el creixement és extracció, és treure quelcom de la societat o de la natura”

Penses que el decreixement també és una resposta vàlida per al sud global? Mentre al nord global hi ha nuclis familiars amb tres cotxes, molts països de l'Amèrica del Sud, Àsia o Àfrica no tenen accés a aquest tipus de transport. Tothom haurà de decreixre de la mateixa manera?

La idea que tothom ha de tenir un cotxe és una bogeria. Jo he crescut a l'Índia i algunes persones tenen cotxes, però la resta de la gent posa en pràctica un altre tipus de mobilitat. Agafen la bicicleta per anar al poble del costat, caminen... El món sencer està aplicant aquesta mesura equivocada, la d'extreure recursos de la natura i de la societat per crear diners perquè un petit grup de persones exerceixi poder i control. Això és erroni a tot arreu. Hem de crear noves maneres de mesurar, tal com ho ha fet aquest petit país anomenat Bhutan, que ens ha donat una lliçó mesurant la felicitat nacional bruta. Però ho podem fer de cent maneres diferents. Cada país ho pot fer a la seva manera. Hem de poder mesurar com està la nostra societat, com estan els col·lectius més vulnerables, com està fins a l'última nena. I com està la natura.

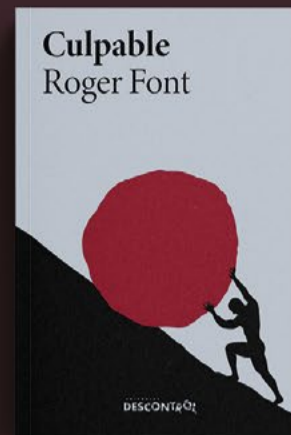
Quines accions creus que són les més urgents i necessàries davant aquesta situació d'emergència climàtica?

Científicament, i també en termes d'ecologia -és a dir, entrenar la connectivitat entre elements-, no importa gaire per on comencis. Si ens volem centrar en el clima, focalitzem-nos en no augmentar més la temperatura, però alhora regenerem la biodiversitat. Depèn de les nostres passions, també. Si la teva passió és l'alimentació, focalitza't en la lluita perquè la pagesia pugui a tornar a cultivar menjar saludable. Si la teva passió és la igualtat de les dones, lluita amb els feminismes. No importa per on es comença. Acabem arribant al mateix punt: la regeneració de la Terra.

Les dones seguim sostenint i defensant la vida a tot arreu. Els rols socials històricament assignats per gènere han fet que siguem les dones les que ens preocupem de l'àmbit de les cures, i també de la cura de la Terra. En alguna ocasió has arribat a dir que “els homes són destructius”. Què fem amb ells? Què fem amb els homes?

No tots els homes són destructius, només els més poderosos. La resta dels homes haurien de “donificar-se” una mica. Han de ser més responsables. Més responsables amb les seves filles, més responsables en la protecció de la Terra. Tota la humanitat, incloent-hi els homes, hem d'aprendre de les dones. Hem d'aprendre totes a ser més curoses, a viure més des de compartir, des de la compassió, des de l'empatia. I això no es troba en la nostra biologia, no; es troba en la nostra sociologia. Totes plegades hem d'anar cap a aquesta direcció. Mahatma Gandhi solia fer una oració diària en la qual deia: “Fes-me més dona”. ●

EDITORIAL
DESCONTROL

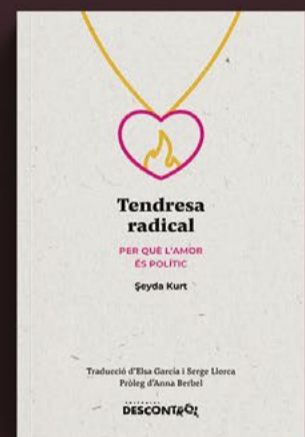

Culpable

Què és la culpa? Aquesta novel·la és la història real d'un home que va matar una altra persona, però sobretot és la dissecció de la ment d'un addicte.

Tendresa radical

Şeyda Kurt ens parla de la seva recerca d'un llenguatge de la tendresa amb el qual puguem trencar amb els models de relació antiquats.

Segon homenatge a Catalunya

Un fragment de la nostra història revolucionària narrada pels joves treballadors que van lluitar contra la dictadura franquista.

**Els llibres
són descontrol**

www.descontrol.cat

Ideari

El monument memorial
dedicat a Walter Benjamin
a Portbou, on va morir
el 1940, inaugurat el 1994

NO DONEU BENJAMIN PER PERDUT

TEXT: IVAN ALCÁZAR SERRAT

Marxisme, comunisme, surrealisme i messianisme van ser les eines que van permetre a Walter Benjamin bastir un conjunt d'obres, imatges i anàlisis heterodoxes i colpidores sobre la història, la ciutat, les arts i la tècnica. Il·luminacions profanes que encara posen llum a la foscor

Fa cent anys, el 1924, van tenir lloc dos girs crucials que van vigoritzar la història cultural europea i van marcar el pensament polític d'un dels seus intel·lectuals fonamentals. Parlem de la publicació del *Manifest surrealista*, d'André Breton i companyia, i ens referim a Walter Benjamin, qui tot just aquell any va absorbir les idees marxistes, via lectura del llibre *Història i consciència de classe*, de György Lukács, i gràcies a la relació amb la letona Asja Lacis, artista escènica i activista comunista.

Per a Benjamin, tal com escriuria a finals d'aquella dècada, el surrealisme era "la darrera instantània de la intel·ligència europea" i posseïa un "concepte radical de llibertat" només equiparable al de Bakunin. En la seva constant politització de la història i les arts, Benjamin veïe en el surrealisme una oportunitat de "guanyar les forces de l'embriaguesa per a la revolució". Una embriaguesa promoguda per les il·luminacions profanes i un guany de forces basat en l'organització del pessimisme. Ambdós corrents, marxisme i surrealisme, van ser cabdals per a un escriptor i estudiós que ja venia amarat de romanticisme i d'idees llibertàries, tal com explica el sociòleg i filòsof marxista francobrasiler Michael Löwy al compendi d'assajos *La revolució es el freno de emergencia* (Asociación Shangrila Libros, 2022). Löwy explica com, en Benjamin, l'ideari marxista es veuria interpel·lat en algunes de les seves nocions més fonamentals, especialment contra l'idealisme i contra la idea del progrés. I el marxisme benjaminianà seria la peça central d'un aliatge de corrents redemptors (comunismes primitius, socialisme utòpic, anarquisme), units a les subversions surrealistes i a certes idees teològiques provinents del judaisme messiànic: la idea d'una història oberta en la qual en qualsevol moment podria aparèixer "el messies". Això sí, en forma d'esclat revolucionari i redemptor. Tal revolució intel·lectual i personal, reforçada pel combinat marxista-teològic-surrealista, es faria radicalment patent en diverses obres, especialment en la monumental i inacabada *Passegen-Werk* (publicada en castellà com a *Libro de los pasajes*, Akal, 2005) i al sorprenent *Carrer de sentit únic* (Editorial Flâneur, 2023).

Tot plegat, Benjamin ho aplicaria maniobrant amb unes eines d'escriptura pròpies d'al·gú detallista i observador, format en el col·leccionisme. Algú "sota el signe de Saturn", trist i melancòlic i, com tal, obsessionat amb un projecte vital de treball i de recerca (així és com el va descriure Susan Sontag el 1979). Com si fossin fragments trobats, arrencats i salvats, Benjamin anava col·leccionant i constel·lant citacions per anar muntant un Lego assagístic sense jerarquia explícita. La construcció es feia a partir dels fets i el treball era el del muntatge. Hannah Arendt, al pròleg-perfil del recull nord-americà de les *Illuminations*, parla de perforar en lloc d'excavar, i explica així el mètode benjaminianà: "A partir de l'assaig sobre Goethe, les citacions ocupen el lloc central en qualsevol obra de Benjamin [...]. Quan treballava en el seu estudi de la tragèdia alemanya, presumia de tenir una col·lecció de 'més de sis-cents citacions ordenades de manera molt clara i sistemàtica'. [...] L'obra principal consistia en un seguit de fragments escruixidors fora de context, i en el fet d'ordenar-los de cap i de nou per tal que s'il·lustressin entre ells i poguessin demostrar la seva raó de ser en un estat deslligat, per dir-ho d'alguna manera. És cert que era una mena de muntatge

surrealista". Així ho explicava a l'assaig biogràfic *Walter Benjamin. 1892-1940* (Flâneur, 2024).

Amb la potència d'aquest mètode, via les il·luminacions profanes i les imatges dialèctiques, Benjamin fou capaç d'analitzar esdeveniments i detectar fenòmens en els seus estats incipients. Nosaltres som testimonis de l'accentuació i la multiplicació d'aquests fenòmens: si en els passatges comercials del segle XIX el fetitxisme de les mercaderies als aparadors embadalia les multituds mentre invisibilitzava tota traça del seu procés productiu, avui els individus carreguen feliços els aparadors continguts en els dispositius a la seva butxaca i, en trobar a les ciutats una furgoneta d'Amazon aparcada en doble fila, sabem que a pocs quilòmetres de distància un gegantí magatzem oculta rere els seus murs opacs tots els pecats del tecnofeudalisme.

CARRER DE SENTIT ÚNIC

Endut per la condició del *flâneur*, l'autor experimenta, a la manera d'Apollinaire i el grup surrealista, per oferir visions cíviques i oníriques, com si fossin cartells, anuncis, retalls o notícies. Poden ser apunts sobre el greu moment d'Alemanya o pensaments sobre el quefer de l'escriptor. Per exemple: dona un consell a periodistes i autores preocupades per fer-se sentir, i en llegir-lo pensem en les cacofonies contemporànies de les xarxes socials: "L'eficàcia literària rellevant només pot sorgir de l'alternança estricta entre acció i escriptura; ha de cultivar, en fulls volants, fullets, articles de diari i cartells, les formes modestes que corresponen millor a la seva influència en les comunitats actives que el gest universal i pretensions del llibre" (escriu a *Carrer de sentit únic*).

Benjamin predica amb l'exemple, deslligant d'estreps la mirada i l'escriptura, en una cadena de fragments assagístics, observacionals i humorístics. En un dels textos principals d'aquest volum, "Panorama imperial", enllaça anàlisis fugaces sobre la degeneració de l'experiència del seu temps. Escriu, per exemple: "En el tresor d'expressions en què es delaten cada dia la ignorància i la covardia del burgès alemany, la de la catàstrofe imminent, en el sentit de 'les coses no poden continuar així', és especialment memorable". I més endavant: "Totes les relacions humanes més properes es veuen afectades per una claredat penetrant gairebé insuportable, a la qual amb prou feines poden resistir. Això s'explica perquè, d'una banda, els diners se situen d'una manera desastrosa al centre de tots els interessos vitals, mentre que, de l'altra, ells mateixos formen la barrera davant la qual fracassen quasi totes les relacions humanes". I encara: "Els homes acorralats al clos d'aquest país han perdut la capacitat de reconèixer el contorn de l'ésser humà. Tota persona lliure els sembla extravagant".

SOBRE EL CONCEPTE D'HISTÒRIA

Les grans preocupacions de Benjamin, com a filòsof materialista històric, es poden resumir en aquesta tríada d'erres: rememoració, redempció, revolució. Löwy, a l'assaig *Avís d'incendi* (Flâneur, 2020), ha llegit i explicat les tesis benjaminianes *Sobre el concepte d'història* construint ponts cap al món d'avui. No és de la il·lusió vana en el futur, sinó de la injustícia, la derrota i la ràbia del passat, rememorades, redimides i relligades amb el present, que sorgeix l'energia per a les revoltes i els canvis, immediats i venidors. Per això "res no pot considerar-se com a perdut per a la història", i cal llegir-hi allò que mai no va ser escrit, assenyala Benjamin a les tesis.

QUAN BENJAMIN ENS
DIU D'ESCRIURE AMB
"FORMES MODESTES QUE
CORRESPONEN MILLOR A
LA SEVA INFLUÈNCIA EN
COMUNITATS ACTIVES"
ÉS INEVITABLE PENSAR
EN LES XARXES SOCIALS

Alguns dels paisatges
vitals de Walter Benjamin.
Va néixer el 1892 a Berlín,
ciutat a la qual va dedicar la
'Crònica de Berlín'. El 1933
va exiliar-se a París, fugint
del nazisme, i hi va escriure
el 'Llibre dels passatges',
que deixà inacabat

Tant en el pensament historiogràfic com en el polític, la revolta segons Benjamin es planteja -ens diu Löwy- amb unes “formes crítiques/utòpiques que aspiren a un desviament pel passat en direcció a un nou avenir, lliure i fraternal” (a “Walter Benjamin y el surrealismo”, inclòs a *La revolución es el freno de emergencia*). Contra la ideologia del progrés, Benjamin criticà la socialdemocràcia acusant-la d’esperar amb parsimònia l’adveniment d’un món millor, es decebé amb el mecanicisme del comunisme soviètic, i detectà el lligam entre progrés tècnic i feixisme tot advertint la perillosa modernitat del nazisme. Avui, el feixisme que s’escampa de nou pel món, en aliatge amb el capitalisme, ho fa de forma més ràpida i eficient encara, gràcies a mitjans, canals i xarxes de darrera generació, fets a mida per atomitzar societats i propagar l’odi. I se segueixen accelerant així l’autoalienació i l’anihilació de la humanitat “com un plaer estètic de primer ordre” (escriu a *L'obra d'art a l'època de la seva reproductibilitat tècnica*, última edició en català a Ela Geminada, 2021).

Benjamin, contra la temporalitat lineal i contínua, contra la història dels vencedors repetint-se infinitament en un temps homogeni i buit, planteja la revolució com a fre d'emergència d'una humanitat pujada en aquesta locomotora que avança veloç cap al desastre. Cal fer “saltar en mil bocins la continuïtat de la història”, escriu. I, de nou, ens interpel·la quan proposa tant un avís

pacifista com un advertiment ecologista. Avui, amb les víctimes i les runes de la civilització i el progrés acumulant-se arreu, i la crisi climàtica desplegant-se dramàticament, quan mirem el món reproduït, desencantat i distant, sense aura, sobreexplotat i contaminat, aquest món ja no ens torna la mirada i, en canvi, ens envesteix amb desastres i sequeres, inundacions i riudes de fang.

La filòsofa i professora Paula Kuffer, en la seva intervenció en el cicle de conferències “Walter Benjamin: temptatives sobre el present”, que ella mateixa va comissariar (al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, el primer trimestre del 2021), va apuntar que, a la concepció de la història com a progrés infinit, com a “pou d’oblit”, nihilista i enfocada als triomfs dels vencedors, Benjamin hi contraposava una “desformalització del temps de la consciència històrica” en què, primerament, seria fonamental el canvi de subjecte històric (per donar protagonisme als sectors vençuts, oprimits i oblidats), el vincle qualitatiu entre temporalitats (passat i present) i la irrupció messiànica en la història. Tal irrupció messiànica, en certa manera, ens inclouria a tots i cadascú de nosaltres. A la “Tesi II” de *Sobre el concepte d'història* es llegeix: “Hi ha una entesa tàcita entre les generacions passades i la nostra. I és que se’ns esperava a la Terra”. Aquesta frase resulta especialment commovedora si pensem en el final de Benjamin, perseguit i atrapat a Portbou, que es va suïcidar mentre provava desesperadament d’escapar de les urpes del nazisme. ●

Velles i noves lectures de i sobre Walter Benjamin

El final: una història alternativa
Una veritat difícil. Walter Benjamin a Portbou:
Santi Vancells
Editorial Comanegra (2022)

L'autor, que va ser veí i metge de Portbou durant quinze anys, fou un dels impulsors de la Fundació Memorial Benjamin-Portbou. El llibre vol enfil·lar un relat que es mou fent tómb entre la ficció, el *true crime*, les memòries i l'assaig. Com a metge, Vancells nega la tesi del suïcidi i aporta una versió que combina situacions ficcionades i fets documentats.

“La teoria del suïcidi va deixar Benjamin sol davant la història i va permetre als seus botxins viure en la impunitat més absoluta, sense experimentar cap mena de neguit ni penediment.”

“L'oblit i la tergiversació de la memòria són una manifestació d'impotència i d'incapacitat, una forma larvada de violència que ens obliga a reviuir la part més execrable i fosca de la història.”

Intel·lectual i narrador radiofònic
Radio Benjamin
Walter Benjamin
Edició de Lecia Rosenthal
Editorial Akal (2015)

Des del 1927 fins al 1933, Benjamin va escriure una bona colla de textos per ser radiats. El volum els recull ara en les diferents seccions a les quals anaven destinats: històries i comèdies infantils, xerrades o lectures literàries, i un compendi final de textos teòrics en què l'autor reflexiona sobre la seva anàlisi dels nous procediments tècnics (fotografia i cinema).

“L'error capital d'aquesta institució [la ràdio] consisteix a perpetuar la separació radical entre parlant i públic, una separació desmentida pels fonaments tècnics propis. Fins i tot un nen s'adona que a la ràdio li interessa posar el micròfon davant de qualsevol persona amb qualsevol motiu; fer al públic testimoni d'entrevistes i converses en què es dona la paraula a aquest o a aquell altre. [...] Un lector no ha tancat mai un llibre que havia començat a llegir tan decididament com els oients de la ràdio apaguen l'aparell minut i mig després de sentir un programa parlat.”

Escriptor kafià
Kafka
Walter Benjamin
Traducció de Pilar Estelrich i Arce
Editorial Flâneur (2022)

L'activitat primera de Benjamin va ser la de crític i estudiós literari. El món de Frank Kafka és el món de l'organització i les jerarquies, conduït per tribunals imprevisibles. Segons Benjamin, Kafka és un escriptor dotat del do de l'atenció, que pot submergir-se al fons de les tradicions jueves i alemanyes per reinterpretar-les i extreure'n unes ficcions semblants a les paràboles, els mites, les llegendes.

“En qualsevol cas, el que està en qüestió és l'organització de la vida i del treball en la societat humana. Kafka hi va dedicar els seus pensaments amb molta assiduitat, tot i que l'experimentava com a inescrutable.”

“Kafka volia que se'l comptés entre les persones corrents. A cada pas se li feia present el límit de la comprensió, i de bon grat el fa sentir als altres.”

“Per fer justícia a la figura de Kafka en la seva puresa i bellesa singular, mai no es pot perdre de vista una cosa: és la d'un fracassat. [...] No hi ha res més memorable que l'ardor amb què Kafka subratlla el seu fracàs.”

Còmic sobre una de les històries per a la ràdio

Los procesos contra las brujas
Walter Benjamin
Il·lustracions de Claudio Romo
Akal (2023)

Del guió emès per Radio Berlín el 1930, escrit i dictat per Walter Benjamin, l'il·lustrador xilè Claudio Romo n'ha fet una interessant col·lecció de làmines, acolorida i expressionista, terrorífica, que posa rostre a les "bruixes", als seus perseguïdors i a un seguit d'escenes de deliri i màgia. Benjamin, al text, recorre certs capítols de la descripció de l'evolució de la ciència i reflexiona sobre la persecució sàdica de l'alteritat.

"Aquestes múltiples judicatures causaven una confusió tan gran que ja no es podia parlar de llei i ordre. I a això encara es va afegir la idea de les bruixes com a dones posseïdes en les quals habitava el diable, motiu pel qual es creia estar lluitant contra un ésser tan poderós que en aquesta lluita tot estava permès. Als juristes d'aquell moment els va semblar escandalós i absurd que no hi hagués un terme llatí per referir-s'hi. I llavors es va donar a la bruixeria el nom de *crim exceptum* - 'crim excepcional' - per significar que es tractava d'un crim del qual els acusats pràcticament no es podien defensar. Aquests eren tractats des del principi com a reus. Encara que tinguessin un defensor, poca cosa hi podien fer, ja que es donava per fet que un defensor massa entregat a un acusat de bruixeria es tornava sospitós de ser ell mateix un bruixot."

Sobre el 'Llibre dels passatges'
Dialèctica de la mirada. Walter Benjamin
y el proyecto de los pasajes
Susan Buck-Morss
Edició castellana de Nora Rabotnikof
A. Machado Libros (1995)

L'obra magna de Benjamin, inacabada i fragmentària, a partir dels passatges comercials al París del segle XIX. El pas de la ciutat de la llum a la ciutat mirall, la invisibilització de "les relacions de producció a l'altre costat del mirall" - escriu Susan Buck-Morss en aquest vibrant assaig- tenien com a punt de fuga la consecució del fet que "tot el que era desitjable [...] podia transformar-se en mercaderia, com un fetitxe-en-exhibició que mantenia la multitud subjugada".

"Podem destacar un passatge clau que situa la font del món dels somnis en què s'ha convertit la realitat moderna: 'El capitalisme va ser un fenomen natural que va cobrir Europa com un nou somni que va comportar la reactivació de poders mítics'. Els passatges, com a 'cases sense exteriors', van ser ells mateixos 'com somnis'. Efectivament, l'arquitectura col·lectiva del segle XIX acull el col·lectiu que somia'."

L'espai segons Benjamin
Pensadores sobre la arquitectura: Benjamin
Brian Elliott
Editorial Reverte (2024)

Walter Benjamin va pensar el temps i va repensar la història, i també va aportar grans reflexions sobre l'espai. Els espais comercials, per al fetixisme de la mercaderia, foren el seu principal tema d'anàlisi, com també l'estudi de les ciutats per on passà (Berlín, Nàpols i Moscou). Però n'hi ha molts més, de temes, que el volum de Brian Elliott relaciona amb el present i organitza en capítols dedicats al moviment arquitectònic modern, les relacions tecnologia-naturalesa, la participació i la política, entre d'altres.

"Així com la reclusió domèstica del nord d'Europa contrasta amb la tendència del sud de desplaçar la vida privada a l'espai públic com una mena de teatre, el caràcter solitari de la vida més pobres de Nàpols s'oposa als espais comunals dels bars burgesos. [...] L'assaig 'Nàpols' insisteix en el valor positiu que té posar no només els ulls, sinó els cossos sencers -inclosos els seus efectes domèstics- al carrer. Això suggereix alhora una manera de vida urbana quotidiana amb una forta tendència a esclatar en la festivitat en qualsevol moment."

Jerusalem i Moscou també van ser ciutats importants per al pensador. Benjamin era jueu, però mai va emigrar a Palestina, com li reclamava el seu gran amic Gershom Scholem. Va visitar la capital russa i va escriure el 'Diari de Moscou', anys abans de distanciar-se del règim soviètic

Aprenentatges i revoltes per conviure amb la natura

LA RECOMANACIÓ DE **MUNTSÀ FERNÁNDEZ UBIERGO**

“El foc té senyor, l'aigua no”. Senyor, aturador... Hi ha diverses variants, com en totes les dites populars. Aquests dies, la dana ha provocat una tragèdia al País Valencià, i el poble ha omplert places i carrers per plorar, cridar la seva ràbia, demanar responsabilitats i exigir dimissions. Milers de voluntaris, milers de donacions i, si més no ara per ara, cap senyal que res canviï en la política institucional. Tot pilotes fora. Com si la tornada de la cançó de Raimon, aquella pluja que no sap ploure, fos només un lament resignat. És cert que cada cop són més habituals els fenòmens meteorològics extrems, que les males planificacions i desastroses gestions no fan més que agreujar. “Oblit del llamp, oblit del tro, de la pluja i del bon temps. Oblit de món del treball i de l'estudi”, continua la cançó. El retrat de la postguerra que feia Raimon sembla aquí una crida a recuperar el coneixement i el respecte per la natura, a abandonar la prepotència i a no pensar que la podem dominar, que en podem fer el que vulguem; que sol ser sempre, és clar, per interessos econòmics.

Quan vam pensar a parlar-vos de literatura sobre les lluites populars pel clima, no comptàvem que, malauradament, l'actualitat es desbordaria d'aquesta manera. *Alçades per la terra* (Descontrol, 2023) és un llibre col·lectiu fet tot ell gràcies a l'esforç militant, que ens parla de les accions anticapitalistes per la justícia climàtica i social del moviment dels Alçaments de la Terra (*Soulèvements de la Terre*, en francès), a terres franceses, contra les megabasses i l'acaparament de terrenys per a l'agroindústria. Les seves accions apleguen mobilitzacions massives i fan ús d'una estratègia

valenta, intel·ligent, enginyosa, ben coordinada i titllada d'ecoterrorisme pels governants; també es parla d'altres mobilitzacions com la lluita contra la indústria del carbó a Lützerath (Alemanya) i Stop Cop City a Atlanta (els EUA).

Perquè, com sempre, ens adaptem al canvi posant pedaços i enganyant-nos amb el *greenwashing*, intoxicant la terra i posant ciment arreu, i qui hi guanya són els grans de l'agroindústria, de la construcció, de la indústria o del turisme. *Escola de radicals: quaranta anys defensant el territori de l'Empordà* (Brau, 2018) és un altre recull de textos il·lustrat i molt ben documentat, i molt necessari. Ens parla d'èxits i també de derrotes, però, sobretot, ens deixa molt clar com seria l'Empordà si no haguessin existit moviments activistes permanentment a l'aguait. Itziar González o Jordi Sargatal són només dos dels autors dels diversos articles, tots molt interessants.

Dos docucòmics (o còmics reportatge) rigorosos i farcits de dades ben exposades ens acosten a problemàtiques d'aquest capitalisme que ho trinxia tot. *Algas verdes* (Astiberri, 2022), de la periodista d'investigació Inès Lérau i el dibuixant Pierre Van Hove, relata la història del llarg procés de recerca i denúncia contra els abocaments de nitrats a la costa bretona a conseqüència de l'agricultura intensiva, que cobria les platges amb algues intoxicades que van provocar la mort de tres de persones i de diversos animals. Va ser un procés llarguíssim, obstaculitzat per infinitud d'interessos. A *Rural: crónica de un conflicto* (La Cúpula, 2017), Etienne Davodeau (autor d'*Els ignorants* i *Le droit du sol*) ens explica l'any que va passar en una zona tranquil·la on

hi havia prevista la construcció d'una autopista: va conèixer una parella que va haver d'abandonar la casa que els havia costat deu anys construir i convertir en llar, pagesos que apostaven per una agricultura ecològica i una altra manera d'organitzar-se i viure la pagesia, amb bons resultats, i que també en van patir les conseqüències per culpa dels grans propietaris que van marcar-ne el traçat. Un any també és el temps que va passar al Pirineu Federica Ravera, científica social i cultural i activista ecofeminista, per escriure, amb la il·lustradora Martina Manyà, la novel·la gràfica *Dones de la muntanya: cròniques de pagesia i ruralitats* (Pol·len, 2022), on veiem les dificultats i les satisfaccions del dia a dia de dones. Un cop més, es constata l'eficàcia de les bones novel·les gràfiques en la divulgació. Són molt recomanables.

A casa nostra, l'activisme no s'atura i també aposta per una manera diferent de relacionar-nos amb la natura i l'economia, va aprenent a coordinar-se i a compartir aprenentatges: contra l'ampliació de l'aeroport del Prat al delta del Llobregat; els grans parcs solars en terres conreables; l'agroparc d'Ametller Origen, que necessitarà tantíssima aigua en una zona on no n'hi ha... Confiam en aquesta lluita col·lectiva.

NOVEL·LA GRÀFICA
Dones de la muntanya. Cròniques de pagesia i ruralitats
Federica Ravera i Martina Manyà
Pol·len Edicions, 2022
194 pàgines

Fa cinc anys va obrir a Gelida (l'Alt Penedès) La Llibreteria, un espai cultural amb llibres, cafeteria, producte ecològic i de proximitat que mira de servir de lloc de trobada a la gent del poble, tant de debat polític i social com de discussió col·lectiva sobre els temes que ens afecten de prop. Forma part de la cooperativa de nova creació La Teranyina, dedicada a l'organització d'esdeveniments culturals en xarxa.

I ARA PIQUEM DE MANS!

TEXT: **ELOI LATORRE**
IL·LUSTRACIÓ: **TINGLADO**

Enguany fa quaranta anys de la mort de Xesco Boix,
introduïdor de l'esperit del folk nord-americà
a la llengua catalana i renovador de la cançó infantil
com a eina transmissora de valors
amb criteris de pedagogia transformadora

Vet aquí que una vegada hi havia un home alt com un sant Pau, barbut i desmanegat; amb la closca clavada en una gorra marinera, semblava sorgit d'una taverna d'algun port ignot; anava amunt i avall amb una bicicleta o un ciclomotor tronat, amb una guitarra penjada a l'esquena; cantava cançons i contava contalles per a la mainada i la mainada se l'escoltava amb els ulls oberts com dues taronges, picant de mans quan els ho demanava i seguint els jocs que proposava, talment com un grup de ratolinets al flautista d'Hamelín. Hi ha qui diu que va ser un exemple de bonhomia i compromís amb uns ideals; d'altres li retreien justament l'excés d'utopisme i el tractaven de nen gran o d'adult que no volia créixer, cosa que, segons expliquen els que el van conèixer bé, no li feia gens de gràcia. Per a molts infants catalans que avui transiten per la cinquantena, forma part evident de la seva educació sentimental. I en l'entorn de la pedagogia i de l'educació infantil encara se'l té per un pioner. Xesco Boix, que va ser totes aquestes coses i unes quantes més, se'n va anar un dia de juliol de 1984. Enguany n'ha fet quaranta anys.

Francesc Boix Masramon va néixer a Barcelona el 1946 en el si d'una família burgesa, catalanista i cultivada. Un avi director de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, un oncle -Maur Maria Boix- prior de l'Abadia de Montserrat, i el pare, Josep Maria Boix i Selva, poeta d'una certa volada, premi Carles Riba l'any 1971. La mare, Conxita Masramon, de sòlida formació musical, va avesar els fills a les vetllades al voltant del piano. Com bona part dels infants barcelonins del seu temps i del seu estrat social, el grup de minyons escoltes que havia fundat mossèn Antoni Batlle fou una espoleta per despertar interessos ben diversos: la natura, la vida compartida... i la música.

Un fet dels seus anys formatius, però, va tenir una influència decisiva: a través d'una beca, se'n va poder anar a estudiar l'últim curs de batxillerat als Estats Units. A Califòrnia se li va regirar la visió del món: hi aterra en plena efervescència del moviment per la igualtat de drets civils de la població afroamericana, les protestes contra la intervenció a la guerra del Vietnam i el primer germen de la contracultura. També és un moment d'esclat de la cançó protesta, i allò li interessa particularment. Havia viatjat amb un disc a la maleta anomenat *Cantamos con Pete Seeger* i volia

conèixer, de totes totes, aquell home que cantava peces folklòriques amb veu bonhomiosa i un banjo rudimentari. Seeger (1919-2014) ja arrossegava aleshores una llarga trajectòria divulgant cançons populars d'arreu del món -fou, per posar-ne un exemple, el gran difusor internacional del son cubà "Guantamera"-, sempre associades a l'activisme per la igualtat de drets, la llibertat ideològica i el pacifisme.

Quan Boix el va anar a trobar, s'havia erigit en una mena de padrí de l'esclat del *revival* de la cançó folk i de l'altaveu amplificador de tot aquell moviment que s'articulava al voltant del festival de Newport. No se sap ben bé com, però aquell adolescent que venia de la grisor del franquisme va acabar passant uns dies a la cabana de troncs que Seeger

per abraçar una forma més combativa de cantar: no s'emmirallaven tant en la *chanson* francesa i en Brassens com en els Estats Units i Bob Dylan.

El Grup de Folk mai no va ser un conjunt entès com a tal, sinó un col·lectiu obert. La presència de Boix es va fer notar en la primera etapa del grup, particularment amb l'insòlit -per l'època- festival a l'aire lliure que va aplegar milers de persones al parc de la Ciutadella de Barcelona el 23 de maig de 1968: qui hi va ser present ho relata com una bombolla de llibertat creativa, amb més de set hores de música, balls i activitats autoorganitzades que van agafar fora de joc la policia franquista. També tingué una participació notable en el primer disc del conjunt, *Festival Folk* (Als Quatre Vents, 1967), gravat en un fals directe i tècnicament molt

Des del 1974, Boix es dedica de ple a l'animació infantil, una activitat professional inexistent aleshores. En una dècada va fer més de 6.000 actuacions en escoles, esplais, festes populars i esdeveniments de tota mena

tenia als boscos de Nova York, on va conviure alguns dies amb una colla de hippies primerencs que es dedicaven a restaurar un vaixell ecologista per fer-lo navegar pel riu Hudson, el *Clearwater*.

"NO SEREM MOGUTS"

Boix va tornar a Barcelona amb un banjo i una gorra marinera, disposat a seguir el patronatge del seu mentor nord-americà. Va començar a estudiar Pedagogia i aviat va establir llaços amb altres joves que intentaven replantejar la manera de fer música. Es va anar conformant una colla informal amb Jaume Arnella, Jaume Sisa, els germans Ramon i Consol Casajoana, Pau Riba i Jordi Pujol (que formarien el duo Pau i Jordi), juntament amb Francesc Boix i el seu germà Joan (que alhora formaria part del trio Falsterbo). Formen el nucli inicial del que es coneixerà com el Grup de Folk. Hi planava la idea de superar la certa ortodòxia de la Nova Cançó

rudimentari. Entre els solcs del vinil, ja desplega la seva capacitat per fer cantar la gent amb adaptacions de peces com l'africana "Wimoweh" -inspirant-se, sinó imitant, les versions que n'havia fet Seeger amb el grup The Weavers- i amb el que en el llenguatge de l'època se'n deia "espirituals negres", càntics que havien passat de les esglésies evangèliques als carrers en les manifestacions de la comunitat afroamericana, com "No serem moguts" o "Cumbaià". La darrera, durant uns anys, a Catalunya gairebé va acabar donant malnom a una mena de tribu generacional vinculada a l'excursionisme i a certs valors humanistes.

Quan Boix torna del servei militar, el 1971, el Grup de Folk s'havia disseminat: alguns, com Arnella, es van decantar cap a la cançó catalana d'arrel. Sisa i Riba es van endinsar cap al rock i la psicodèlia. Falsterbo es va decantar pel folk més comercial. "El decep aquell panorama per-

què creia de cor en la idea de la música i la cançó com a eina de transformació", assenyala Lluís Maria Panyella, autor del volum biogràfic *Xesco Boix, història de la nostra història* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009). "Potser per això, després d'una llarga reflexió, decideix inclinar la seva vocació cap a la cançó infantil. Pensava que potser amb els nens seria més fàcil remoure les consciències".

ARA VA DE BO

En companyia d'altres mestres joves, en una trobada de l'Associació Rosa Sensat, va fundar el 1971 el grup Ara va de Bo, amb Jordi Roura, Josep Maria Pujol, Núria Ventura i Laura Pérez. Actiu durant moltes dècades, l'agrupació regiraria els motlles encartonats de la cançó infantil. Ja des dels primers discos del grup -*Uni Dori*, *Cavallet de cartró*, *Pere Poma*- queda clara la seva filosofia: tot es gravava en directe, espontàniament, al voltant d'una corrua d'infants les veus i la presència dels quals s'erigeixen gairebé com un membre més de l'agrupació. En aquest moment, Boix, que ja es fa dir Xesco, comença a excel·lir també com un rondallaire de notable capacitat comunicativa, amb històries com ara la del gegant Aviyoyo, de nou d'origen africà i manllevada de Pete Seeger.

El 1974 deixa el grup i fa un nou pas endavant per dedicar-se plenament a l'animació infantil. Aquí va ser pioner, perquè aquesta tasca aleshores no existia com a activitat professional. Es passeja infatigablement per escoles, festes majors, espais i trobades infantils de tota mena, sempre envoltat de gent menuda a qui impartia lúdicament lliçons d'interculturalitat, tolerància, comunitarisme i respecte al medi ambient, valors en aquella època encara no tan banalitzats com avui. De vegades cantava espontàniament al mig del carrer: ho va fer sovint durant algun temps a la plaça del Pi de Barcelona. Se li contenen més 6.000 actuacions, va registrar trenta-cinc discos o cassets i va deixar publicats una desena de cançoners.

A mitjans dels anys setanta, va entrar a formar part del col·lectiu El Sac, amb Jaume Arnella, Jordi Fàbregas i Artur Blasco, dedicat a recuperar i compilar les cançons tradicionals dels Països Catalans amb voluntat etnogràfica, trepitjant masos i pobles amb la gravadora al sarró. I uns anys més tard va formar un altre conjunt amb ànim cooperatiu, Els Cinc Dits d'una Mà, que es va concebre com el germen d'una escola d'animadors per a la mainada. Però el 21 de juliol de 1984 el tren de la costa

se'l va endur, a Malgrat de Mar, prop del centre terapèutic on es tractava d'una depressió. Un final del tot fora de guió per a aquelles que havien picat de mans seguint el ritme de les seves cançons.

“AJUDAR A CRÉIXER BÉ”

Lluís Maria Panyella fou col·laborador de Xesco Boix a Els Cinc Dits d'una Mà, juntament amb Noè Ribas, Àngel Daban i Toni Giménez. Tots ells han seguit una llarga trajectòria en el camp de l'animació per a la mainada i, de tant en tant, s'han retrobat (ja només quatre dels dits) per homenatjar el seu mentor. “A en Xesco -expli-

ca- l'emprenyava molt aquell tòpic de 'nen gran'. Ell es prenia molt seriosament la feina. Considerava que el públic infantil era molt difícil i exigent i que calia esforçar-se al màxim en cada actuació”.

El mateix Boix va explicitar la seva manera de treballar en una entrevista al circuit català de TVE: “Per ser un bon animador, cal primer una gran il·lusió per voler-ne esdevenir, coneixement psicològic de l'ànima infantil i humana, domini de la cançó popular, coneixement profund del nostre idioma, saber estar davant del públic, tenir un estil personal i desimboltura, dominar els instruments, coneixements

de música, afinar molt bé, tenir oïda, saber cantar fluix però amb intensitat, fer-se un extens repertori, tenir memòria i do de comunicació”. De fet, sempre es va considerar un educador, un mestre no adscrit al sistema docent: “Jo, com a animador, busco distreure, relaxar, entretenir, però al darrere de tot això s'amaguen unes ganes profundes d'educar, i educar per mi vol dir bàsicament ajudar a créixer bé, ensenyar a estimar, el cap clar, el cor net, l'afany de superar-se, el gust afinat”.

Avui, les noves fornades d'infants creixen amb una pantalla davant dels nassos, amb les xarxes socials com a vehicle natural de comu-

nicació i aprenentatge. Les guitarres han estat arraconades per l'*autotune*. Segurament les formes de Xesco Boix d'interpel·lar la mainada són ara en bona part tant entranyables com envellides. Però el seu mestratge en l'àmbit de la música i la participació infantil no ha deixat de reivindicar-se, generació rere generació. I, encara avui, molta gent menuda de parla catalana s'adorm escoltant un conte que acaba amb aquella dita que ell va enginyar o, si més no, es va fer seva: vet aquí un gos, vet aquí un gat, i aquest conte s'ha acabat, i vet aquí un gat, vet aquí un gos, i aquest conte ja s'ha fos. ●

El realisme aterrit

El principi de realitat és el resultat de les diverses estratègies que la ment fa servir per adaptar-se a les formes de violència estructural exercides contra una comunitat o grup oprimat. El temor a la porra o la pistola fa que camins com la revolució o la fi del capitalisme semblin intransitables

TEXT: **JOB PONS ALBANELL**

PROFESSOR DE FILOSOFIA D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA

IL·LUSTRACIÓ: **BERNARDO BAGULHO**

A la novel·la *Empuzjon* (Literackie, 2022), d'Olga Tokarczuk, un grup de tuberculosos passen els dies en un sanatori consumint begudes al·lucinògenes i discutint sobre percepció, art, política i, sobretot, el lloc subordinat de les dones en la societat -sí, són una colla de misògins. Cap al final del llibre, després de mesos de negar-s'hi, un d'aquests tuberculosos s'abaixa els calçotets davant del doctor i li mostra uns genitals intersexuals. "Ets una bomba", li diu el metge, mig espantat. Li ho diu perquè considera que hi ha una certa rigidesa conceptual que ordena la vida per fer-la més fàcil de viure: a dalt i a baix, a dreta i a esquerra, blanc i negre, lleig i guapo, jove i vell, bo i dolent, home i dona; que aquestes són les idees de l'estatu quo i que les persones, fora d'aquest ordre ideològic, són susceptibles de rebre odi, antipatia i violència. Per què? Perquè posen en risc l'ordre social en el qual no encaixen.

En aquest sentit, el personatge intersexe de Tokarczuk és una bomba que fa esclatar idees. Sembla que el doctor (i, amb ell, la novel·lista) està fent un al·legat no només al potencial revolucionari de les idees, sinó a les idees en si mateixes, la importància que tenen per a la vida en general:

si ordenen la societat, distribueixen les persones en el món i donen forma als seus dies -i, per tant, a la civilització-, fer-les esclatar, destruir-les, ha de canviar l'estructura de tot plegat, la realitat del món tal com és.

Bona part del pensament esquerranós d'avui -potser el que està més de moda a Instagram- sembla compartir aquesta creença. Almenys centra l'activitat intel·lectual precisament en les idees, els conceptes, la cultura. Convençut, almenys en aparença, del potencial revolucionari de la seva tasca, focalitza els esforços en la recerca de noves epistemologies, formes alternatives d'imaginar el món, l'economia, la realitat política. Somnia règims polítics allunyats del totalitarisme, que és el nostre pa de cada dia.

Aquesta intel·lectualitat, en comptes de consumir al·lucinògens com els tuberculosos de Tokarczuk, s'alimenta dels textos que són la personificació de la deriva psicologista del pensament esquerranós, després del triomf cultural de la psicoanàlisi al segle XX.

L'exemple més clar d'aquest gir és Herbert Marcuse, que va ajuntar Marx i Freud (a *Eros i civilització*, 1955) tot afegint la consciència individual i social al materialisme històric, que fins llavors estava determinat exclusivament per les relacions econòmiques. Les conseqüències serien

dràstiques: si pel marxisme tradicional tot començava amb l'economia i d'aquesta en derivaven idees i cultura, i tot es movia en la mateixa direcció, pels pensadors post Marcuse la relació era bidireccional i la jerarquia matèria-idea quedava difuminada. Del corrent de pensament sorgit d'aquest gir se n'acostuma a dir *marxisme cultural*, però aquí té sentit (i fa riure) anomenar-lo *psicomarxisme*.

Per als psicomarxistes, la lluita política no només s'esdevé a les trinxeres, sinó també en el camp de les idees, en el camp de la imaginació. Per a alguns, aquesta darrera serà tan determinant com pels marxistes clàssics ho havia sigut l'economia. És en el llegidíssim *Realismo capitalista* (Caja Negra, 2016), de Mark Fisher, on es troba la culminació d'aquest procés psicologitzant del pensament esquerranós. Sobretot en el fragment que, seguint la tradició marcusiana de combinar psicoanàlisi amb Marx, Fisher fa servir "el gran altre" de Lacan per analitzar una anècdota de l'URSS de Stalin i, ja de pas, explicar el concepte que dona nom al llibre.

Explica l'assagista anglès que el govern estalinista volia celebrar l'obertura d'un canal destinat al transport naval de matèries primeres i béns de consum. I així ho va fer. Els soldats van desfilar, els polítics

locals van fer discursos, els avions de guerra van dibuixar espirals al cel, el poble va ballar, els músics van tocar l'himne nacional i els mapes es van canviar. Els únics que van quedar exclosos de la celebració van ser els vaixells: per molt que ho intentaven, cap de les naus podia passar d'un mar a l'altre. Sembla que havien fet el canal tan poc profund que, a tot estirar, hi podien circular canoes. Malgrat el fracàs evident, la gent de l'URSS va celebrar el gran èxit de la nació, dels líders, de l'estalinisme.

Aquesta anècdota revela el poder del realisme capitalista i també diu què és: una mena d'al·lucinació col·lectiva que altera la imaginació dels habitants d'un sistema polític i els fa veure el món d'una manera determinada, els fa tenir un principi de realitat compartit, fictici i hermètic. I, com a la rondalla del vestit nou de l'emperador, és el constrenyiment de la imaginació social el que diu com és el món (el vestit inventat), no pas la realitat (la nuesa del monarca): així, sembla dir, resulta més fàcil imaginar-se la fi del món que no pas que l'emperador vagi despullat.

L'origen d'aquest principi de realitat, per Fisher, es troba en la cultura i la ideologia, però altres autors diran que es troba en la possibilitat mateixa de la fi del món, en la por

que genera. De fet, durant la dècada que es publicava *Eros i civilització*, Günther Anders escrivia en aquesta mateixa direcció. Deia que l'amenaça de la bomba nuclear havia anul·lat revolució i política. Sota el jou d'una mena de Leviatan col·locadíssim d'esteroides (els estats amb artilleria atòmica), la ciutadania vivia aterrida davant la possibilitat d'actuar perquè les conseqüències de contrariar els governs mundials podien suposar la destrucció total de la vida a la Terra. Completament paralitzats, congelats, antirevolucionaris, els dies dels humans es dirigien a l'elaboració de pa casolà, orfebreria amateur, ceràmica i manualitats que fessin avançar el temps sense història i sense política de l'era atòmica.

I quan l'emperador sortia amb l'escrot pengim-penjam, les persones lloaven el brodat de la capa per por que els carrers desapareguessin l'endemà. Però potser no cal anar tan lluny. La capacitat que tenen els estats totalitaris d'agafar qualsevol cos, atonyinar-lo, torturar-lo i fer-lo desaparèixer és prou terrorífica, sense necessitat de recórrer a la bomba atòmica, per parilitzar la ment i la imaginació de qualsevol.

És per aquí, precisament, que s'encamina la reflexió de David

La capacitat que tenen els estats totalitaris d'agafar un cos, atonyinar-lo i fer-lo desaparèixer és prou terrorífica per parilitzar la ment i la imaginació de qualsevol

Graebber a l'article "Dead zones of the imagination" -inclòs, en castellà, a *La utopia de las normas* (Ariel, 2015). En aquest text, afirmava que el principi de realitat és el resultat de les diverses estratègies que la ment fa servir per adaptar-se a les formes de violència estructural exercides contra una comunitat o grup de perso-

nes oprimides. Segons l'antropòleg anarquista, la cosa aniria així: cada vegada que un ciutadà d'un govern totalitari ha intentat anar per llocs que no tocaven o dur a terme activitats o formes de vida revolucionàries, s'ha trobat una porra o un canó de pistola que li barrava el pas. Un agent de l'ordre li ha dit: "Fins aquí". Si

ha decidit obviar l'ordre i ha avançat, aquesta persona s'ha trobat la porra contra la closca -pam!- o la pistola disparant-se massa a prop seu -bang! La por a aquestes trompades és el que fa que uns camins no s'agafin i, amb el temps, semblin intransitables, i després inimaginables, com la revolució o la fi del capitalisme.

Sense el bang!, bang! i el pam!, pam!, sense aquesta redirecció constant de les nostres passes, temorenques de les forces de l'ordre, res sostindria les idees, la cultura, la ideologia ni l'al·lucinació col·lectiva que fan possibles que se celebri la inauguració d'un pas naval inservible per als vaixells de càrrega, o que els experts en tuberculosi vagin dient als pacients que tenen cossos bomba. Les idees que articulen la nostra realitat no fan la vida més fàcil perquè permeten creure que el cosmos té un ordre, com diria el metge d'*Empuzjon* en el seu monòleg, sinó que sorgeixen dels mecanismes adaptatius que la ment posa en pràctica per sobreviure a les formes diverses de violència estructural de cada estat.

Les idees ordenadores del món forjades des de l'ordre establert s'assemblen més a unes mans alçades davant d'una porra o una pistola que no a un bàlsam que fa més transitables els turments de l'existència. ●

Sols el poble s És millor gestionar una crisi

Arran de la crisi de la dana hi ha hagut un garbuix de reflexions, queixes, crides a l'organització i esclats d'impotència; una manifestació espectacular, històrica en termes benjaminians -la història oficial, escrita pels vencedors, també pot ser, en un exercici de desobediència de la historiografia, la línia contínua de les resistències al poder-, i un desplegament espaterant de les teranyines polítiques i comunitàries de l'esquerra organitzada, amb especial menció a la Xarxa de Casals i Ateneus.

La indignació popular ha esclatat, i alguns discursos han amanyagat la idea de l'Estat fallit i de la incompareixença de les institucions per enaltir -i no n'hi ha per menys- la xarxa política autoorganitzada amb la consigna del poeta: "Sols el poble salva el poble". Com si l'organització popular no tingués res a veure amb les institucions i la cosa pública, i fos patrimoni dels voltors neoliberals que impugnen l'origen etimològic del terme, que ve de *república* i, per tant, de bé comú. De fet, un dels escàndols encadenats del govern de Carlos Mazón va ser enviar a casa milers de persones voluntàries que esperaven a la Ciutat de les Arts i les Ciències de València per desplegar-se a la zona afectada, reforçant la incompatibilitat entre les dues esferes i conceptualitzant les institucions com a dispositius aliens al dispendi del bé comú.

Les institucions són tentacles de l'Estat, però ni són alienes a les relacions de poder internes, ni a la possibilitat de conquerir-les des de l'es-

querra. En el cas concret del Regne d'Espanya, l'Estat i les seves institucions són dispositius difícils de posar al servei de la tensió transformadora i democràtica. Precisament per això, l'esquerra als Països Catalans ha tingut un pòsit antiestat i n'ha fet part fonamental de la seva gramàtica. Però seria un daltabaix que estigués renyida amb la qüestió pública.

En un moment històric en què el pèndol cultural gira a la dreta, en què les institucions ballen al so del neoliberalisme i les potències mundials estan disposades a permetre un genocidi com el de Palestina, la cosa pública i la representació institucional són vestigis de conquestes democràtiques d'altres temps, en els quals el moviment obrer tenia capacitat de posar a cobert les classes populars. En aquesta línia, E. P. Thompson escrivia a principis dels vuitanta un article sobre el servei de salut britànic i parlava de la sanitat pública com un tros de socialisme perquè es regia pel principi "a cadascú segons les seves necessitats".

Estem en contra del Regne d'Espanya, de la gestió del govern de la Generalitat, d'una generació de representants polítics de dreta i d'extrema dreta responsables de centenars de morts, i de tots aquells dispositius que destrueixen el món que volem construir; però ho fem amb l'anhel que al nostre futur els recursos siguin comuns, gestionats amb criteris d'equitat i universalitat, i amb una dinàmica de reproducció social democràtica i propulsora de benestar per a la majoria. I urgeix

inventar institucions noves, populars, despullades del sistema limfàtic neoliberal, enfocades a la gestió dels comuns, pensades com a artèries de distribució de la riquesa i el benestar, mancomunades amb les estructures populars i, sobretot, amb el mandat de protegir-nos dels tentacles de la mà invisible del mercat. ●

ADMINISTRAR LA COSA
PÚBLICA SEGONS LES
NECESSITATS DE CADASCÚ

MIREIA VEHÍ I CANTENYS
SOCIÒLOGA I EXDIPUTADA DE LA CUP

salva el poble? i des de l'autoorganització?

DESTERRAR TOTA FORMA D'ORGANITZACIÓ POLÍTICA ACTUAL

Des que els científics Meadows van publicar *Els límits del creixement*, als anys setanta, i sobretot d'ençà que Serge Latouche i Didier Harpagès van escriure *L'hora del decreixement*, ens queda clar que el canvi climàtic és un fet i que, més aviat que tard, el tindrem a sobre. No hi ha altre remei que tractar d'escoltar la natura i entendre el que ens està dient.

Cada dia és més evident que necessitem una societat activa -socialment parlant-, convençuda i reflexiva amb tot això que políticament succeeix a la natura. Al cap i a la fi, és el nostre cor que batega. La vella política d'aquestes preteses democràcies ja ha deixat de servir i cal un canvi d'hàbits a tots els nivells.

Cal girar full de la vida fàcil de l'actual capitalisme caníbal i retornar com més aviat millor a una economia col·lectivista, que s'afermi primer en la microeconomia per després caminar cap a la macroeconomia, amb els paràmetres de sostenibilitat que ens indiquin a cada moment els estudis científics. En definitiva, cal canviar d'hàbits i construir una societat molt més activa des de la base dels barris, en ciutats molt més petites que els monstres actuals.

És hora d'apostar per altres referències. No ens valen les mirades de l'Europa Occidental, sinó que més aviat cal aprendre d'altres indrets del planeta que sempre han tingut una altra visió del món i no han necessitat el mercantilisme asfixiant d'avui.

Sembla difícil sortir d'aquesta roda de destrucció que ens envolta

i ens fa copartípcips d'aquesta malifeta, però hem de ser capaços de sortir-ne i fer que les coses canviïn, perquè, probablement, no hi ha una altra solució racional.

Hem de desterrar de les nostres vides el mercantilisme que ens obliga a consumir sense necessitats reals. Tenir una mirada tan allunyada com sigui possible del consumisme salvatge, que sembla que dona les últimes urpades, o això esperem.

Haurem de passar de les COP i altres martingales i posar-hi fil a l'agulla, o conformar-nos amb una degradació accelerada del clima i unes amenaces cada cop més reals i tràgiques. La voràgine capitalista queda arraconada quan ens sorprèn un esdeveniment que desborda l'Estat, com en el cas de les inundacions a València. És en aquest moment quan "el poble salva el poble".

Amb la lliçó apresada, ara, en un context de decreixement, hem de tenir la saviesa per construir un altre model de societat, i això, evidentment, implica desterrar tota forma d'organització política actual.

Hi ha un altre camí. Necessitem una societat conscient i implicada col·lectivament al cent per cent, autogestió en una dinàmica de microeconomia, i tenir la capacitat d'estructurar-nos amb un projecte federalista, amb la interrelació dels pobles. Tot repte sembla difícil, però cal caminar en aquesta direcció per apostar per la vida del nosaltres en un planeta que de vegades pot ser inhòspit, però en el qual val la pena que floreixi la vida. I cal que continuïn naixent les flors. ●

MANEL AISA PÀMPOLS
HISTORIADOR I DOCUMENTALISTA
ANARQUISTA

EL RELAT D'ANAÏS BARNOLAS SOTERAS
 ILLUSTRACIÓ: ANNA GRAN

Colònia d'espígol

amino xino-xano. El voral del camí és ple d'espígol, sempre que en veig, em recordo de tu, tieta, de l'ungüent que preparaves en una ampolla de vidre plena d'alcohol i d'aigua. Hi ficaves les flors i les fulles trossegades i el deixaves macerant durant setmanes. Quan em pelava les cames, l'àvia l'emprava per fer-me fregues. Jo preferia el Topionic, però ella em deia que el remei de la tia Montse ho guaria tot. De mi, en realitat, eres una tieta àvia, però jo sempre et vaig dir "la tieta".

Ja fa sis anys que visc al poble, a la casa on vas viure.

Tinc el record de quan et visitàvem amb els pares. Escalfaves l'aigua als fogons per rentar-te i tenies un fotimer de mantes sobre el llit. La mare es feia creus de com podies viure sola en aquell habitatge vell. De com et podies escalfar només amb la cuina de carbó. De com podies tenir el rebost atapeït de pots de conserva, per si algun dia, deies, hi havia una emergència. El dipòsit d'aigua era limitat i, per això, reciclaves l'aigua de la pluja. La mare es preguntava per què no et buscaves un pis nou, i tu sempre li responies que en aquelles quatre parets era on et trobaves bé.

A taula, dinant, sempre tiraves en cara als pares que en comptes d'aigua de l'aixeta em donessin Coca-Cola. I jo només esperava que no et fessin cas per no haver de beure'm l'aigua, que em semblava la cosa més insípida del món.

A l'hora d'anar a dormir, no podia agafar el son perquè les parets no paraven de cruixir. Els racons dels sostres estaven plens de teranyines velles que penjaven com si fossin cotó fluix brut. De tant en tant, clissava una aranya i aleshores xisclava i et demanava que les ruixessis amb insecticida i sempre m'explicaves, amb una veu seca, que no feien res, que eren bones, que es menjaven els mosquits.

De tant en tant visitaves l'àvia a Barcelona. L'avi et parlava malament perquè li plantaves cara. "No aguanto ta germana", deia l'avi a l'àvia, i, per culpa d'ell, sempre te'n tornaves abans d'hora al poble.

No em puc fer la idea de com devia ser de dur que, al cap d'un any de casar-te i haver de marxar de la ciutat, el teu

marit es morís d'un dia per l'altre. De veure esvair-se les il·lusions encara tendres i haver de prendre les regnes del negoci. D'haver d'agafar el volant cada matinada per anar a vendre la fruita a Barcelona. Sabies que vaig trobar en un calaix la revista que surts a la portada? Hi diu: "Una de las primeras mujeres camioneras". Tens els cabells curts i negres, la pell arrugada i somrius.

La mare em va explicar que quan et vas quedar vídua vas tenir molts pretendents, però els vas anar ventilant un per un, perquè, segons tu, només et volien per rentar els pantalons. I jo no ho entenia, perquè amb un xicot estaries millor, pensava.

Em sap greu que et morissis sola a l'hospital, en part pel disgust que vas tenir quan al jardí del costat hi construïren un edifici de quatre plantes. La casa va perdre les vistes a les muntanyes i es va tornar ombrívola, i tu també et vas anar apagant.

Els pares sempre et deien que no t'hi capfiquessis i jo encara no havia descobert com l'entorn d'una llar et pot posar malalt.

Camino cap al poble. Oloro el ram d'espígol que duc a la mà. Avanço i els animals sacsegen els arbustos quan senten les meves passes i jo ho visc com si estigués en harmonia amb ells.

M'agradaria haver-te escoltat amb atenció quan m'explicaves on trobaves els bolets per "allà dalt". M'hauria agradat dir-te que des de fa anys que detesto la Coca-Cola. Que d'aigua n'anem escassos i que el rebost el tinc ple de pots de conserva, perquè de pandèmies ja n'he viscut una.

Que he après a estimar la casa, amb les seves parets de mig metre, de pedra antiga, que a l'estiu refresquen i a l'hivern mantenen l'escalfor. Que a mi també se m'apaga l'ànima quan surto al balcó i veig aquell mur davant meu. Que al menjador tinc emmarcada la portada de la revista que et van dedicar. Que prefereixo estar sola que mal acompanyada. Que m'agrada veure teixir les aranyes. Que quan em fan mal les cames, ni cremes ni hòsties, em faig una frega amb la colònia d'espígol i llestos. ●

Una economia social i solidària antiracista

LUZ HELENA RAMÍREZ HACHE
SÒCIA FUNDADORA DE MIGRESS

Venim d'un estiu en què el tema diari ha estat la migració: l'arribada de menors a diversos punts de l'Estat i la seva repartició entre les comunitats autònomes; la relació entre la migració i la delinqüència; l'augment suposadament insostenible d'arribades de persones. Aquesta alarma social artificial ha fet que la migració passi d'ocupar el novè lloc el mes de juliol a ser el primer al setembre entre els temes que més preocupen la ciutadania, segons el baròmetre del CIS. A més, en totes les eleccions dels darrers mesos (França, el Regne Unit, Alemanya, els Estats Units...), la retallada de drets de les persones que migren ha estat un punt de primer ordre. La irrupció de l'extrema dreta catalana també ha posat el focus sobre l'assumpte aquí.

Les polítiques migratòries, que cada vegada són més violentes i racistes (al si de la Unió Europea es parla de reproduir el model italià d'externalitzar encara més el control fronterer i Polònia ha anunciat la "suspensió"

del dret d'asil), s'acompanyen de discursos d'odi que les justifiquen i que responsabilitzen els qui només tenen la seva força de treball de ser els responsables de tots els mals de les societats occidentals.

A l'Europa envellida es criminalitza la migració, però alhora es necessita per fer sostenibles les economies pròpies, perquè és el treball de les persones migrants el que sosté el sistema de cures, ja que s'ocupen de les tasques que durant la pandèmia es van denominar "essencials". Feines que es fan sense garanties laborals, de manera precària i que signifiquen importants guanys per als sectors econòmics dedicats a cures, serveis i agricultura. I que, a més, reproduïxen una estructura laboral patriarcal i racista, que converteix aquesta explotació en una altra forma d'extracció de riquesa dels països empobrits. És una altra aresta de les polítiques neocolonials.

Aquest funcionament global no es pot passar per alt en la construc-

ció de propostes econòmiques alternatives. Si es tracta d'enfortir altres paradigmes econòmics, és necessari preguntar-se de quina manera les iniciatives d'economia social i solidària estan contribuint a canviar aquestes relacions d'opressió, que també es reproduïxen a escala local i *micro*.

No es tracta només de revisar la composició de les cooperatives i d'afavorir la contractació de persones migrants, sinó també d'establir acords d'intercooperació amb les iniciatives econòmiques impulsades per persones migrants i racialitzades, que irrompen amb força, com es va demostrar el 5 d'octubre en la cinquena edició de la Fira Migrant i Diversa, però que també tenen moltes dificultats per consolidar-se. Igualment, cal donar suport a les reivindicacions dels col·lectius autoorganitzats, que inclouen la regularització de mig milió de persones. Malgrat haver estat admesa a tràmit al Congrés dels Diputats el 9 d'abril, el debat i la possible aprovació de la

ILP només comptarà amb els suports necessaris si existeix prou pressió ciutadana als partits polítics.

El camí per derrocar les fronteres que fan d'Europa una fortalesa que nega els drets a totes les víctimes que deixen les polítiques econòmiques en tots els països empobrits implica, en primer lloc, el reconeixement dels drets de totes les persones que contribueixen al sosteniment d'aquesta societat; la construcció d'aliances polítiques antiracistes que posin en primer pla aquests drets i a qui els exigeixen per tallar l'avanç dels discursos xenòfobs i racistes que es van escampant com la verdolaga en una platja (i que no són exclusius de l'extrema dreta). I, evidentment, un canvi de fons en les polítiques econòmiques que eixamplen cada dia les diferències entre el nord i el sud, ja no sols amb relació als països perifèrics, sinó també a les mateixes societats europees.

Perquè no n'hi ha prou amb no ser racista, necessitem una economia social i solidària antiracista. ●

L'ESPINA

@RASTROS_ILUSTRADOS

M.H.W

L'ASSETJAMENT L'ACOMPANYA TOT EL DIA.

Busca els senyals i atura'l

L'assetjament escolar és un tipus de violència que pot ser invisible, però deixa senyals. Saber identificar-los és el primer pas per poder ajudar. Estigues alerta. Detectar un senyal a temps pot marcar la diferència.

assetjamentescolar.gencat.cat

Generalitat
de Catalunya

El Govern
de tothom

SOTA FOCUS

4-15

Construir en zones inundables: el compte enrere cap al desastre.

Veus de la comunitat científica i de l'activisme veïnal alerten de nous plans urbanístics a les lleres del Llobregat, el Besòs, el Túria, el Xúquer i el Segura, rius amb creixent perill de desbordament en el context d'emergència climàtica.

El Centre de Coordinació d'Emergències de la Generalitat Valenciana va encarregar el 2023 una "biblioteca" d'SMS a un equip de la Universitat d'Alacant que no es va fer servir durant la dana.

SOBIRANIES

16-21

Ecoansietat: viure sota pressió atmosfèrica.

22-23

Organismes genèticament modificats: l'agricultura hackejada.

24-25

Créixer socialment per decreixer energèticament.

26-27

Formació i aliances comunitàries davant dels embats climàtics.

28-29

"Fa uns anys era impensable que una travesti anés a la universitat".

30

Si a la tardor plou, el rovelló es mou.

LA CENTRAL

32-33

Dignitat animal.

INTERNACIONAL

34-37

Els danys a civils com a arma de guerra al Líban.

38-39

Europa de l'Est, de l'internacionalisme al nacionalisme egoista.

L'ENTREVISTA

40-45

Vandana Shiva: "Els grups de poder ens empenyen al col·lapse per crear un nou mercat".

IDEARI

46-51

No doneu Walter Benjamin per perdut.

52

Lectures, aprenentatges i revoltes per conèixer.

53-55

"I ara piquem de mans": quaranta anys sense Xesco Boix.

56-57

Violència estructural i realisme aterrit.

58-59

A debat: Sols el poble salva el poble? És millor gestionar una crisi des de l'autoorganització?

60-61

Relat: "Colònia d'espígol".

SOM COOPERATIVA

62

Una economia social i solidària antiracista.